

**İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YEREL YÖNETİMLERDE İNOVATİF YAKLAŞIMLAR:
İSTANBUL BÜYÜKŞEİR BELEDİYESİ'NDE SOSYAL
İNOVASYON, KATILIMCILIK, GÖNÜLLÜLÜK VE
GÖNÜLLÜ İTFAİyecİLİK**

HÜSEYİN AY

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. RASİM ÖZCAN**

İSTANBUL, 2021

**İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YEREL YÖNETİMLERDE İNOVATİF YAKLAŞIMLAR:
İSTANBUL BÜYÜKŞEİR BELEDİYESİ'NDE SOSYAL
İNOVASYON, KATILIMCILIK, GÖNÜLLÜLÜK VE
GÖNÜLLÜ İTFAİyecİLİK**

HÜSEYİN AY

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. RASİM ÖZCAN**

İSTANBUL, 2021

TEZ ONAY SAYFASI

Bu tez tarafımızca okunmuş olup kapsam ve nitelik açısından, İşletme Ana Bilim Dalı, İnovasyon ve Girişimcilik alanında Yüksek Lisans Derecesini alabilmek için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

Tez Jürisi Üyeleri

Unvan – Ad Soyad	Kanaati	İmza
Prof. Dr. Rasim ÖZCAN	_____	_____
Doç. Dr. Ali Osman KUŞAKCI	_____	_____
Doç. Dr. Seyithan Ahmet ATEŞ	_____	_____

Bu tezin İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından konulan tüm standartlara uygun şekilde yazıldığı teyit edilmiştir.

Teslim Tarihi

Mühür/İmza

ÖZ

YEREL YÖNETİMLERDE İNOVATİF YAKLAŞIMLAR:
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NDE SOSYAL İNOVASYON,
KATILIMCILIK, GÖNÜLLÜLÜK VE GÖNÜLLÜ İTFAİyecİLİK

Ay, Hüseyin

İşletme Yüksek Lisans Programı

Öğrenci Numarası: 188037119

Open Researcher and Contributor ID (ORC-ID): 0000-0002-3801-2942

Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası: 10372488

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Rasim Özcan

Ocak 2021, 105 sayfa

Bu araştırmada; Yerel Yönetimlerde İnovatif Yaklaşımlar başlığı altında, Yerel Yönetimlerde Sosyal İnovasyon, Katılımcılık ve Gönüllülük faaliyetleri kapsamında Gönüllü İtfaiyecilik konusu değerlendirilmiştir. Çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak gönüllü itfaiyecilik konusu sosyal inovasyon ve katılımcılık bağlamında değerlendirmeye alınmıştır. Profesyonel itfaiye istasyonlarına uzaklık nedeniyle kırsal alanda meydana gelen itfai olaylara erken müdahale imkânı vermesi, halkın yerel yönetim faaliyetlerine katılması nedeniyle hemşerilik ve aidiyet bilincine katkı sağlaması ve maliyet açısından çok önemli katkıları olan Gönüllü İtfaiyecilik uygulamalarının dünya ve ülkemizdeki örneklerle birlikte İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı bünyesindeki faaliyetlerinin durumu araştırılmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığında görevli yöneticilerle ve gönüllü itfaiyecilik konusunda yerel anlamda sorumlu olan muhtarlar ve gönüllü itfaiyecilerle derinlemesine mülakat yöntemi kullanılarak mülakatlar yapılmış, yöneticilere 10 soru, gönüllü itfaiye istasyonu bulunan köylerdeki muhtar ve sorumlulara 5 soru yöneltilmiştir. Gönüllü itfaiyecilik faaliyetlerinin nasıl başladığı, sosyal ve ekonomik anlamda itfaiye ve yerel halka ne gibi katkılar sağladığı, dünyanın gelişmiş ülkelerine göre İstanbul'daki gönüllü itfaiyecilik

alışmalarının durumu, ihtiyaçlarının nasıl karşılandığı, gönüllü itfaiyeciliğin yasal dayanağı, fayda ve maliyet açısından değerlendirilmesi ve uygulamanın geliştirilmesi için yapılması düşünülenler hakkında kendilerine yöneltilen sorular ve alınan yanıtlar ışığında değerlendirme yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre; gönüllü itfaiyecilik konusunda ülkemizdeki itfaiye kuruluşlarının çalışmalarının yakın tarihlerde başlamış olduğu, yapılan çalışmalar neticesinde yerel yönetimler ve halk nezdinde yangın ve diğer afetlere erken müdahale, halkın yerel yönetim faaliyetlerine katılımı ve ekonomik açıdan oldukça önemli katkılar elde edilmiş olduğu, uygulamanın başlatıldığı yerlerde verimli bir şekilde devam ettirildiği tespit edilmiştir. Dünyanın gelişmiş ülkelerinin bu konudaki seviyesine ulaşmak için yerel halkın gönüllülük potansiyelinin daha iyi değerlendirilebileceği, kentlerdeki gönüllü itfaiyecilik potansiyelinin de düşünülebileceği, gönüllü itfaiyeciliğin deprem ve sel baskınları gibi afetler de düşünülerek daha geniş bir yelpazede değerlendirilebileceği, konunun önemine binaen bilinçlendirme ve teşvik unsurlarının daha fazla hayata geçirilerek gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının geliştirilmesinin birçok yönetimsel, sosyal ve ekonomik katkılarının olacağı kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gönüllü İtfaiyecilik, Gönüllülük, İtfaiye, Katılımcılık, Sosyal İnovasyon

ABSTRACT

INNOVATIVE APPROACHES IN LOCAL GOVERNMENTS: SOCIAL INNOVATION, PARTICIPATION, VOLUNTEERING AND VOLUNTEER FIREFIGHTING IN ISTANBUL METROPOLITAN MUNICIPALITY

Ay, Hüseyin

MA in Management

Student ID: 188037119

Open Researcher and Contributor ID (ORCID): 0000-0002-3801-2942

National Thesis Center Reference Number: 10372488

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Rasim Ozcan

January 2021, 105 pages

In this dissertation; the subject of Voluntary Firefighting was evaluated within the scope of Social Innovation, Participation and Volunteerism in Local Governments Under the title of Innovative Approaches in Local Governments. Unlike other studies, the subject of voluntary firefighting is evaluated in the context of social innovation and participation in this research. In terms of its cost and contributing to the awareness of the sense of citizenship and belonging, the opportunity of early intervention in the fire incidents that occur in rural areas that are distanced to professional fire stations, also the participation of the public in local government activities are some significant contributions of Voluntary Firefighting practices. In this thesis, both the activities of voluntary firefighting the practices within the Istanbul Metropolitan Municipality Fire Brigade Department and the examples from the world and Turkey were investigated. In-depth interviews were conducted with the managers working in the Istanbul Metropolitan Municipality Department of Fire Brigade and with mukhtars and volunteer firefighters who are locally responsible for volunteer firefighting, 10 questions were directed to the managers, and 5 questions were asked to the head and responsible people of the villages with a volunteer fire station.

How volunteer firefighting activities started? What kind of contributions they made to the fire brigade and local people in social and economic terms? The status of volunteer firefighting activities in Istanbul compared to the developed countries of the world. How their needs were met? The legal basis of volunteer firefighting. Its evaluation in terms of benefits and costs and the development of the application. What is planned to develop the application? An evaluation was made in the light of these questions and their answers. According to the results of the research; The work of the firefighting organizations in our country on voluntary firefighting has recently started. As a result of the studies carried out, it has been determined that early intervention to fire and other disasters for local administrations and the public, participation of the people in local government activities and economically significant contributions have been achieved and the implementation is continued efficiently in the places where it was initiated. In order to reach the level of the developed countries of the world in this regard, it was decided that the volunteer potential of the local people could be better evaluated, the potential of volunteer firefighting in the cities could be considered, and volunteer firefighting could be evaluated in a wider range by considering disasters such as earthquakes and floods. Based on the importance of the subject, it has been concluded that the development of voluntary firefighting practices by implementing more awareness raising and incentives will have many administrative, social and economic contributions.

Keywords: Firefighting, Participation, Social innovation, Volunteer Firefighting, Volunteerism

TEŞEKKÜR

Bu araştırma için beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda yardımcı olan değerli Danışman Hocam Prof. Dr. Rasim ÖZCAN'a, yüksek lisans eğitim sürecinde bilgi ve tecrübelerini paylaşarak hayata bakış ağımıza zenginlik katan değerli hocalarıma, özellikle araştırma konusunun ana temasını ihtiva eden sosyal inovasyon kavramını bizlere en güzel şekilde sunarak çalışmamıza zenginlik katan Doç. Dr. Seyithan Ahmet ATEŞ hocama teşekkür ederim.

Araştırmanın önemli kısımlarından olan mülakat sorularına verdikleri yanıtlarla samimi katkılarını esirgemeyen İstanbul İtfaiyesi yöneticilerine, yine mülakatımıza katılan gönüllü itfaiyeciliğin yerel düzeyde temsilcisi olan muhtar ve gönüllü itfaiyecilere, süreç içerisinde desteğini esirgemeyen tüm dost ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında beni yalnız bırakmayarak destek olan aileme sevgi ve saygılarımı sunarım.

Hüseyin AY

İSTANBUL, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
BÖLÜM I GİRİŞ	1
1.1. İnovasyon Kavramı	2
1.2. İnovasyon Yönetimi	3
1.3. İnovasyon Süreçleri.....	4
1.3.1. Hayal Etme	4
1.3.2. Üretkenlik (Creativity)	4
1.3.3. İnovasyon.....	4
1.3.4. Girişimcilik.....	5
1.4. İnovasyon Çeşitleri.....	5
1.4.1. Teknik İnovasyon.....	5
1.4.2. Pazarlama İnovasyonu.....	6
1.4.3. Finansal İnovasyon.....	6
1.4.4. Organizasyonel/Yönetimsel İnovasyon.....	6
1.4.5. Hizmet İnovasyonu	7
1.4.6. Sosyal İnovasyon	7
1.4.6.1. Sosyal İnovasyon Atölyeleri, İhtiyaç ve Faaliyet Alanları.....	8
1.5. Sosyal Girişim.....	10
1.6. Tasarım Odaklı Düşünme (Desing Thinking)	11
1.6.1. Tasarım Odaklı Düşünme Adımları	11

1.7. İnovasyon Ekosistemi	12
1.7.1. İnovasyon Ekosistemi Oyuncuları	12
1.8. Kamu Hizmeti ve İnovasyon	13
1.8.1. Yerel Yönetimlerde Değişim ve Dönüşüm	14
1.8.2. Yönetişim Yaklaşımı	15
1.8.3. Yerel Yönetimlerde Katılımcı Demokrasi	16
1.8.4. Kent Konseyleri	17
1.8.5. Kamu Yönetiminde Yurttaş İlişkileri Yönetimi	18
1.8.6. Belediyeler ve Gönüllü Katılım.....	19
1.8.6.1. Gönüllülük Türleri	21
1.8.6.1.1. Formel ve İnförmel Gönüllülük.....	21
1.8.6.1.2. Sanal Gönüllülük	21
1.8.6.1.3. Sürekli ve Süreksiz Gönüllülük	21
1.8.6.1.4. Uluslararası Gönüllülük	21
1.8.6.1.5. Kurumsal Gönüllülük.....	22
1.8.6.2. Gönüllülük Faaliyetlerine Sevk Eden Faktörler	22
1.8.6.3. Gönüllülük Faaliyetlerinin Topluma ve Bireye Katkıları	22
1.8.6.4. Gönüllülükten Kaçınma Nedenleri	23
1.8.6.5. Gönüllülük ve Afet Yönetimi İlişkisi	24
BÖLÜM II İTFAİYE VE GÖNÜLLÜLÜK İLİŞKİSİ	28
2.1. Gönüllü İtfaiyecilik İçin Önemli Olan Yangın Bilgisi	28
2.2. Yangın Türleri	28
2.3. Yangın Yerindeki Tehlikeler.....	29
2.3.1. Yangının Büyüme Hızı	29
2.3.2. Yüksek Sıcaklık	30
2.3.3. Yangın Bileşenlerinin Yangının Yayılmasına Etkileri	31
2.4. Yangın Söndürme	32

2.4.1. Söndürme Prensipleri.....	32
2.4.1.1. Soğutma.....	32
2.4.1.2. Boğma	33
2.4.1.3. Engelleme	33
2.4.2. Söndürme Maddeleri Ve Kullanım Özellikleri	33
2.4.2.1. Su	34
2.4.2.2. Köpük.....	34
2.4.2.3. Karbondioksit (CO2)	34
2.4.2.4. Kuru Kimyevi Tozlar	34
2.4.2.5. Halojenlendirilmiş Hidrokarbonlar (Halokarbon)	34
2.5. İtfaiyecilik ve İtfaiye Teşkilatları	35
2.5.1. Gönüllü İtfaiyeciliğin İlk Örneklerini Haiz Olan İtfaiyenin Tarihçesi	35
2.5.2. İtfaiye Yönetmeliği	37
2.5.2.1. Belediye İtfaiye Yönetmeliğine göre itfaiye teşkilatının görevleri	37
2.6. Gönüllü İtfaiyecilik.....	38
2.6.1. Gönüllü İtfaiyeciliğe Olan İhtiyaç	40
2.6.2. Gönüllü İtfaiyeciliğin Yasal Dayanağı	42
2.6.3. Dünyada Gönüllü İtfaiyecilik	44
2.6.3.1. Dünyada Gönüllü İtfaiyecilik Teşvikleri	47
2.6.4. Türkiye’de Gönüllü İtfaiyecilik Uygulamaları.....	48
2.6.4.1. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı.....	49
2.6.4.2. Antalya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı	50
2.6.4.2.1. Antalya Büyükşehir Belediyesi "Gönüllü İtfaiyeciliğin Geliştirilmesi için İtfaiyecilerin Mesleki Eğitimi (VOLFIRE)" isimli projesi.....	51
2.6.4.3. Bursa Büyükşehir İtfaiye Daire Başkanlığı.....	52
2.6.4.3.1. Bursa Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı Digi-FIRE Projesi	52
2.6.4.4. Konya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı	53

2.6.4.5. İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı	54
2.6.4.6. Denizli Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik Uygulaması	54
2.6.5. İstanbul'da Gönüllü İtfaiyecilik	54
2.6.5.1. İstanbul İtfaiyesi'nde Gönüllü İtfaiyecilik Çalışma Aşamaları.....	55
2.6.5.2. İstanbul'da Gönüllü İtfaiyecilik Uygulamaları	56
BÖLÜM III YEREL YÖNETİMLERDE İNOVATİF YAKLAŞIMLAR: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NDE SOSYAL İNOVASYON, KATILIMCILIK, GÖNÜLLÜLÜK VE GÖNÜLLÜ İTFAİYECİLİK	64
3.1. Araştırmanın Yöntemi	64
3.2. Mülakat Soruları ve Cevapları	65
3.2.1. Yöneticiler İle Yapılan Mülakat Soruları ve Cevapları	65
3.2.2. Gönüllü İtfaiye İstasyonu Bulunan Köy Muhtarları İle Yapılan Mülakat Soru ve Cevapları	75
3.3. Mülakat Çıktılarının Değerlendirilmesi.....	78
3.3.1. İBB İtfaiye Daire Başkanlığı Yöneticileri İle Yapılan Mülakat Değerlendirmesi	78
3.3.2. Muhtarlar İle Yapılan Mülakat Değerlendirmesi	86
3.3.2. Sonuçlar ve Öneriler	89
REFERANSLAR.....	96
EKLER	101
EK A	101
EK B.....	103
ÖZGEÇMİŞ	105

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Zamana Bağlı Sıcaklık Değerleri	3
Tablo 2.2. Sıcaklık Derecesine Yaklaşık Dayanma Süreleri	31
Tablo 2.3. 2001-2016 Yılları Arasında Dünya Ülkelerinde İtfaiye İstatistikleri	45
Tablo 2.4. Türkiye’de Gönüllü İtfaiyeci ve Araç Sayıları	48
Tablo 2.5. İstanbul İtfaiyesi Gönüllü İtfaiye İstasyon ve Gönüllü İtfaiyeci Tablosu .	56
Tablo 2.6. İstanbul İtfaiyesi Avrupa Yakası Gönüllü İtfaiye İstasyonu Durum Tablosu	58
Tablo 2.7. İstanbul İtfaiyesi Anadolu Yakası Gönüllü İtfaiye İstasyonu Durum Tablosu	59
Tablo 2.8. İstanbul İtfaiyesi Avrupa Yakası Gönüllü İtfaiyecilik Eğitim Çalışmaları	61
Tablo 2.9. İstanbul İtfaiyesi Anadolu Yakası Gönüllü İtfaiyecilik Eğitim Çalışmalar	62

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ACET	Acil ve Afet Derneği
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AKUT	Arama Kurtarma Derneği
ANTOFF	Antalya Off Road
BIC 101	Angel Investments Girişim Hızlandırma Programı
CRM	Customer Relationship Management (Müşteri İlişkileri Yönetimi)
CTIF	Uluslararası Yangın ve Kurtarma Hizmetleri Derneği
DIGI-FIRE	Bursa Gönüllü İtfaiyeciler İçin Dijital Destek
Emb. TTO	İzmir Ekonomi Üniversitesi Embryonix Teknoloji Transfer Ofisi
GEA	Yeni Yüksektepe Arama Kurtarma Ekibi
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İBİTEM	İstanbul Büyükşehir İtfaiye Eğitim Merkezi
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
Living Lab	Başakşehir Yaşam Laboratuvarı
LPG	Sıvılaştırılmış Petrol Gazı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TDK	Türk Dil Kurumu
TİBDER	Tüm İtfaiyeciler Birliği Derneği
TGMP	Türkiye Grameen Mikrofinans Programı
TODOSK	Toroslar Doğa Sporları Kulübü
TRAC	Türkiye Radyo Amatörleri Cemiyeti
VOLFIRE	Gönüllü İtfaiyeciliğin Geliştirilmesi İçin İtfaiyecilerin Mesleki Eğitimi Projesi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Asırların, çağların, zamanın geçmesi ile dünyada birçok şeyde değişiklik yaşanmıştır. İnsanların yaşam tarzları, barınma şartları, iletişim kanalları, ihtiyaçları, yönetim tarzları, kısacası hayata dair hemen her şey değişikliğe uğramıştır. Bir anlamda değişim kaçınılmaz olmuştur. Toplumlar asırlar boyunca ekseriyetle kral, imparator, padişah, şah gibi bir kişinin veya sınırlı bir heyetin kararlarıyla, yani monarşi ile yönetilirken, günümüzde birçok devlet yönetimi halkın katılımı ve seçimiyle belirlenmekte, yönetilen halkın sorunlarını dikkate almayan yöneticiler bir sonraki seçimde yine vatandaşın tercihleriyle değiştirilmektedir. Yönetim tarzlarındaki dönüşümler halkın kamu alanındaki etkinliğini gittikçe artırarak yönetsel süreçlere daha çok katılmasını gündeme getirmiş, kamu yönetimlerinde katılımcılık, gönüllülük gibi yöneten ile yönetilen arasında köprü vaziyeti görecekt uygulamaların hayata geçirilmesini netice vermiştir.

Günümüzde birçok gelişmiş ülkede kamu hizmetlerinde, özellikle halka en yakın konumdaki yerel yönetimlerde halkın yönetim süreçlerine katılımı farklı şekillerde uygulanmakta ve bu uygulamalar vesilesiyle sosyal, kültürel, ekonomik birçok fayda sağlanmaktadır. Örnek olarak, kent konseyleri ile yönetim kararlarına yerel halk temsilcilerinin katılımı sağlanmakta, sosyal yardımlaşma faaliyetlerine halkın gönüllü katılımıyla sosyal birliktelik ve aidiyet bilinci sağlanmaktadır. Gönüllü itfaiyecilik uygulamasıyla da; hem kırsal kesimdeki itfai olaylara erken müdahale imkanı elde edilmekte, hem itfaiye ve yangın bilinci artırılmakta, hem de halkın yönetimle yakınlaşması ve hemşerilik bilincine katkı sağlanmaktadır.

Daha önce gönüllü itfaiyecilik konusunda yapılan çalışmalardan farklı olarak, çalışmamızda gönüllü itfaiyecilik konusu yerel yönetimlerde sosyal inovasyon ve katılımcılık bağlamında değerlendirilmiş ve gönüllü itfaiyeciliğin itfai olaylara erken

müdahale için hayati önemi yanında, sosyal anlamda halkın aidiyet ve hemşerilik bilincine etkisi ile şehir yönetimine olan yakınlığı için köprü olması durumu da değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında dünyada ve ülkemizin çeşitli illerindeki gönüllü itfaiyecilik uygulamaları da incelenmiş, İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı gönüllü itfaiyecilik çalışmalarının uygulanma şekli, durumu ve sürdürülebilirliğinin sağlanması ve geliştirilmesi için yapılması gerekenler değerlendirilmiştir.

İlk bölümde; inovasyon kavramı, yönetimi, süreçleri, çeşitleri, sosyal inovasyon, sosyal inovasyon atölyeleri, inovasyon için gerekli olan tasarım odaklı düşünme kavramı, kamu hizmeti ile inovasyon ilişkisi, yerel yönetimlerde inovasyon, katılımcılık, gönüllülük gibi inovasyon ve sosyal inovasyonla ilintili konular incelenmiştir.

1.1. İnovasyon Kavramı

Çağımızın iş, siyaset ve akademik çevrelerinin en çok tartıştığı konulardan biri de inovasyondur. İnovasyon; özel sektör, kamu kurumları ve ülkeler için çıkış yolu olarak görülmekte ve sürdürülebilir etkinlik, verimlilik ve kalitenin ön koşulu olarak değerlendirilmektedir. Özet olarak inovasyon: “Bilim ve teknolojiyi ekonomik ya da toplumsal bir faydaya dönüştürmeyi anlatır” (Göker, 2000). Bununla birlikte inovasyon, tek başına bir icat veya gelip geçici bir moda gibi algılanmamalıdır. Yani her yenilik inovasyon değildir. Yeniliğin inovasyon olması için fark oluşturması, ekonomik veya sosyal bir faydaya dönüşmesi ve süreklilik arz etmesi gerekmektedir.

Tek başına bütün sorunları çözebilen kurum veya kişiler yoktur. İnovasyon farklı kaynakların ve farklı yöntemlerin kullanıldığı karmaşık bir süreçtir. Fikir, inovasyon için tek başına yeterli değildir ve çok daha fazlasına ihtiyaç vardır. İnovasyon sürdürülebilir olmalı ve ihtiyaçlara cevap verebilmelidir. İnovasyon için sadece hızlı hareket etmek yeterli değildir. Nereye, nasıl gidileceği iyi bilinmelidir. İnovasyona giden sadece tek bir doğru yol yoktur. İnovasyon birden fazla fikir, düşünce ve deneyin bir araya gelmesiyle gerçekleşir. Denemek, yanılmak, sonra yine denemek ve daha iyisini arayıp bulmak gerekir. Etkili inovasyonlar farklı kombinasyonlar ve farklı bilim dallarının iş birliği ile hayata geçmektedir (Ateş, 2018).

Günümüzün teknolojisi iletişim ve haberleşme teknolojisidir. Bu yeni teknoloji ekseninde iş süreçleri, üretim sistem ve yöntemleri ile ürün ve hizmetler yeniden şekillenmektedir. Bu yeni teknoloji sistemine; yani gelişen telekomünikasyon, esnek üretim ve otomasyon teknolojilerine sahip olmadan inovatif olmak zor, hatta imkânsız denilebilir. Japonya ve Güney Kore gibi geliştirdiği inovasyon yeteneği ile Dünya pazarında öncü olan ülkeler rekabet üstünlüklerini sürdürebilmek ve temel bilim ve teknoloji alanlarındaki yetkinliklerini devam ettirebilmek için sürekli olarak yeni araştırmalar yapmakta, planlar ve programlar geliştirmekte ve uygulamaya koymaktadırlar (Göker, 2000).

İnovasyon birçok alanda; teknolojiye, üretimde, pazarlamada, yönetimde ve kamu hizmetlerinde yer alan önemli bir faktör konumuna gelmiştir. İnovasyon bir ürünün, işlemin veya sürecin eskisinden farklı bir şekilde yapılması ile fark oluşturulması anlamında, özellikle kamu hizmet alanında etkinliği ve verimliliği artıracaktır. Bu husus hizmet sunan ve hizmet alan kamu hizmet birimleri ile vatandaşlar açısından birçok kazanıma vesile olacaktır (Şen, 2017). Ülkelerin, şehirlerin ve bireylerin hızla değiştiği dünyamızda inovasyon ve inovatif düşünce gözardı edilemeyecek derecede önem kazanmış durumdadır. Hayatın her alanında yeni yaklaşımları gözardı etmek hem ülkeleri hem şehirleri hem de bireyleri birçok konuda geri bırakırken önemli bir adaptasyon sorununu da beraberinde getirecektir.

1.2. İnovasyon Yönetimi

İnovasyon yönetimi; kamu veya özel sektörün, iş ve işlemleri, insan ilişkileri ve süreçleri inovasyonu teşvik edip destekleyecek şekilde yönetmesi olarak tanımlanabilir. İnovasyonun başarısı hem teknik kaynaklar hem de örgütün bunları yönetebilme kabiliyetine bağlıdır. Örgütsel ve stratejik beceriye sahip olunmadan veya edinilmeden bu iki faktörün uyumlu bir şekilde bir araya getirilerek başarıyla yönetilmesi zordur (Satı, 2010). İnovasyon yönetimi, uzun vadeli stratejik bir bakış açısı, planlama, ihtiyaç ve taleplerin eğilimini izleme, teknoloji ve verileri iyi kullanarak analiz etme, örgütü bu anlayışa adapte etme gibi özellikleri gerektirir.

Kurumlar, uzmanları tarafından hedef, ihtiyaç ve talepler doğrultusunda belirlemiş olduğu stratejilerini açıklıkla ve anlaşılır şekilde sunmalı ki, bireysel katkıları

kurumsal stratejiler yönüne çekebilirsin. Çalışanlar da içinde bulunduğu kurumun nereye gitmek istediğini ve bunun için kendisinden ne beklendiğini bilirse emek ve çabalarını bu doğrultuda daha kolay yönlendirebilir. Değişim ve inovasyonun artık zorunlu hale geldiği çağımızda kurumların tüm birimleri ile bu anlayışı benimsemesi ve bu yönde etkin bir kurum kültürü oluşturması gerekmektedir.

1.3. İnovasyon Süreçleri

Birçok önemli faaliyette olduğu gibi, inovasyon için de belli süreçler gereklidir. Bu süreci; hayal etme, üretkenlik, inovasyon ve girişimcilik olarak sınıflandırabiliriz (Ateş, 2018):

1.3.1. Hayal Etme

Eldeki bilgileri kullanarak, olmayan şeyleri veya kombinasyonları hayal etmek. Bu yeni ürün veya hizmet olabileceği gibi, mevcut ürün/hizmetin farklı şekilde sunumu da olabilir. Eskiden olmayıp şu an mevcut olan birçok şeyin bir zamanlar hayalden ibaret olduğu da bir gerçektir. Bu bağlamda, hayal etme inovasyon sürecinin ilk basamağı durumundadır.

1.3.2. Üretkenlik (Creativity)

Hayal gücünü ve düşünülen şeyleri bir problemin çözümü için kullanmak olarak ifade edilebilir. İnovasyona giden yolda sadece hayal etme yeterli değildir. Hayal edilen şeyi hayata taşıyacak, kullanışlı hale getirecek hale dönüştürmek için üretkenlik içeren fikirler ile geliştirmek de gerekir.

1.3.3. İnovasyon

Düşünülen çözümü daha önce mevcut olmayan kullanışlı ve uygulanabilir hale dönüştürmek. Yenilikçi ve üretken fikirler ile hayal edilen şeyi geliştirmekle başlayan süreç, yeni ürün/hizmeti kullanışlı ve uygulanabilir hale dönüştürmek, yani inovasyon ile sunuma hazır hale getirmektir.

1.3.4. Girişimcilik

Ortaya ıkarılan ürünü piyasa dinamiklerine ve talebe göre Őekillendirip, cazip bir Şekilde sunabilme. Bu aşama, ürün/hizmetin piyasanın/halkın durumuna göre; sunumu, Őekillendirilmesi, fiyatlandırılması, konumlandırılması, müşteri ilişkileri yönetimi gibi faaliyetleri içine almaktadır.

Bu tanımlamalara göre; hayal etme bizi üretkenliğe, üretkenlik ise inovasyona götürmektedir. Tüm bunlarla beraber; her insanın bu dört adımda mahir olması oldukça zordur. Bazı insanların hayal gücü, bazılarının inovatif fikirleri ürüne dönüştürme, bazılarının pazarlama, bazılarının ise girişimcilik yn kuvvetli olabilir. Bu yeteneklerin tümünün de sonradan geliştirilmeye açık olduğu da bir gerçektir. İnovasyon tek bir olaydan ibaret olmadığı gibi, tüm problemleri bütünüyle çözümleyebilecek kurum ya da insan yoktur. Bu açıdan inovasyon; birçok kurum, kuruluş, sektör, meslek, bilim dalı gibi farklı unsurların fikir, çalışma, ürün veya hizmetlerini içinde barındıran kapsamlı bir kavramdır.

1.4. İnovasyon eşitleri

İnovasyon; yeni, etkili bir ürün, sistem veya hizmet geliştirmek ve bunu sürekli bir faydaya dönüştürmek olduğu gibi, mevcut ürün, süreç ve hizmetlerin üretimi, sunumu veya farklılaştırılması sonucu fayda sağlayan bir oluşumun gerçekleştirilmesi ve bu yeniliğin sürekli hale getirilmesi de olabilir. Teknik anlamda yeni ürün geliştirmek, ürün ve hizmetlerin sunumunu farklılaştırmak, yeni yatırımlar için farklı finansal kaynak modelleri geliştirmek, yönetim ve organizasyon modellerinin süreçlerini yenilemek, klasik hizmet sunumundan ve sosyal sorumluluk anlayışından daha etkili, yeni ve sürdürülebilir uygulamalar geliştirmek gibi inovasyonun birçok alanda uygulama sahası vardır. Başlıca inovasyon türleri (Ateş, 2018):

1.4.1. Teknik İnovasyon

Teknik İnovasyon; yeni bir ürün geliştirmek veya mevcut ürünü daha önce olmayan Şekilde geliştirip kullanışlı hale getirerek ticari bir değere dönüştürmek olarak tanımlanabilir. rnek olarak, dronlar ilk yapıldığında teknik inovasyona örnek teşkil ettiği gibi, akabinde farklı kullanım alanlarına göre tasarlanarak kullanılması da teknik

inovasyon sınıfına girmektedir. Örneğin; Letonya’lı bir şirket tarafından yangın söndürme üzerine bir dron modeli geliştirilmiştir. Özellikle dar sokaklar, yükseklik veya farklı nedenlerle itfaiyenin ulaşmakta güçlük çektiği yerlerdeki yangınlara müdahale için kullanılabilir bir inovasyon modeli olarak örnek verilebilir (CNN Türk, 2018).

1.4.2. Pazarlama İnovasyonu

Müşteri ilgisini artırmak ve ürün/hizmeti satın almasını sağlamak amacıyla geliştirilen etkili ve verimli yeni pazarlama teknikleri tasarlayıp uygulamaktır. Afrika’da sınırlı imkânlarla yaşayan insanlar için tasarlanan tuzlu suyla çalışan lamba, 1 dolara gözlük, network marketing sistemleri, ürünlerde veya hizmetlerde yenilik vurguları örnek gösterilebilir (Ateş, 2018).

1.4.3. Finansal İnovasyon

Mikro kredi sistemleri, paylaşım ekonomisi ve kitlesel fonlama gibi teknik, sosyal veya başka türlü alanlarda girişimcileri desteklemek ve bu tür faaliyetlere katkı sağlamak için oluşturulan ve geliştirilen finansal fonlama sistemleridir. Kickstarter kitlesel fonlamaya örnek olduğu gibi (Kickstarter, 2020), ülkemizde 2003 yılında kurulan TGMP (Türkiye Grameen Mikrofinans Programı) mikro kredi sistemine örnek verilebilir (TGMP, 2020).

1.4.4. Organizasyonel/Yönetimsel İnovasyon

Organizasyon ve yönetim tarzlarında etkili, verimli ve sürdürülebilir farklı uygulamalar geliştirmektir. Fransa’da eğitim için öğrencilerin okula gitmek zorunda olmadığı ve başarılı sonuçlar alınan, sıfır okul ücreti, sıfır öğretmen, sıfır sınıflar sloganı ile faaliyet gösteren 42 Scholl okul sistemi (www.42.us.org), seçim vaatlerinin gerçekleştirme oranını takip imkânı sunan ‘etkin takip’, milletvekili performansını ölçen ‘saydam yönetim’, vatandaşlarının iş ve eğitim imkanlarının kısıtlılığı nedeniyle göç etmek zorunda kaldığı bölgenin yapılan kooperatif tipi projeler sonucu göç alan konumuna dönmesi sağlanan Cleveland Modeli gibi yönetimsel ve organizasyonel inovasyon örnekleri oldukça fazladır (Ateş, 2018).

1.4.5. Hizmet İnovasyonu

Özel sektör ve kurumların yeni, farklı ve değişik hizmet sunması ve uygulaması olduğu gibi, mevcut hizmetleri geliştirmesi de bu kapsamda değerlendirilebilir. Marketlerde sıra bekleyen müşterilerin zaman kaybı algısının ekran görüntüleriyle giderilmesi, kamu kurumlarının bütçe ayırdığı hizmet seçeneklerini halka arz etmesi, akıllı şehir sistemleri ile halkın hizmete ulaşımının kolaylaşması, çevre, enerji, ulaşım ve sosyal inovasyon gibi alanlarda projelerini hayata geçirmeleri için uygun zemini sağlayan Zemin İstanbul gibi birçok örnek vermek mümkündür (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Zemin İstanbul, 2018).

1.4.6. Sosyal İnovasyon

Sosyal İnovasyon, hâlihazırda yüzyüze olduğumuz sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik alanları kapsayan büyük dönüşümlere ve risklere karşı toplumların kendilerine uygun yenilikçi, uygulanabilir ve sürdürülebilir çözümler bulmaları, ürünler geliştirmeleri, diğer taraftan bu amacın gerçekleşmesi amacıyla yeni kurumlar ve sistemler oluşturmaları, kurumlar, topluluklar ve bireyler arasında yeni işbirliği araçları oluşturmaları ve mevcut kaynakları yenilikçi bir biçimde kombine etmeleri olarak tanımlanabilir. Kısaca ifade etmek gerekirse; karşımıza çıkan buhranlar, çözülmesi gereken meseleler karşısında daha etkili, verimli ve sürdürülebilir çözümler ortaya konulmasıdır (Ateş, 2018). Bu alanda; gönüllülük faaliyetleri, zaman bankası, yeryüzü kütüphanesi, evde sağlık hizmetleri, askıda fatura (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2020) gibi birçok uygulama örnek gösterilebilir.

Sosyal etkileşim sürecine tesir eden sosyal inovasyon, farklı ve yeni talepler olarak hayatımızda yerini alırken, insanların iyilik ve refahına yönelik vurgusu ve sosyal dönüşümü hedeflemesi ile beraber son yıllarda yaşanan sosyal sorunlar karşısında etkili bir çare olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztürk, 2016: v).

Dünya hayatında, kültürel, ekonomik ve toplumsal hayattaki değişim ve dönüşümler sosyal inovasyon kavramının gün geçtikçe daha fazla önem kazanmasına sebep olmuştur. İnsani, toplumsal ortak değerlerin hayatın içerisinde hakettiği yeri alması ve toplumsal problemlerin çözülmesine yönelik yeni ve farklı çözüm yollarını içeren

sosyal inovasyon, günümüz dünyasında gittikçe daha fazla kendine yer bulmakta ve toplumsal problemlere çare olarak görülmektedir (Öztürk, 2016: v).

Sosyal inovasyon uygulamaları, daha fazla insanı süreçlere dahil eden ve daha fazla canlandırma tekniklerine yer verilen, kullanıcı ve vatandaşların katılımı için yeni ve farklı yollar bulan katılımcı ve çözüm odaklı uygulamalardır. Sosyal inovasyonların çoğu hizmet inovasyonu ile yakından alakalıdır (European Commission 2013:7'den Taraktaş 2016: 37).

Taraktaş (2016: i); “İyi tasarlanmış bir sosyal inovasyonun adeta sihirli bir değnek gibi, söz konusu kurumların hizmet sunma biçimlerini değiştireceğini, geliştireceğini, etkisini ve etkinliğini artıracakını” ifade etmektedir. Sosyal inovasyon uygulamaları farklı bakış açıları, yenilikçi yaklaşımları, katılımcı anlayışı ve sosyal sorunların çözümüne yönelik çözüm odaklı yaklaşımları içermesi ile kronikleşen birçok sosyal sorunun çözümü için çare olarak görülebilir ve artık tüm dünyada bu şekilde görülmeye başlanmıştır.

Avrupa’da kadınların ofis işlerini yapabileceği ortamlar, kafe ve çocuk bakım odaları olan Mama CoWork kafe-ofis örneği, mahalle bahçeleri, sabah yaşlıların bırakılıp akşam alındığı yaşlılar kreşleri, ev arayan gençlerin yalnızlığı giderilen yaşlılarla aynı evi paylaşması için kurulan platformlar, kırmızı ışıkta geçene üzgün ifade gösteren trafik ışık sistemi, seçim vaatlerinin ne ölçüde gerçekleştirildiğinin takip edildiği sistemler gibi farklı sosyal yenilikler hayata geçirilmiş durumdadır (Ateş, 2018).

İzahatlar ve örneklerde görüldüğü gibi, sosyal inovasyonlar, sosyal hayatı bazen küçük, bazen daha büyük yeni yaklaşımlar sonrası kolaylaştıran, dünyayı daha yaşanabilir ve güvenli hale getiren, sosyal sorunlara inovatif yaklaşımlarla çözüm sunmaya çalışan girişimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal inovasyon örnekleri gün geçtikçe daha çok karşımıza çıkmakta ve bu örnekler bizlere de ilham kaynağı olmaktadır.

1.4.6.1. Sosyal İnovasyon Atölyeleri, İhtiyaç ve Faaliyet Alanları

Sosyal sorunlara ve ihtiyaçlara yeni çözüm önerilerinin geliştirildiği Sosyal İnovasyon Atölyeleri son zamanlarda sayıları ve faaliyet alanları gittikçe artmakta olan

uygulamalardandır. Bu tarz atölyeler vatandaş toplulukları tarafından kurulabileceği gibi, üniversiteler, vakıf ve dernekler, bakanlıklar ve belediyeler tarafından da kurulabilmektedir. Bu atölyeler farklı sektör ve kültürden insanların kolayca dahil olabileceği, fikirlerini paylaşabileceği ve fikirlerini hayata geçirmeye olanak bulabileceği yapıdadır. Sosyal İnovasyon Atölyelerinin ihtiyaç ve faaliyet alanlarını aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz (Ateş, 2018):

1. Sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik dönüşümleri, trendleri takip edip farklı yaklaşımlar geliştirir.
2. Yaşam kalitesinin artırılması için devlet ve özel sektörcü destekli halk girişimciliği geliştirmeyi sağlar.
3. Türlü alanlardaki dönüşümlere karşı teknik yeniliklerle beraber, sosyal yeni yaklaşımlar geliştirmeyi sağlayacaktır.
4. Yeni sosyal inovasyonların tanınması, muhataba ilham verecek ve harekete geçirecektir.
5. Sınırlı devlet imkânlarına ilaveten halkın yeni çözüm önerileri geliştirmesini sağlayacaktır.
6. Farklı coğrafyalardaki inovatif uygulamaların topluma uyarlanmasını sağlayacak bir ortam oluşturulmuş olacaktır.
7. Şehirlerin rekabetçi yapısını artırması diğer dünya kentlerini yakalaması için ortam hazırlayacaktır.
8. Sosyal inovasyon çözümlerine elverişli genç-dinamik nüfus ve duyarlılıklarımızın harekete geçmesine zemin hazırlamaktadır.
9. İşsizlik, yoksulluk, sosyal dışlanma gibi değişen sorunların azalmasına vesile olmaktadır.
10. Proaktif, yani yapıcı toplum hedefine ulaşmaya vesile olacaktır.
11. Örnek çalışmaları görüp katkı sağlamak için fiziksel bir alan oluşacaktır.
12. Kapasitemizin farkına varmaya, ilham verici projelerle bunun görünür kılınmasını sağlayacaktır.
13. Demokrasinin içselleşmesi ve yaygınlaşmasına katkı sağlayacaktır.
14. Dernek ve vakıflarımızın iyi uygulama örnekleri ile kapasitelerinin geliştirilmesine katkı sağlamaya vesile olacaktır.

1.5. Sosyal Girişim

“Piyasa odaklı bir şekilde kendi gelirleriyle faaliyetlerini sürdürmek yoluyla sosyal değer yaratan girişimler sosyal girişimlerdir” (Taraktaş 2016: 13). Temel amacı kâr elde etmek olmamakla beraber, sürdürülebilir hizmet sunmak için kâr da elde edilen sosyal fayda sunulan girişimlerdir. Hizmet sunulan bölgedeki insanların ihtiyaçlarına yönelik, istihdamına yönelik girişimler yapılmalı ki, yapılan faaliyetler bir faydaya hizmet edebilsin. Bir topluluk kendi sorunlarını kendi çözebiliyorsa yönünü de kendi belirleyebilir. Herhangi bir sorunu gidermek için yapıcı çalışmalar yaparak çözüm üreten toplumlar yapıcı toplumlardır. Halka, yani tabana indirgenebilen uygulamalar küçük gibi görünse de büyük etki oluşturabilir.

Sosyal girişimcilik ve sosyal sorumluluk birbirine benzer fakat farklı kavramlardır. Bu farkı birbirinden ayırmamıza yardımcı olacak bir tarife yer verecek olursak; “Yoksulluğun köklerine yönelmeyen sosyal sorumluluk ve hayırseverlik faaliyetlerinin aksine, sosyal girişimcilik, insanları yoksulluğa iten koşulları değiştirmeye yönelik pratik, yenilikçi ve piyasa odaklı bir yaklaşımdır” (Budak ve Budak, 2014: 111-116’dan Öztürk: 2016: 140). Bu ifade ile sosyal girişimciliğin sosyal sorunları kökünden çözmeye yönelik yenilikçi yaklaşımlar olduğu ve sıradan hayırseverlik faaliyetlerinden çok farklı değerlendirilmesi gerektiğini anlamaktayız.

Avrupa’da vatandaşların yerel yönetimlerle iş birliği içerisinde yapıp bakımını üstlendiği parklar mevcuttur. Filipinli Aisa ve arkadaşlarının Afrika’da aydınlanma sorununa tuzlu suyla çalışan lamba üreterek çözüm sunan SALT girişimi (Ateş, 2018), Almanya’da gelirin %80’ini ağaçlandırmaya ayıran Ecosia arama motoru (Weston, 2019), Amerika’da ise Cleveland modeli (Ateş, 2018), ülkemizde zumbara, çöp ve atıkların geri dönüşümü ve kadınların istihdamına yönelik Balıkesir’in Ayvalık ilçesinde 2008 yılında bir atölyede başlayan ve geçen zaman içerisinde faaliyet alanını genişleten çöp(m)adam projesi (Çöp(m)adam, 2008), kitap siparişlerini ücretsiz bisikletle okuyucuya ulaştıran bisikletli sahaf (Börekçi, 2015), okul öncesinden başlayarak tüm yaş grubundaki bireylere hitap eden, interaktif, bilim, sanat ve teknoloji atölyelerini geniş bir yelpazede tasarlayan ve uygulayan eğitim profesyonellerinin bir araya geldiği usturlab çocuk atölyeleri (Usturlab, 2019) örnek verilebilir.

1.6. Tasarım Odaklı Düşünme (Desing Thinking)

Potansiyel kullanıcılarla hemhal olup, ürün ve hizmeti potansiyel kullanıcılara hitap edecek şekilde yenilikçi, etkili, verimli ve hızlı bir şekilde uyarlamaktır.

Tasarım odaklı düşünme (Ateş, 2016):

- Çözüm aranan problemin iyice düşünülmesi,
- Problemin ve çözümün paydaşları ile hemhal olmak,
- Paydaşların yaşadıklarını ve hissettiklerini anlamaya çalışmak,
- Yaratıcı öneri ve çözümler geliştirmek,
- Tüm bunları yaparken iş birliği içerisinde olmayı gerektirir.

Prototip üretip kullanıcılardan geri dönüş almak, geri dönüşleri değerlendirerek nihai çözüm veya ürünü geliştirmek süreçlerini takip etmek gerekir. Bir terzi gibi olaylara yaklaşarak “müşteriye ve duruma özel” çözümler geliştirmek için birçok teknik ve enstrüman geliştirmek, empati kurarak, problemlere sistematik olarak yaklaşmak ve adım adım ilerleyerek bir tasarımcı hassasiyeti ile çözüm geliştirmeyi gerektirir (Ateş, 2016).

1.6.1. Tasarım Odaklı Düşünme Adımları

Tasarım odaklı düşünme adımlarını aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz (Ateş, 2016):

- Keşif: Anlama, hissetme, empati kurma
- Tespit: İhtiyaç tespiti, kullanılabilir kaynak tespiti, kabiliyetlerin tespiti
- Geliştirme: Farklı teknikler ile çözüm üretme.
- Uygulama: Prototip geliştirme sonrası geri dönüşler değerlendirilir ve uygulama aşamasına geçilir.

Tasarım kavramı artık sadece endüstride veya mimaride değil, sosyal alanlarda da kullanılmaya başlandı. Bir eğitim içeriğinin oluşturulması, bir teşvik mekanizmasının kurgulanması, çalışanların iş motivasyonunu artırma yöntemlerinin belirlenmesi, trafik kurallarına uyumun artırılması, yeni sınav sistemi geliştirilmesi, girişim

fikirlerinin hayata geçirilmesi gibi birçok alanda tasarım kavramı kullanılmaktadır (Ateş, 2016).

Tasarım odaklı düşünen bir toplum veya çalışanlar topluluğu yetiştirmek kurumların hedefleri arasında yer almalı ki, inovasyonu gerçekleştirecek bir ekosistemin ana faktörlerinden olan yetişmiş insanlarla, yani uygulayıcılarla öngörülen hedeflere ulaşılabilir. Zira yönetsel ve kurumsal hedefler ve inovatif yeni yaklaşımlar büyük ve önemli olmakla birlikte, uygulayıcıların buna hazır olmaması toplum nezdinde etki ve öneminin yeterince anlaşılmasına zemin hazırlayacaktır.

1.7. İnovasyon Ekosistemi

Bir tohumun toprağa atılmasından serpilip büyümesi, meyve vermesi ve daha sonra alıcılar ile buluşmasına kadar geçen sürede havaya, suya, güneşe ve başka neye ihtiyacı oluyorsa, inovasyon ekosistemi de bu gereksinimleri girişimler için karşılamaktadır. İnovatif faaliyetlerin yaygın olduğu yerlere bakıldığında en göze çarpan gerçekliklerden bir tanesi güçlü inovasyon ekosistemleridir (Ateş, 2018). İnovasyon ekosistemi oluşturmak için bilinçli ve kararlı, stratejik ve aktif zeminler hazırlamak ve bu zeminlerin sürdürülebilirliğini sağlamak gerekmektedir.

1.7.1. İnovasyon Ekosistemi Oyuncuları

İnovatif faaliyetlerin yaygın olduğu yerlere dikkat edildiğinde, güçlü inovasyon ekosistemlerinin varlığı gözümüze çarpacaktır. Kuluçka merkezleri, hızlandırıcılar, fonlama mekanizmaları, sosyalleşme ve yardımlaşma mekânları inovasyon ekosisteminin başlıca faktörlerindedir. Ülkemizde de inovasyon ekosistem oyuncuları her geçen gün artmakta olup, başlıca örnekleri aşağıda verilmiştir (Ateş, 2018):

Workup Girişimcilik Programı, İTÜ Çekirdek, Hackquartes, Acıbadem Kuluçka, Albaraka Garaj, Anaç Ön Kuluçka Merkezi, Arya Kadın Yatırım, Atom Kuluçka Merkezi, Bambu Ön Kuluçka Merkezi, BIC101 Hızlandırma Programı, Bilgi Sosyal Kuluçka Merkezi, Bilgiyi Ticaretleştirme Merkezi, Bio Cube İstanbul, Embryonix TTO, Etohum, Fikir Küpü, Lonca Girişimcilik Merkezi, Türk Telekom Pilot, Yıldız

Kuluçka (Ateş, 2018), Zemin İstanbul (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018), Living Lab (Başakşehir Belediyesi, 2013).

1.8. Kamu Hizmeti ve İnovasyon

İnovasyon, farklı bakış açılarıyla sorunlara etkili çözümler sunarak değişim ve dönüşümün anahtarı olduğundan, yeni ve farklı sorunlara eski yöntemlerle çözüm getirmekte zorlanan kamu kurumlarının da inovasyonu benimsemeye, geliştirmeye, inovatif insan kaynaklarını ve inovasyon ekosistemini oluşturmaya yönelmesi gerekmektedir. Zira, küreselleşen ve adeta bir köy haline dönüşen dünyada insanlar da, talepler de, ihtiyaçlar da, sorunlar da farklılaşmakta, farklı sorunlara yeni, etkili ve verimli çözümler beklemektedir.

Kamu hizmetlerinde, hizmet kullanıcısı olan halkın da içerisinde olduğu, tüm paydaşları (kullanıcılar, özel sektör, akademik birimler vb.) içine dahil eden, yeni teknolojilerle desteklenmiş, özellikle sosyal problemlerin çözümüne yönelik sosyal inovasyonlara ihtiyaç vardır. Sosyal inovasyonların temel amacı, insanların refah seviyesini ve yaşam kalitesini artırmak için sosyal değişimi teşvik etmektir (Taraktaş, 2016: i).

Artık kamu kurumları tarafından sunulan hizmet ne olursa olsun onu kabul etmek zorunda olan bir yurttaşlık anlayışı yerine, yönetimin içerisinde olan ve karar süreçlerine dahil olarak talepleri çerçevesinde kamu hizmetlerinin şekillendiği yeni yönetim anlayışı benimsenmektedir (Çukurçayır, 2011: 44).

Bu anlayış kamu hizmet sunumunun da sorgulanmasına ve daha katılımcı bir yapıya dönüşmesine kapı aralamış ve yeni arayışları da beraberinde getirmiştir. Globalleşen dünyanın adeta bir köy haline gelerek yeniliklerin anında takip edilebildiği toplumlarda, demokrasi gereği halkın oylarıyla belirlenen yönetimlerin halkın taleplerini gözardı etmesi olanaksız hale gelmektedir. Bu değişim yönetsel dönüşümü de kapsamaktadır. Daha katılımcı, halk ile daha iç içe, hesap verebilir yönetim süreçlerine geçiş artık kaçınılmaz hale gelmiştir diyebiliriz.

1.8.1. Yerel Yönetimlerde Değişim ve Dönüşüm

Son yıllarda teknolojinin başı çektiği, yönetim ve politikaları da etkilediği, hemen her kurum ve sistemin yenilenmek zorunda kaldığı hızlı bir değişim ve dönüşüm söz konusudur. Küreselleşmenin etkisiyle yeni uygulamalar, buluşlar, değişim ve dönüşümler tüm toplum ve ulusları etkilemekte ve değişime mecbur kılmaktadır (Çukurçayır, 2011:2).

Küreselleşme sürecinin yaşandığı çağımızda, uluslararası rekabetin kentler arası rekabete dönüşmesiyle yerelleşme süreci de yine hızlı bir biçimde yaşanmakta, yerel aktörler başarının temel aktörleri arasında yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerde kalkınma düşüncesi, ulusaldan yerel kalkınma anlayışına doğru dönüşmektedir. Bu dönüşümün gerçekleşmesi için yerel aktörlerin girişimcilik ve katılımcılık kapasitelerinin artırılması elzemdir (Şentürk, 2016: 54).

Değişen ve dönüşen ihtiyaç ve taleplerle birlikte özel sektörün ardından kamu kurumlarında da yeni yönetim modelleri geliştirilmeye ve tatbik edilmeye başlanmıştır. Bunlardan başlıcaları: Toplam Kalite Yönetimi, Stratejik Yönetim, Sinerjik Yönetim, İnsan Kaynakları Yönetimi ve Değişim Yönetimi gibi yeni yaklaşımlardır. Bu ana başlıkların altında yönetimde birçok yeni yaklaşım da geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur; katılımcı demokrasi, yarışmacı yönetim yaklaşımı, özel sektörle-akademik çevreyle işbirliği, öğrenen örgütler, e-devlet, m-devlet uygulamaları, yönetişim uygulamaları, kent konseyleri, gönüllülük, akıllı şehircilik uygulamaları bunlardan birkaçıdır (Çukurçayır, 2011: 34).

Yerel alandaki değişim ve dönüşüm; vatandaş odaklılık, yurttaş ilişkileri yönetimi, şeffaflık, katılımcı demokrasi, gönüllülük, çok aktörlü karar alma süreçleri, çok katmanlı yönetişim, her aktörle/kurumla iş birliği gibi yeni uygulamalarla özetlenebilir (Çukurçayır, 2011:2).

İş ve istihdam sahalarını kendi bölgesine çekmek isteyen yerel yönetimlerin, ulusal ve uluslararası işletmeleri bölgesine çekmek için uygun pazar ortamı, ulaşım ve iletişim altyapısı ile iş alanı için yer sunmaları gerekmektedir. Bu da yerel yönetimlerin ulusal ve uluslararası şirketlerin etkisi altında olduğunu göstermektedir (Çukurçayır,

2011:12). Birçok faktörün birbirini etkilediği dönemimizde dış faktörlere sırtını dönüp tek başına bir yönetim modelinin devri geçti gibi görünüyor. Yeni yönetim anlayışı; halkı, özel sektörü, sivil toplum örgütlerini, akademik çevreyi de yönetime dâhil eden katılımcı bir yönetişime doğru yönlenmiştir.

Sosyal ayrışma, yoksulluk, planlama yoksunluğu, çevre sorunları, gecekondular, güvensizlik ve benzeri sorunların artması kentlerin geleceği daha çok dikkate alınması ve planlamasını gerekli kılmaktadır (Çukurçayır, 2011: 23). Tüm bu sorunların çözümü de ancak stratejik bir inovasyon yönetimi ile mümkündür. Nüfusun, beklentilerin, ihtiyaç ve taleplerin artışı ve farklılaşması, klasik yöntemlerle ve günübirlik çözümlerle değil, daha planlı, stratejik, inovatif, sürdürülebilir, etkili ve verimli çalışmalarla mümkündür.

Küresel ısınma ve iklim farklılaşması, kronik ve salgın hastalıklar, trafik yoğunluğu, gelir paylaşımındaki adaletsizlik gibi önemli sorunların mevcut, klasik politikalarla çözülemeyeceğinin anlaşılması sosyal inovasyonlara ilgiyi ve bu tip sorunların çözümünde inovatif ve önleyici uygulamalara olan talebi artırmıştır (Murray ve diğ. 2010: 3-4'den Taraktaş, 2016: 31). Çöp toplama ile birlikte geri dönüşüm uygulamaları, hastalıklara karşı sağlıklı beslenme ve temizlik vurgulamaları, trafik kazalarının önlenmesine yönelik trafik cezalarının caydırıcılığının artırılması gibi önleyici uygulamalar gittikçe yaygınlaşmaktadır.

1.8.2. Yönetişim Yaklaşımı

Kamu yönetim anlayışı büyük bir dönüşüm içindedir. Yeni anlayışta kurumlar tek başına yaptırıcı değil; sivil toplum, akademik çevre, özel sektör gibi tüm aktörlerle birlikte sorunları değerlendiren, çözüm geliştiren, planlayıp uygulamaya koyan ve kontrol eden bir yönetim anlayışına doğru dönüşmektedir. Bu yeni yönetim anlayışına yönetişim denilmektedir (Şentürk, 2016: 64).

Yönetişim yaklaşımı, çok aktörlü yönetim veya etkileşimli yönetim olarak betimlenebilir. Sivil toplumun, ulusal ve uluslararası örgütlerin, iş dünyasının, akademik çevrenin ve halkın yönetim süreçlerine dâhil edilmesiyle katılımcı ve paylaşımcı bir yönetim anlayışıdır.

İngiltere Başbakanı Teatcher, ABD Başkanı Reagan ve akabinde Türkiye’de Özal ile birlikte devlet; ‘tek başına yöneten’ rolünden, ‘yönlendiren’ rolüne doğru geçmeye başlamış, birçok şeyi piyasaya bırakmaya başlamıştır (Çukurçayır, 2011: 30).

Sivil toplumun yönetim ve karar alma süreçlerine dâhil olarak siyasal ve yargısal denetimden ayrı olarak, sürekli denetimi olanaklı kılan saydam bir yönetim anlayışıdır yönetim yaklaşımı. Yönetimin ulusal ve yerel düzeyde daha işlevsel bir kalkınma sürecine geçmesi, devletin yönlendirici konuma geçerek sivil toplumu karar alma süreçlerine dâhil etmesi ve toplumsal bir iş bölümünü sağlaması ile mümkün olabilecektir (Çukurçayır, 2011: 20). Yeni yönetim yaklaşımları, kamu yönetimini adeta moderatör konumuna doğru yönlendirmekte, toplumun çoğunluğunu kapsayan, daha katılımcı ve paylaşımcı bir yapıya geçişe zemin hazırlamaktadır.

1.8.3. Yerel Yönetimlerde Katılımcı Demokrasi

Büyükşehirlerde yaşayan ve sair şehirlerden göçmüş vatandaşların; yaşadıkları, imkanlarından faydalandıkları şehirleri sahiplenmemeleri, kendilerini o şehrin bir parçası olarak görmemeleri de yaşanan sorunlardan biridir. Şehir sakinlerinin kentlilik bilincine sahip olması için kendilerini o şehre ait hissetmeleri, kent ile kendileri arasında anlamlı köprüler kurabilmeleri, kendi geleceklerini şehrin geleceğinde bulabilmeleri ve şehrin yönetim süreçlerine dahil edilmeleri gerekmektedir. Bu konuda sadece 5 yılda bir yapılan seçimlere katılımı halkın yönetim süreçlerine katılımının yeterli olmadığı açıktır (Şentürk, 2016: 61).

Belirli grupların kontrol tekeli ortadan kaldırarak toplumsal uzlaşmayı sağlamaya vesile olacak olan katılımcı demokrasi ile birlikte, yönetimin ve sosyal etkileşimin dışında kalan gruplar ortak alana çekilebilecek, kişilerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri sağlanacaktır (Çukurçayır 2015: 36).

Yerel yönetimde kalite ve çağdaşlık; vatandaş odaklılığı, katılımcılık ve saydamlığı, etkin bir iletişim sistemini, toplumun farklı kesimleri arasında uyumlu bir işbirliğini gerekli kılmaktadır (Çukurçayır, 2011: 70-71).

Bu anlamda yapılan ve yapılması gereken birçok faaliyet sözkonusudur. Vatandaşın da yönetimin bir parçası olabileceği katılımcılık ve gönüllülük faaliyetleri iyi organize edilebilirse halkın hemşerilik ve aidiyet bilincinin gelişmesi sağlanacak, bu da sosyal, ekonomik ve farklı yönlerden birçok faydaya hizmet edecektir.

1.8.4. Kent Konseyleri

5393 sayılı yasanın 76. Maddesinde geçen; “Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır” ifade ile halkın yerel hizmet kararlarına katılımının sağlanması için kent konseyleri zorunlu kılınmıştır (Şentürk, 2016: 51).

Kent konseyleri; meslek kuruluşları, sendikalar, noterler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, kamu kurum ve kuruluşları, mahalle muhtarlık temsilcileri ve halktan diğer ilgililerin katılımıyla oluşur ve yerel yönetimler kent konseylerinin faaliyetlerini yürütebilmesi için destek sağlar (Şentürk, 2016: 51).

Kent Konseyleri, ülkemizde yalnızca danışma mekanizması olarak kurgulanmış bir oluşum iken, batıda danışmanın yanında yürütme faaliyetlerinin içinde de yer almaktadır. Bununla beraber kent konseylerinin katılımcı yönetim açısından önemli bir adım olduğu aşıkardır (Çukurçayır, 2011: 160).

Belediye Kanununun 76. Maddesine göre belediyeler, genel seçim sonuçlarını izleyen üç ay içerisinde kent konseyi kurmak zorunda olup, belediye başkanının çağrısıyla toplanan kent konseyleri, kent vizyonu ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesini, kentin hak ve hukukunun korunmasını ilke edinirler. Ayrıca sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetişim ve yerinden yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesi konularında belediyelere tavsiyede bulunurlar (İstanbul Bülteni, 2020: 58).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 18 Ekim 2019 tarihinde İstanbul'un ilk Büyükşehir Kent Konseyi kuruldu. İstanbul'u katılımcı bir anlayışla yönetebilmek

amacıyla hayata geçirilen İstanbul Kent Konseyi 1. Olağan Kurul Toplantısı Kartal Bülent Ecevit Kültür Merkezinde gerçekleşti ve Yönetim Kurul Başkanlığına Tülin Hadi seçildi (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi, 2019).

Bu adımla birlikte İstanbul gibi büyük tarih ve kültür mirasına sahip olan bir medeniyet şehrinin yönetimi; sadece seçilmiş bir meclis veya kamu kurumlarının değil, toplumun diğer kuruluşlarının, akademik çevrenin, sivil toplum örgütleri ve diğer halk kesimlerinin de içinde bulunduğu katılımcı bir yönetişime dönüşme sürecine geçmiş bulunmaktadır.

1.8.5. Kamu Yönetiminde Yurttaş İlişkileri Yönetimi

Müşteri ilişkileri yönetimi (CRM), yurttaş odaklılık, katılımcı yönetim ve yönetişim kavramları özel sektörde olduğu gibi kamu yönetiminde de kullanılmaya başlanmıştır (Çukurçayır, 2011: 81).

Müşteri ilişkileri yönetiminin kamu versiyonu diyebileceğimiz yurttaş ilişkileri yönetimi kapsamında şikayet yönetimi de iyi organize edilmelidir. Bu uygulamalarla birlikte yurttaşlardan alınan bilgiler ve şikayetler ilgili birimlerde değerlendirilecek, hizmetlerin geliştirilmesi ve sorunların daha çabuk ve etkin bir şekilde çözülmesine vesile olacaktır (Çukurçayır, 2011: 86).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi 1994 yılında kurulan ALO 153 Beyaz Masa uygulamasıyla şikayet yönetimi konusunda büyük bir adım atmış 24 saat hizmet anlayışıyla vatandaşın tüm istek, şikayet ve görüşlerini değerlendirerek çözüme kavuşturmaya çalışmaktadır. Bu uygulamayı meydanlara kurulan mobil birimlerle yaygınlaştırarak halkın ayağına kadar indirmeye başlamış ve çeşitli iletişim yollarını kullanarak vatandaşın şikayet ve önerilerini aktif olarak değerlendirmek üzere almayı başarmıştır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Halkla İlişkiler Müdürlüğü, 2020).

Beyazmasa Başvuru Yolları (İBB Halkla İlişkiler Müdürlüğü, 2020):

- Beyazmasa Çağrı Merkezi (ALO 153)
- İnternet

- Sosyal Medya
- İletişim Noktaları
- Beyazmasa Şubeleri
- Faks, İBB Santrali, Posta
- Halkla İlişkiler Hizmet Birimleri (Beyaz Karanfil, Beyaz Taziye, Beyaz Gezi, Muhtarlar Bürosu, Ev Ziyaretleri)
- 1530 SMS Hattı
- Beyazmasa Mobil Uygulaması

2020 yılında sadece Ocak ayı içerisinde İBB Beyaz Masa'ya 900.189 başvuru yapılmış, bu başvurular bilgi istemi, talep ve şikayet başlıkları altında değerlendirilmiştir. Başvuruların %11'i şikayet, %22.1'i talep, %66.9'u ise bilgi istemi şeklinde gerçekleşmiştir (İBB, istatistik.istanbul, 2020).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Beyaz Masa uygulaması ve diğer iletişim kanallarını kullanarak; hem halkın yönetimle olan irtibatı sağlanmakta, hem hizmetlerin aksayan birim ve yönleri takip edilmekte, hem de halkın taleplerine göre hizmet geliştirilmesi yönünde altyapı oluşturulmaktadır.

1.8.6. Belediyeler ve Gönüllü Katılım

Bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenen kişi "gönüllü", bir işin yapılması hakkında hiçbir yükümlülük yokken istenerek üstlenme durumu ise "gönüllülük" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020).

Yerel yönetim birimlerinin hizmet sunduğu bölgedeki gönüllü potansiyelini tahlil ederek bu potansiyelden yararlanması; sivil toplumla iletişimin gelişmesi, kamu hizmetlerine katılımın artması, yönetim anlayışının gelişmesini sağlayacaktır. Gönüllülük faaliyetleri; hem toplumla olan bağların güçlenmesi, hem kamu hizmet sunumundaki maliyetlerin azalması, hem hemşerilik bilincinin artırılması, hem de toplumu oluşturan bireylerin kişisel gelişimine katkı sunması açısından oldukça önemli sonuçlara kapı aralayacaktır (Kocaoğlu, 2015). Bu anlamda gönüllülük çalışmalarının yönetsel, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan önemli katkıları bulunmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanununun Belediye hizmetlerine gönüllü katılım Başlıklı 77. Maddesi: “Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular. Gönüllülerin nitelikleri ve çalıştırılmalarına ilişkin usûl ve esaslar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir” şeklindeki ifadeleri yerel yönetimlerde gönüllü katılıma yasal dayanak sağlamaktadır (Belediye Kanunu, 2005). Bu düzenleme ile birlikte belediye hizmetlerinde gönüllü katılımın yolu yasal olarak açılmıştır.

Yeni yönetim uygulamaları bakımından gönüllülük, yerel hizmetlere halkın katılımı ve aktif hale gelmesi noktasında önemli bir yere sahiptir. Gönüllülük uygulamaları, halk ile yönetim arasında işbirliğine, halkın toplumsal kalkınmanın içerisinde yer almasına, toplumsal uzlaşımın temini gibi konularda adeta köprü vazifesi görmektedir. Gönüllülük faaliyetlerinin içerisinde olan halk, seyirci konumundan çıkıp aktif bir birey rolüne girmekte ve yaşadığı şehre olan aidiyet duyguları gelişmektedir (Çukurçayır, 2011: 208).

Gönüllülükle ilgili 2005 yılında yapılan düzenlemenin ardından; belediyelerin yasal olarak gönüllü çalışan kavramı ile tanıştıkları söylenebilir. Yönetmeliğin yayımlanmasını izleyen dönemden itibaren Türkiye’de bazı belediyelerde gönüllü katılım çalışmalarının başladığı görülmektedir. Bu kapsamda; Kocaeli Belediyesi “Kent Gönüllüsü Projesi” ile Kırklareli Belediyesi “Gönüllü Zabıtalık” uygulaması ile gönüllülük faaliyetlerini gerçekleştirmekte, Kadıköy Belediyesi, “Kadıköy Gönüllüleri” isimli bir grupla Kadıköy’ü güzelleştirme ve kentlilik bilincini artırma faaliyetleri yürütmekte, Fatih Belediyesi “Gönüllü Turizm Elçileri” projesi ile genç gönüllülerle bölgedeki turizm faaliyetlerini harekete geçiren bir gönüllülük projesi yürütmektedir. Ankara’da Keçiören Belediyesi’nin desteği ile 2009 senesinde kurulan bir “Gönüllü Akademisi” bulunmakta, burada gönüllü olarak çalışmak isteyen her kesimden insanın katılımı ve eğitmenlerle gönüllülük ve toplumsal farkındalık oluşturma faaliyetleri gerçekleştirilmektedir (Kocaoğlu, 2015).

1.8.6.1. Gönüllülük Türleri

Uygulamaların çeşitliliği bakımından farklı gönüllülük türleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan en yaygın olanları arasında; formel ve informal, sanal, sürekli ve süreksiz, uluslararası ve kurumsal gönüllülük sayılabilir.

1.8.6.1.1. Formel ve İnfornel Gönüllülük

İnfornel gönüllülük, insanların kendi arzu ve istekleriyle herhangi bir kurum veya kuruluşa bağlı olmaksızın, bir komşusuna yardım etmesi gibi gönüllülük faaliyetleri iken; formel gönüllülük, resmi kurum veya özel sektör gibi bir kuruluşa yapılan örgütlü gönüllülük faaliyetleri ifade etmektedir (Özçelik, 2019).

1.8.6.1.2. Sanal Gönüllülük

İletişim çağı olan günümüzde telefon, tablet, bilgisayar gibi teknolojik araçlarla afetlerde bilgi paylaşımı, sosyal sorumluluk gerektiren faaliyetlerin yaygınlaştırılması gibi birçok alanda sanal gönüllülük ile önemli katkılar sağlanabilmektedir (Özçelik, 2019).

1.8.6.1.3. Sürekli ve Süreksiz Gönüllülük

İhtiyacın olduğu belli durumlarda gönüllülerin katıldığı gönüllülük türüne süreksiz, uzun dönemi kapsayan planlı ve süreklilik gösteren, belirli bir çalışma takvimi üzerinde faaliyet gösteren gönüllülük türüne ise sürekli gönüllülük denilmektedir (Özçelik, 2019).

1.8.6.1.4. Uluslararası Gönüllülük

Globalleşen dünya ile birlikte küresel düzeydeki toplumsal sorunların giderilmesi için de gönüllülük platformları oluşturulmuş ve dünya insanları tarafından destek görmeye başlamıştır. İnsanlar artık sadece bölgesel sorunlarla değil dünya üzerindeki farklı sorunlarla da ilgilenmekte ve gönüllülük faaliyetlerine katılmaktadır (Özçelik, 2019). Farklı bölgelerde savaştan zarar gören insanlara insani yardım götürülmesi, göçmenlerin ihtiyaçlarının duyurulması, küresel ısınma gibi sorunların kaynaklarının

araştırılıp küresel bilinç sağlanması gibi birçok alanda uluslararası gönüllülük faaliyetlerine dünya insanları tarafından katılım sağlanmaktadır.

1.8.6.1.5. Kurumsal Gönüllülük

Kurum ve kuruluşların çalışanlarını gönüllülük faaliyetlerine katılmaları için desteklemesi, teşvik etmesiyle iş zamanları içerisinde veya dışarısında gönüllülük faaliyetlerine katılmalarını sağlamasıdır. Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarıyla, çalışan gönüllülere toplumsal sorunlara çözüm sunmada katkı verme fırsatı sunulmaktadır (Özçelik, 2019).

1.8.6.2. Gönüllülük Faaliyetlerine Sevk Eden Faktörler

Gönüllülüğün yaygınlaştırılması açısından, insanları gönüllülük faaliyetlerine sevk eden, motive eden faktörleri bilmek çok önemlidir. İnsanları gönüllü olmaya sevk eden faktörler topluma hizmet etmek, faydalı bir insan olmak gibi görünse de bunun arkasında; dini ve milli duygular, çevresel faktörler ve insani değerler bulunmaktadır (Özçelik, 2019). İnsanları gönüllülük faaliyetlerine sevk etmek için bu sevk edici faktörlerin iyi bilinmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.8.6.3. Gönüllülük Faaliyetlerinin Topluma ve Bireye Katkıları

Gönüllülük faaliyetlerinin farkındalığını artırarak katılımı güçlendirmek için Birleşmiş Milletler tarafından 1985 yılında “5 Aralık” tarihi “Dünya Gönüllüler Günü” ilan edilmiştir (Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, 2019’dan aktaran; Özçelik, 2019).

Gönüllülük faaliyetleri vesilesiyle, farklı görüşe sahip insanlar bir araya gelir, toplumsal birliktelik güçlenmiş olur. Bireyler bu faaliyetler içerisinde çevrelerinin genişlemesiyle daha kolay istihdam olunabilirler. Toplumsal faydaya hizmet ederek kendisini toplumun faydalı bir bireyi olarak görmesi neticesinde manevi olarak daha iyi hissetmesine vesile olur. Kamunun toplumsal birçok alanda istihdamının yetersiz kaldığı durumlarda gönüllülük aktiviteleri birçok kurum tarafından çözüm olarak kullanılmaktadır. Gönüllülük çatısı altında istihdam edilen bireyler personel giderlerini azaltarak ekonomik tasarruf da sağlayacaktır (Özçelik, 2019).

Gönüllülük faaliyetlerini sadece ekonomik bir fayda olarak değil, sosyal, kültürel katkıları, bireylerin gelişimi, hemşerilik bilinci, toplumsal birlik beraberlik duygularının gelişimi, aidiyet duygusunun gelişimi gibi daha kapsamlı katkılarını da göz önünde bulundurarak değerlendirmek gerekir. Bu yöntemle birçok ülkede hem halkın farklı yeteneklerini ortaya çıkararak yönetime daha çok katılması, hem de finansal tasarruf sağlanmış bulunmaktadır. İletişim ile birçok kapalı kapılar açılmakta, birçok önemli faaliyet gerçekleştirilebilmektedir. Gönüllülük faaliyetleri de birebir iletişimin doğru kullanımı ile geliştirilebilecek faaliyet alanıdır. Toplumsal değerlere muvafık, insanların hislerinin doğru yönlendirilebileceği doğru iletişim yöntemleri kullanılırsa gönüllülük faaliyetlerine katılım aynı ölçüde artacak ve devamlılığı nisbetinde de sürdürülebilirliği sağlanacaktır.

1.8.6.4. Gönüllülükten Kaçınma Nedenleri

Bireylerin gönüllülük faaliyetlerine katılmama nedenlerini bilmek, bu nedenlerin ortadan kaldırılması ve teşvikler geliştirmek açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda sayılabilecek maddeler (Özçelik, 2019):

- Bilgisizlik
- Aidiyet duygusunun gelişmemesi
- Sorumluluktan kaçınma
- Meşguliyetin çokluğu
- Yaşanmış olumsuz tecrübeler
- Özgüven eksikliği
- Kurumların gerekli görmemesi
- Organizasyon sorunu
- Teşvik edici unsurların yetersiz oluşu

Sayılan maddelere ilaveler yapılabilir. Bu ve bunun gibi bireyleri gönüllülük faaliyetlerden uzak tutan unsurların tespit edilip, ortadan kaldırılarak teşvik edici unsurların çoğaltılması ile toplumu ve bireyi geliştirecek olan geniş bir gönüllülük kültürü geliştirilebilir.

Yapılan uluslararası araştırmalarda gönüllülük uygulamalarının ve katılımcılarının dünya genelinde artmasının yanında, Türkiye'nin gelişmiş dünya ülkelerine nazaran bu anlamda geride olduğu görülmektedir. Dünya Bağışıklık Endeksi'nin (World Giving Index) 2018 yılı verilerine göre Türkiye bir kuruluşta bireylerin gönüllü olarak geçirmiş olduğu zaman bakımından 146 ülke arasında 126. sırada yer almıştır (Charities Aid Foundation, 2018'dan nakleden Özçelik, 2019).

Gönüllülük oranının yüksek olduğu ülkelerdeki başarılı uygulamalar araştırılıp, toplumumuza uygun örnekler hayata geçirilebilir, ülkemizde gönüllülük faaliyetlerinden kaçınma nedenleri ortadan kaldırılabilir, teşvik edici ve bilinçlendirici çalışmalar artırılabilirse bu oran ülkemiz nezdinde de artırılabilir, gönüllülük faaliyetlerinin faydalarından hem kurumlar hem bireyler daha fazla istifade edilebilir.

1.8.6.5. Gönüllülük ve Afet Yönetimi İlişkisi

Afet; toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylardır (Resmi Gazete, 2009; 5902 Kanun, md.2). Toplumun güvenliği ve huzurunu sağlamak kamu yönetiminin temel görevlerinden olup, toplumun güven ve huzuruna olumsuz etki eden afetlerin yönetimi de aynı şekilde kamu yönetiminin en temel görevlerindedir. Belediyeler yerel halka en yakın kurumdur ve afet öncesi tedbirler, afet anında yapılması gerekenler, afet sonrası doğru davranış şekilleri gibi konularda yerel halkın bilinçlendirilmesi için farkındalık oluşturmak da belediyelerin görevleri arasında sayılabilir (Mergen, 2020).

Dünya genelinde ve ülkemizde yaşanan büyük çaplı afetler kamu kaynaklarının olağanüstü afet durumlarında yetersiz kaldığını, bu durumlarda gönüllü kuruluşların yardımına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Bu konuda 17 Ağustos 1999 depremi bariz bir örnek olarak önümüzde durmaktadır. Bu tarihten itibaren bu alanda hem kamu tarafından hem de STK'lar tarafından faaliyetler artırılmıştır.

Doğal afetlerin neden olduğu maddi ve manevi yıkımlar afet yönetimi ve koordinasyonunun ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye’de ilk olarak 1939 Erzincan Depremi sonrası geliştirilmeye başlanan doğal afetlere yönelik politikalar, 1959 yılında çıkarılan 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” ile yasal dayanak oluşturulmaya çalışılarak geliştirilmeye başlamış, 1988 yılında “Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik” ile devam etmiştir. Türkiye için afet yönetimi ve koordinasyonu konusunda 17 Ağustos 1999 Marmara depremi yaşanan can kayıpları ve geniş çaplı hasarlar ile birlikte adeta dönüm noktası olmuştur (AFAD, 2018).

Eşgüdüm sağlanması gereken kurumların afetlerle ilgili yetki ve sorumluluklarının yeniden tanımlanması ihtiyacı afet ve acil durumlarla ilgili yetki ve koordinasyonun tek bir elde toplanmasını gerekli, hatta zaruri kılmıştır. Bu doğrultuda afetlerle ilgili olarak görev yapan İçişleri Bakanlığı’na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’na bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık’a bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kapatılarak 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile Başbakanlık’a bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurularak yetki ve sorumluluklar tek bir çatı altında toplanmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ilgili yapılan düzenlemeler kapsamında, 15 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanan 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır (AFAD, 2018).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, afet ve acil durumlara ilişkin tek yetkili kurum olup, bir şemsiye kurum anlayışıyla afet ve acil durumun niteliği ve büyüklüğüne göre gerek Genelkurmay Başkanlığı, Dışişleri, Sağlık, Ulaştırma ve Altyapı vb. ilgili diğer bakanlıklar ile gerekse sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedir (AFAD, 2018).

Türkiye’de afet yönetiminde liderlik yapan AFAD, toplumu afetlere karşı daha dirençli hale getirebilmek, afetlerde eğitilmiş ve organize çalışabilecek gönüllüleri oluşturabilmek için bir gönüllülük programı başlatmıştır. Programdaki amacını da şu şekilde ifade etmiştir (AFAD, 2019):

- Afet ve Acil Durumlarda yürütülecek faaliyetlerde, refleks ve inisiyatif gücüne sahip, müdahale hızı yüksek, AFAD ekipleri ile organize bir şekilde çalışacak AFAD Gönüllülük Sistemini kurmak.
- AFAD Gönüllülerinin yetkinliklerinin faaliyetler, eğitimler ve tatbikatlarla geliştirilmesini sağlamak.
- AFAD ve Gönüllülerinin katkılarıyla afetlerin getireceği maddi ve manevi zararı en aza indirmek ve toplumu daha dirençli hale getirmek.
- Afet ve acil durumlardan etkilenmiş topluluklara daha etkin bir hizmet sağlamak.
- Toplumda gönüllülük bilincinin yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmak.

Gönüllülük konusunda bilgi sahibi olma, gönüllülük kaydı oluşturma, eğitim ve diğer konularda bilgi sahibi olmaya yönelik oluşturulan AFAD Gönüllülük Portalı ile desteklenmiş olan programa “gonullu.afad.gov.tr” adresinden ulaşılabilir.

Program kapsamında uygulamaya konulan AFAD Gönüllülük Portalı, tüm gönüllülük faaliyetlerinin takip edilebildiği, içerisinde ücretsiz, etkili ve çok çeşitli konularda çevrim içi eğitimlerin yer aldığı; yüz yüze eğitimlere, faaliyetlere ve görevlere başvurulabilen bir portaldır (AFAD, 2019).

AFAD Gönüllüsü “tamamıyla kendi isteği doğrultusunda, dayanışma ve yardımlaşma amacıyla bireysel çıkarlarını gözetmeksizin hiçbir maddi beklentisi olmadan sadece topluma faydalı olmak arzusuyla fiziksel gücünü, zamanını, bilgi birikimini, yeteneğini ve deneyimini kullanarak afet ve acil durum öncesinde, sırasında ve sonrasında toplum hizmeti çalışmalarına katkı sağlayan” kişilerdir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2019).

Şüphesiz afet durumlarında gönüllülük projeleriyle destek toplayan ve afetlere müdahale konusunda gönüllülerini eğiterek afetlere hazırlıklı ekipler oluşturan ve afet meydana geldiğinde insanların yardımına koşan birçok dernek, kurum ve kuruluş vardır. Her birisinin de AFAD gibi gönüllülük potansiyelini ortaya çıkarmak için çeşitli proje ve yönetim tarzları vardır. Son yıllarda yaşadığımız doğal afetlerde çeşitli dernek, kurum ve kuruluşların birbiriyle yarışarcasına cansiperane afetzedelerin

yardımına koşmaları bu konuda toplum olarak önemli ölçüde ilerleme kaydettiğimiz en bariz göstergesidir.

Yangın ve diğer afetler konusunda 7/24 hizmet veren itfaiyenin de yapmış olduğu kritik görev düşünülürse birçok alanda olumlu ve önemli faydalar sağlayan gönüllülük uygulamalarının itfaiye teşkilatları tarafından da uygulanması lazım, hatta elzemdir diyebiliriz.

BÖLÜM II

İTFAİYE VE GÖNÜLLÜLÜK İLİŞKİSİ

Bu bölümde yerel yönetimlerde inovasyon, sosyal inovasyon, katılımçılık ve gönüllülük kapsamında gönüllü itfaiyecilik konusu incelenecek, dünyadaki, ülkemizdeki ve İstanbul İtfaiyesindeki gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının durumu değerlendirilecektir.

Gönüllülük faaliyetleri yerel yönetimler tarafından birçok alanda uygulanabildiği gibi, afetlerle mücadele konusunda en önemli kurumlardan olan itfaiye tarafından da uygulanabilmektedir. Bu faaliyetlerin hem dünyada, hem de ülkemizde farklı uygulama tarzları ve yaklaşımları bulunmaktadır. Gönüllü itfaiyeciliğin yangınlar ve yangına erken ulaşım konusunda önemine istinaden çalışmamızın bu aşamasında yangın bilgisine de değinilmiştir.

2.1. Gönüllü İtfaiyecilik İçin Önemli Olan Yangın Bilgisi

Yanıcı madenin tutuşma sıcaklığında oksijenle meydana getirdiği ekzotermik kimyasal zincirleme reaksiyona yanma denir ve maddenin özelliklerine göre şekli korlu veya alevli+korlu şeklinde olabilir (İBİTEM, 2020). Kontrol dışına çıkmış yanma olayına yangın denilmektedir. Genel anlamda yangın nedenleri olarak; bilgisizlik, dikkatsizlik ve ihmal, tedbirsizlik, sıçrama (çevredeki yangından sirayet), sabotaj, tabiat olayları ve kazalar sayılabilir.

2.2. Yangın Türleri

Yangınlar da kendi aralarında sınıflandırılmıştır (İBİTEM, 2020):

A Sınıfı Yangınlar: Metaller dışındaki yanabilir katıların yangınlarıdır.

B Sınıfı Yangınlar: Akaryakıt, alkol gibi yanıcı sıvıların neden olduğu yangınlardır.

C Sınıfı Yangınlar: LPG, doğalgaz gibi yanabilen gazların sebep olduğu yangınlardır.
D Sınıfı Yangınlar: Magnezyum, sodyum, potasyum, alüminyum gibi yanabilen metallerin yangınlarıdır.

2.3. Yangın Yerindeki Tehlikeler

Yangının meydana geldiği mahalde can güvenliğini tehdit eden birçok tehlike bulunmaktadır ve bu nedenle yangın birincil afet sınıfındadır (İBİTEM, 2020):

- Yangının Büyüme Hızı
- Yüksek Sıcaklık
- Yangın Bileşenlerinin Yayılmaya Olan Etkileri
- Yangının Safhalarındaki Tehlikeler
- Gazların Neden Olduğu Solunum Zorluğu
- Patlama Tehlikesi
- Çökme Tehlikesi
- Elektrik Tehlikesi
- Kimyasal Tehlike

Biz bu tehlikelerden konumuzu en çok ilgilendiren yangının büyüme hızı, yüksek sıcaklık ve yangın bileşenlerinin yayılmaya olan etkilerine değineceğiz.

2.3.1. Yangının Büyüme Hızı

Yangınlar her ne kadar küçük olarak başlasa da; geometrik olarak büyür. Bu nedenle yangına müdahale için çok hızlı hareket edilmek zorundadır. Tabii ortamda yangının hızlı şekilde büyümesini sağlayacak kolay yanabilecek maddeler bulunuyorsa bu hız orantısız olarak artacaktır. Kapalı ortamda çıkan yangınlarda ısı ilk dakikadan itibaren hızla artarak 5 dakika içerisinde 555 dereceye kadar ulaşır ve alevler mekanı tamamen kaplayacak duruma gelir. Yangın, karşısına herhangi bir engel çıkmazsa sürekli büyür, başlangıçta bir bardak suyla söndürülebilecek bir ateş, ikinci dakikada bir kova su, üçüncü dakikada fiçı ile ancak söndürülebilirken, müdahale edilmediği takdirde

kontrolü imkansız hale gelebilir. Bu itibarla yangınlara müdahalede ilk anlar büyük önem arz etmektedir (İBİTEM, 2020).

Yaklaşık 10 m² büyüklüğünde ve içerisinde standart ev eşyaları bulunan bir yangında sıcaklık 5 dakika içerisinde 555 dereceye ulaşmıştır.

Tablo 2.1. Zamana Bağlı Sıcaklık Değerleri

Zaman (dakika)	Sıcaklık (derece)
5	555
10	660
15	720
30	820
60	927

Kaynak: İBİTEM, Yangın ve Kazalarla Mücadele Eğitim Kitabı

İlk 5 dakika içerisinde hızla sıcaklık artışı söz konusudur ve bu sıcaklık 555 dereceye kadar yükselbilmektedir. Bu nedenle yangına ilk müdahale konusunda dakikalar hatta saniyeler hayati önemi haizdir. Yüksek sıcaklık, alev ve duman insan vücudunda onarılamaz hasarlara yol açabilir, birçok yangın vakasında aşırı dumandan dolayı boğulma veya yüksek ısıdan dolayı ölümler gerçekleşebilmektedir. Özellikle canlının bulunduğu yangınlarda saniyelerin, hatta saliselerin de hayati önemi vardır.

2.3.2. Yüksek Sıcaklık

Yüksek sıcaklık nedeniyle; proteinler pıhtılaşmaya başlar, kan basıncının artmasıyla hayati organlarda iç kanamalar oluşabilir. Kalbin ritmik temposu bozulur. Aşırı su kaybı, solunum sıkışması ve solunum zorluğu çeken yaralı, bunların sonucu hayatını kaybeder (İBİTEM, 2020).

Tablo 2.2. Aşağıdaki tabloda sıcaklık derecesine yaklaşık dayanma süresi verilmiştir

SICAKLIK (DERECE)	DAYANMA SÜRESİ (DAKİKA)
65	Sınırlı bir süre
120	15
143	5
175	1

Kaynak: İBİTEM, Yangın ve Kazalarla Mücadele Eğitim Kitabı

2.3.3. Yangın Bileşenlerinin Yangının Yayılmasına Etkileri

Yangın Bileşenlerinin Yangının Yayılmasına Etkileri (İBİTEM, 2020):

- Yanıcı maddenin cinsi,
- Yanıcı maddenin miktarı,
- Yanıcı maddenin dağılımı,
- Oksijen veya havanın oranı,
- Hava büyüklüğü,
- Rüzgârın durumu ve şiddeti,
- Isı transferi gibi faktörler yangının yayılmasını doğrudan etkilemektedir.

Yukarıdaki maddelerde de görüldüğü gibi; yangının büyümesini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Orman yangınlarının yayılımını engellemek için aralık ve yollar bırakmak bir tedbir olduğu gibi, imar çalışmalarında yapılar arasındaki boşluklar, işyeri ve depolarda istifleme şekilleri gibi uygulamalar da yayılımı engellemek için alınacak tedbirlerdendir (İBİTEM, 2020).

Sayılan bu maddelerin yanı sıra; yangının safhalarındaki tehlikeler, gazların neden olduğu solunum zorluğu, patlama tehlikesi, çökme tehlikesi, elektrik tehlikesi, kimyasal tehlike gibi hususlar yangın yerindeki tehlikeler sınıfında değerlendirilmektedir.

Bu gibi bilgilerin öğrenilmesi yangın öncesi, yangın esnasında ve yangına müdahale çalışmalarında büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle itfaiye istasyonlarının yayılımı ve olay yerine erken ulaşması çok önemli olduğu gibi, yangından önce alınan tedbirler, yangın anında yapılması gerekenler ve yangına müdahale edecek olanların bilinç düzeyi de çok önemlidir. Gönüllü İtfaiyecilik konusunu bu açıdan da değerlendirmek gerekmektedir. Yani eğitim verilen her gönüllü itfaiyeci aynı zamanda yangın tedbirleri konusunda da bilinçli bir birey demektir. Gönüllü itfaiyeci sayısının artırılması sadece yangına ilk müdahale edecek kişi sayısının artması değil, aynı zamanda yangın öncesi tedbirlerde bilinçli vatandaş sayısının da artması demektir.

2.4. Yangın Söndürme

Söndürme; kontrol edilemeyen yangınlar neticesinde meydana gelen yangınların durdurulması işlemidir. Yanma unsurlarından birinin ortadan kaldırılması sonucu söndürme işlemi gerçekleşmiş olur. Oksijen konsantrasyonu azaltılarak buharlaşma, yoğunlaşma ve yayılmanın önüne geçilmesi, patlayabilir buharlaşmanın geciktirilmesi ve zincirleme reaksiyonun engellenmesi ile yangının kaynağında sona erdirilmesine söndürme prensibi denir (İBİTEM, 2020).

2.4.1. Söndürme Prensipleri

Söndürme prensipleri (İBİTEM, 2020);

- Soğutma,
- Boğma ve
- Engelleme olarak sınıflandırılabilir.

2.4.1.1. Soğutma

Yanma olayı yanıcı maddenin ısısının düşürülerek yanma ısısının altına getirilmesi sonucu sonlandırılabilir. Yangın ortamını ısının yayılmasını engelleyen maddelerle kaplamak da bir tür soğutma yöntemidir (İBİTEM, 2020).

2.4.1.2. Boğma

Yanma için gereken karışım oranının önlenmesi olarak tanımlanabilir. Boğma işlemi; inceltme, zayıflatma ve ayırma şeklinde gerçekleştirilebilir. Oksijen oranı yanma reaksiyonu esnasında %15'in altına düştüğünde boğma sağlanmış olur. Bu şekilde yangın sonlandırılabilir. Bu yangın ortamının kapatılarak oksijen oranının düşürülmesiyle olduğu gibi, başka gazlar ile oranın düşürülmesi şeklinde de gerçekleşebilir (İBİTEM, 2020).

2.4.1.3. Engelleme

Reaksiyon hızını yavaşlatan maddelere 'inhibizatör' veya anti katalizör denir. B ve C sınıfı yangınlarda kullanılır. Daha az miktarda bir inhibizatör kullanılarak reaksiyonun önüne geçilir. Muhtemel yangınlara türlerine uygun söndürücüler ile müdahale edilmesi etkileri açısından önemlidir. Söndürücülerin etkilerini soğutma, derine nüfuz etme, yüzeyi kaplama, konsantrasyonu azaltma, boğma, zincirleme reaksiyonu kırma olarak sıralanabilir. Bu etkilerden biri veya bir kaç bir söndürücü tipi ile sağlanır (İBİTEM, 2020).

2.4.2. Söndürme Maddeleri Ve Kullanım Özellikleri

Söndürme maddelerinin kullanımı yangının türüne göre değişkenlik gösterir. Söndürme maddesinin doğru kullanılmaması; gereksiz zaman kaybına ve yangının yayılmasına neden olur.

Yangın söndürme maddeleri (İBİTEM 2020);

- Su
- Köpük
- Karbondioksit (CO₂)
- Kuru Kimyasal Toz (ABC, BC ve D Tozu)
- Halojenlendirilmiş Hidrokarbonlar (Halokarbon)

2.4.2.1. Su

Söndürme maddelerinin en ucuzudur ve yangınlarda en çok kullanılan söndürme maddesidir. Soğutma etkisiyle yangınları söndürmede yardımcıdır.

2.4.2.2. Köpük

Su, köpük konsantresi ve havanın birleşimiyle söndürücü madde haline gelir. Yanan sıvının üzerinde bir örtü vazifesi görerek havanın içeri girmesini, parlayabilen gazların dışarı çıkmasını önler. Bu özelliklerini uzun süre devam ettirebilir.

2.4.2.3. Karbondioksit (CO₂)

Boğma etkisi ile yangını söndürür. Yangın söndürme cihazı veya otomatik sistem söndürme gazı olarak kullanılırlar. Kısmen soğutma kısmen de engelleme etkisi vardır.

2.4.2.4. Kuru Kimyevi Tozlar

ABC, BC ve D sınıfı kuru kimyasal tozlar basınçlı tüplerle kullanılır. D tipi toz, kürek vasıtası ile yanan alanın üzerini kapatma şeklinde de kullanılabilir. Kuru kimyevi tozlar yangın ve sınıflarına göre; soğutma, boğma ve engelleme etkisi ile yangınları söndürmeye yardımcı olurlar.

2.4.2.5. Halojenlendirilmiş Hidrokarbonlar (Halokarbon)

Yangın söndürme cihazı veya otomatik sistem söndürme gazı olarak kullanılır. Metan, Etan, Propan gibi hidrokarbonların Klor (Cl), Flor (F), Brom (Br) gibi halojenlerle oluşturduğu bileşiklerdir. Halojenli hidrokarbonlar, homojen engelleme etkisiyle yangını söndürürler. FM-200 gazı fiziksel özellik gösterir ve ısıyı emerek alevi soğutur.

2.5. İtfaiyecilik ve İtfaiye Teşkilatları

Yanmanın kontrol altına alınamadığı durumlarda yangın meydana gelmekte ve bu yangınların büyümesi sonucu söndürülmesi sivil imkanlarla olanaksız hale gelebilmektedir. Bu durum ateşe ve ısıya karşı donanımlı, gerekli ekipman ve araçlara sahip, teknik bilgi ve tecrübeyi haiz ekipleri gerekli kılmıştır. Bu itibarla kontrol altına alınamayan yangınları söndürmek için birimler oluşturulmuş, ekipmanlar geliştirilmiş ve itfaiye teşkilatları günümüzdeki hali almıştır. Ülkemizde itfaiye birimleri belediyelere bağlı olarak faaliyet göstermekte ve yerel yönetimlerin yangın ve diğer afet durumlarına müdahale gibi en kritik hizmetlerinden birini sunmaktadır.

2.5.1. Gönüllü İtfaiyeciliğin İlk Örneklerini Haiz Olan İtfaiyenin Tarihçesi

Dünyada ilk itfaiye teşkilatının Roma'da oluşturulduğu ve Roma İmparatorluğunun askerleri tarafından itfaiye hizmetinin ifa edildiği bilinmektedir (Özçelik, 2019).

Ülkemizde ise fetih sonrası ehemmiyeti gittikçe artan ve nüfusu da aynı şekilde artmaya devam eden ve yapılaşmanın da ahsap olduğu İstanbul'da meydana gelen büyük yangınların etkisiyle dönemin padişahı III.Murad'ın 12 Mart 1579 tarihli fermanyla "Herkes evinde binanın damına kadar uzanabilen birer merdivenle birer büyük fiçı su bulundurmaya" mecbur tutulmuş ve yangın durumunda bütün aile efradı, yeniçerilerle halk yetişinceye kadar el birliği yapılarak yangın söndürülmeye mecbur edilmiştir. Bu fermana tarihimizde bilinen ve devlet tarafından uygulanan ilk yangın tedbiri diyebiliriz (İBB İstanbul İtfaiyesi, 2016).

Bu tedbirleri Fransız asıllı olup, daha sonra müslüman olan, gerçek adı David olup, sonra Gerçek Davud olarak bilinen kişinin tersane önünde yanan kalyona baktığı sırada, Fransa'da iken imal edip kullandığı tulumbanın benzerini yapması ve Tüfenkhane ve Tophane'de çıkan yangınlarda kullanılmasıyla devam etmiştir. Bu yangınlarda tulumbanın etkisinin ziyade olması nedeniyle Vezir İbrahim Paşa tarafından Gerçek Davud liderliğinde tulumbacı ocağı 1714 yılında kurulmuştur (İBB İstanbul İtfaiyesi, 2016). Alınan diğer tedbirlerle birlikte tulumbacılar için gönüllü itfaiyeciliğin ilk örneği diyebiliriz.

Yaklaşık 110 yıl İstanbul yangınlarında hizmet veren tulumbacı ocağı 1825 yılında yeniçeri ocağı ile birlikte kaldırılmıştır. Ancak çıkan büyük çaplı yangınların verdiği tahribatın etkisiyle 1827 yılında yarı askeri bir teşkilat kurulmuştur. Yangınlarda karşılaşılan zorluklar ile birlikte 1846 yılında Zabtiye Müşiriyeti ve 1869 yılında Belediye Daireleri kurulduğu zaman bu dairelerin merkezlerinde birer tulumba bulunmasına ve bunları idare için 10 ile 100 arasında askerin görevlendirilmesine ve her mahallede halk tarafından kullanılabilir tulumba bulunmasına karar verilerek “Mahalle Tulumbacılığı” sistemi devreye girmiştir (İBB İstanbul İtfaiyesi, 2016).

1871 yılında 3.000 binanın yandığı Beyoğlu, Taksim, Galatasaray yangınındaki büyük hasar evvelce alınan yangın tedbirlerinin yetersiz olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu yangının ve zamanın sigorta şirketlerinin Nazır Şirvanizade Rüşü Paşa’ya talepleri neticesinde Avrupa’daki itfaiye uygulamaları incelenmiş, Macaristan İtfaiye teşkilatı uygun bulunarak padişaha arzedilmiştir. Padişahça da kabul edilen mazbata ile Macaristan’dan “Szechenyi” paşa getirilerek İstanbul’da 26 Eylül 1874 tarihinde 4 taburlu bir İtfaiye Alayı kurulmuş, bu taburlar İstanbul, Beyoğlu, Üsküdar ve Kadıköy bölgelerine ikame edilmiş; Fatih, Samatya, Babıali, Fener, Pangaltı, Dolmabahçe, Yıldız, Arnavutköy, Sarıyer, Nuhkuyusu ve Kuzguncuk’da birer müfreze kurulmuş ve zaman içinde buna bir de Bahriye İtfaiye Taburu ilave edilmiştir (İBB İstanbul İtfaiyesi, 2016).

Yangın söndürme işinin askeri olmaktan ziyade beledi bir görev olduğu görüşüyle itfaiye teşkilatının belediyelere devri gündeme alınmış olup, 30 muhtelif araç satın alınarak 25 Eylül 1923 tarihinde fiilen Belediye İtfaiyesi’ne devredilmiştir. Bu tarihten itibaren 74 yıl müdürlük olarak hizmet veren Belediye İtfaiyeleri 10.10.1997 tarihinde Daire Başkanlıkları altında hizmetlerine devam etmişlerdir (İBB İstanbul İtfaiyesi, 2016). İstanbul İtfaiye Teşkilatı şuan itibariyle İtfaiye Daire Başkanlığına bağlı Merkez İtfaiye Şube Müdürlüğü, Avrupa Yakası İtfaiye Şube Müdürlüğü, Anadolu Yakası İtfaiye Şube Müdürlüğü ve Acil Yardım ve Can Kurtarma Şube Müdürlüğü şeklinde görevini ifa etmeye devam etmektedir.

2.5.2. İtfaiye Yönetmeliği

Belediye itfaiye teşkilatı; 29/11/2005 tarihli ve 2006/9809 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan, Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına İlişkin Esaslar çerçevesinde belediye meclisi kararı ile kurulur. Kuruluş sırasında kaynakların etkili ve verimli kullanılması, itfaiye hizmetlerinin kalitesinin artırılması, ihtiyaç duyulan nitelik, unvan ve sayıda personel istihdamının sağlanması gözetilir. Birimlerin kurulmasında; beldenin nüfusu, fiziki ve coğrafi yapısı, yangın ve diğer afetlere hassasiyeti ile gelişme potansiyeli dikkate alınır (Belediye İtfaiye Yönetmeliği, 2005).

2.5.2.1. Belediye İtfaiye Yönetmeliğine göre itfaiye teşkilatının görevleri

Belediye İtfaiye Yönetmeliğine göre itfaiye teşkilatının görevleri (Belediye İtfaiye Yönetmeliği, 2005):

- a) Yangınlara müdahale etmek ve söndürmek,
- b) Her türlü kaza, çökme, patlama, mahsur kalma ve benzeri durumlarda teknik kurtarma gerektiren olaylara müdahale etmek ve ilk yardım hizmetlerini yürütmek; arazide, su üstü ve su altında her türlü arama ve kurtarma çalışmalarını yapmak,
- c) Su baskınlarına müdahale etmek,
- ç) Doğal afetler ve olağanüstü durumlarda kurtarma çalışmalarına katılmak,
- d) Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik ile verilen görevleri yapmak,
- e) 5/6/1964 tarihli ve 6/3150 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Sivil Savunma ile İlgili Şahsi Mükellefiyet, Tahliye ve Seyrekleştirme, Planlama ve Diğer Hizmetler Tüzüğü gereğince kurulan itfaiye servisi mükelleflerini eğitmek, nükleer, biyolojik, kimyasal (NBC) maddeleri ile kirlenmelerde arıtma işlemlerine yardımcı olmak,
- f) Halkı, kurum ve kuruluşları itfaiye hizmetleri ile ilgili olarak bilgilendirmek, alınacak önlemler konusunda eğitmek ve bu konuda tatbikatlar yapmak,
- g) Kamu ve özel kuruluşlara ait itfaiye birimleri ile gönüllü itfaiye personelinin eğitim ve yetiştirilmesine yardım etmek; bunların bina, araç-gereç ve donanımlarının

itfaiye standartlarına uygunluğunu denetlemek ve bu birimlere yangın yeterlilik belgesi vermek ve gerektiğinde bu birimlerle iş birliği yapmak,

ğ) Belediye sınırları dışındaki olaylara müdahale etmek,

h) Belediye sınırları içinde bacaları belediye meclisince tespit edilecek ücret karşılığında temizlemek veya temizlettirmek ve bacaları yangına karşı önlemler yönünden denetlemek,

i) Talep edilmesi halinde orman yangınlarının söndürülmesi çalışmalarına katılmak,

i) İmar planlarına göre parlayıcı, patlayıcı ve yanıcı madde depolama yerlerini tespit etmek,

j) İşyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşlarını yangına karşı önlemler yönünden denetlemek, bu konularda mevzuatın öngördüğü izin ve ruhsatları vermek,

k) Belediye başkanının verdiği diğer görevleri yapmak.

Yukarıda sayılan tüm görevleri yapmak için kurulan yönetim sistemleri, açılan istasyonlar, alınan araçlar, ekipman ve kişisel koruyucu donanımı ile personel istihdamının yanında, itfai olay sıklığının az olması, merkeze uzaklığı gibi nedenlerle profesyonel istasyon kurulamayan ve itfaiyeciler istihdam edilmesinin maliyetli olduğu kırsal kesimlerde itfai olaylara erken müdahale edilip, can ve mal kayıplarının en aza indirilmesi için gönüllü itfaiyecilere eğitim ve kimlik verilmiş, gönüllü itfaiye istasyonları kurulmuş, araç ve ekipman desteği sağlanarak gönüllü itfaiyecilik uygulamaları başlatılmıştır.

2.6. Gönüllü İtfaiyecilik

Yönetmelikte belirtilen görevleri aktif ve etkin bir şekilde ifa etmek için yine yönetmeliklerde yer aldığı gibi itfaiye teşkilatları kurulur, yapı, araç, malzeme, lojistik ve personel ihtiyaçları temin edilerek gerekli faaliyetler gerçekleştirilir. Özellikle kentlere uzak kırsal kesimlere ulaşımın geç olması nedeniyle kontrol altına alınamaması durumunda büyük kayıplara yol açabilen yangınlara ilk müdahale açısından itfaiye istasyonu kurularak yerel halkın gönüllü katılımı ile gerçekleştirilen uygulamaya gönüllü itfaiyecilik denilmektedir.

2012 tarih ve 6360 sayılı kanunla büyükşehir belediyelerinin sayısının 16'dan 30'a yükselmesi ve büyükşehir belediyelerinin görev alanının il mülki sınırı olarak belirlenmesi belediye itfaiye hizmetleri bakımından da son derece önemli sonuçlar doğurmuştur (Pektaş, 2017). Kanunla beraber büyükşehir belediyelerinin ve itfaiye teşkilatlarının sorumluluk alanları kırsal alan ve köyleri de kapsamış bulunmakta, buralarda yangın sıklığının ve nüfusun az olması profesyonel itfaiye istasyonu kurulması ve itfaiyeci istihdamı konusunda ekonomik açıdan belediyelere yük getirmekle beraber, köylerde veya ormanlarda olası yangınların büyüme hızı ve tahribatı düşünüldüğünde erken müdahaleyi gerekli kılmaktadır. Gönüllü itfaiye istasyonları ve gönüllü itfaiyeciler tam da bu duruma çözüm sunmakta, uygulama ile hem yerel halkın eğitimiyle yangına müdahaleye hazır ekibi oluşturulmakta, hem de gönüllülük kapsamında ekonomik anlamda tasarruf sağlanmaktadır.

Gönüllülük, bir bireyin herhangi bir maddi çıkar gözetmeden kendi hür iradesiyle toplum yararına katkıda bulunmak için yaptığı çalışmalarını ifade etmektedir (Pektaş, 2017). Türk Dil Kurumu gönüllü kelimesini; "Bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenen" şeklinde, gönüllülük kelimesini ise; "Gönüllü olma durumu" şeklinde tanımlamıştır (Türk Dil Kurumu, 2006).

Yerel yönetimler; halkın kendilerini ve beldelerini ilgilendiren konularda çeşitli yöntemlerle faaliyetler içerisine halkın katılmasını sağlaması açısından günümüzde kamu kurumları içerisindeki en demokratik kurumlardandır (Pektaş, 2017).

Gönüllülük kavramının toplum nezdinde kabul görmesi için iyi anlaşılması, algılanması gerekir. Toplumun gönüllülük faaliyetlerine olan ilgi ve katılımını artırmak için gönüllülük konusunda bilinçlendirilmesi, teşvik edilmesi ve gönüllülük faaliyetlerine açılan kanalların iyi tanıtılması gerekmektedir. Bu konunun net bir şekilde ortaya konulmaması durumunda; toplumun gönüllülük potansiyelinden faydalanılamayacağı gibi, potansiyel toplumsal fayda da bilinmezlik deryasında kaybolup gidecektir.

Son yıllarda yaşanan afetler ve bu afetlerde yaşanan yıkımlar ile kamu imkanlarının yetersiz kaldığı noktalar; acil durum ve afetler hususunda da gönüllülük konusunu gündeme getirmiş, bu alanda gönüllülük faaliyetlerine olan ilgiyi de artırmıştır.

Dünyanın birçok ülkesinde gönüllü itfaiyeci sayısının profesyonel itfaiyeci sayısının çok üstünde olduğu görülmekte olup, bu oranın ülkemizde henüz çok düşük seviyede olduğu görülmüştür (Özçelik, 2019).

Gönüllü itfaiyecilik; dünyadaki birçok ülkede yaygın olarak uygulanan, ülkemizde de uygulanmaya başlayan kamu hizmetine katılıma ve toplumsal faydaya vesile olan uygulamaların en önemlilerinden biridir. Gönüllü itfaiyeciler maaş almamakla beraber yangın ve itfai olaylara müdahale edebilecek ve yangınlarda kullanılacak kişisel koruyucu donanım ve araçları kullanabilecek şekilde eğitim almış gönüllü vatandaşlardır (İnce, 2009).

Her ne kadar son haliyle gönüllü itfaiyecilik uygulamaları yakın tarihte başlamış ise de; gönüllü itfaiyecilik uygulamasının geçmişi ülkemiz için Osmanlı döneminde başlayan tulumcılığın devamı niteliğindedir diyebiliriz. Aradan geçen zaman ve yönetsel değişiklikler neticesinde itfaiyecilik tamamen profesyonel hale gelmiş ve bu konuda gönüllülüğe yer verilmemiştir. 1999 Marmara depreminin neden olduğu çok sayıda can kaybı ve büyük maddi hasar ile birlikte dünyanın diğer ülkelerinden gelen gönüllü itfaiyecilerin örnek çalışmalarının etkisiyle gönüllü itfaiyecilik faaliyetleri düşünölmeye, konuşölmeye ve uygulama çalışmalarına başlanmıştır. Bu süreçte Kocaeli ve İstanbul Büyükşehir Belediyeleri gönüllü itfaiyecilik çalışmalarını ilk başlatan yerel yönetim birimleri olmuş ve bu konuda öncü konumuna gelmiştir (Mergen, 2020).

2.6.1. Gönüllü İtfaiyeciliğe Olan İhtiyaç

Yanmanın kontrol altına alınamaması durumunda yangın meydana gelir ve ilk dakikalarda söndürölemeyen yangınların itfaiyecilerin kullandığı kişisel koruyucu donanım ve araç-gereç olmadan söndürölmesi imkânsız hale gelebilir. Merkeze uzak köylere ulaşımın dakikalar alacağı düşünöldüğünde yangının sirayet ve yayılımı artacak ve bu da kayıpların artmasına sebebiyet verebilecektir. Köylerde kurulacak gönüllü itfaiye istasyonları ve eğitim verilmiş olan gönüllü itfaiyeciler olası bir yangına daha kısa sürede kişisel koruyucu malzemelerle birlikte müdahale edecek ve yayılımı büyük ölçüde engelleyebileceklerdir. Yangın çıkma ihtimalinin düşük olduğu yerlerde profesyonel itfaiyeci istihdamının büyük bir külfet olacağı da

düşünüldüğünde; yangının yayılma hızı, yangın yerindeki tehlikeler ve yangın meydana gelme sıklığı gibi faktörler nedeniyle gönüllü itfaiyeciliğe ihtiyaç vardır ve çok kritik bir konudur (İnce, 2009).

Gönüllü itfaiyeciliğin ne kadar önemli ve lüzumlu olduğu; orman yangınlarının %80'inin orman köylerinin yakınlarından ve insan kaynaklı olarak başladığı ve erken müdahale edilmediğinde kontrolünün imkânsız hale gelmesinden de anlaşılmaktadır (İnce, 2009).

Gönüllü itfaiyeciler maaş almadan bu işi gönüllü olarak yapan sivil halktan oluşmaktadır. Fakat itfaiyecilikle ilgili tüm giderleri bağlı buldukları belediyeler tarafından karşılanmaktadır. Bazı ülkelerde müdahil oldukları itfai olay durumuna göre ücret verilmekte, kaza tazminatı, emekli ikramiyeleri verilmekte, gönüllü itfaiyeciliğe teşvik için eğitim ve tedavi masrafları karşılanmakta, bir takım vergi indirimi sağlanmaktadır. Elbette ki tüm bu teşviklerle beraber gönüllü itfaiyeciliğin asıl kazancı kendi yaşam alanını, ev ve işyerlerini yangına karşı koruyacak teçhizat ve eğitimle donanmaları ve hayat boyu kendilerine ve çevrelerine fayda sağlayacak hayat kurtarıcı ilkyardım, kurtarma ve yangına müdahale gibi eğitimleri almalarıdır (İnce, 2009).

Yangın meydana gelme ihtimalinin düşük olduğu, profesyonel itfaiye istasyonu ve itfaiyecilerin istihdamının zor olduğu, özellikle kırsal bölgelerde yerel halkın çıkacak bir yangına müdahalesi kaçınılmaz olacaktır. İtfaiye müdahale aracı ile kişisel koruyucu donanımlı ve eğitilmiş yangına müdahale ekibi gerektiren yangınlara merkezlerden itfaiye ekibinin gelmesi dakikalar sürecektir ve bu esnada yangın kontrol edilemez hale gelecektir. Bu durum özellikle şehirden uzak köyler ve orman köyleri gibi kırsal kesimlerde “Gönüllü İtfaiye İstasyonlarını ve Gönüllü İtfaiyecileri” elzem kılmaktadır (İnce, 2009).

Belirtilen hususlarla birlikte gönüllü itfaiyecilik depremlerin sıkça yaşandığı ülkemizde sadece köylerde uygulanan bir uygulama ile sınırlı kalmamalıdır. Birçok ülkede profesyonel itfaiyecilerle gönüllü itfaiyecilerin birlikte görev yaptığı karma itfaiye istasyonları mevcuttur. Büyük afetlerde AFAD ve diğer sivil toplum kuruluşlarında olduğu gibi acil müdahale gerektiren olaylarda en tecrübeli birimlerden

olan itfaiyenin de eğitimli gönüllü itfaiyecilerle afetlere katılması düşünülebilir. Bu her zaman acil durumlarla aktif mücadele eden itfaiye için diğer sivil toplum kuruluşlarına göre daha da verimli olabilir.

2.6.2. Gönüllü İtfaiyeciliğin Yasal Dayanağı

5393 sayılı Belediye Kanununun Belediye hizmetlerine gönüllü katılım Başlıklı 77. Maddesi: “Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular. Gönüllülerin nitelikleri ve çalıştırılmalarına ilişkin usûl ve esaslar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir” şeklindeki ifadeleri yerel yönetimlerde gönüllü katılıma yasal dayanak sağlamaktadır (Belediye Kanunu, 2005). Fakat bu kanunda itfaiye ve acil durumlara müdahale konuları geçmemekte olup, acil durumlara müdahale ve gönüllü itfaiyeciliğe yasal dayanak olması açısından değişiklik yapılması uygun olacaktır (Pektaş, 2017). Net ifade edilmeyen durumlarda gerek kurum yetkilileri, gerek şahıslar tarafından çekinirlik söz konusu olabilmektedir. Bu da potansiyelin kullanılmaması sonucunu doğurmaktadır.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları” başlığını taşıyan 7. Maddesinin ‘u’ bendinde: “İl düzeyinde yapılan plânlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili plânlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmak; gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek; itfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek; patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut, işyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek, bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek” şeklinde ifade edildiği üzere ilçe belediyelerin itfaiye hizmet sorumluluğu bulunmamakta, büyükşehir belediyeleri il sınırları içerisindeki tüm itfai hizmetlerden sorumlu bulunmaktadır (Resmi Gazete, 2004).

Belediye İtfaiye Yönetmeliğinin 45. maddesinde: “İtfaiye hizmetlerinin desteklenmesine ihtiyaç duyulan yerlerde 9/10/2005 tarihli ve 25981 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği hükümlerine göre gönüllü itfaiye teşkilleri kurulabilir” denilmektedir (Resmi Gazete, 2006).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İtfaiye Daire Başkanlığı, Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliğinde ise; İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İtfaiye Daire Başkanlığı yönetim ve koordinesinde işleyen Gönüllü İtfaiyecilik Sisteminin hukuki statüsü belirlenmiş ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığının, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile belirlenmiş olan sorumluluk alanı içinde bulunan, profesyonel itfaiyeci istihdam edilmesinin uygun olmadığı, nüfusu az ve buna bağlı olarak itfai olay çıkma sıklığı düşük olan köy, merkezden uzak mahalle ve benzeri yerleşim yerlerinde kurulan Gönüllü İtfaiye İstasyonlarının çalışma, denetim usul ve esasları ile gönüllü itfaiyecilerin nitelik, görev, sorumluluk, eğitim, araç-gereç, kıyafet ve mali hakları ile ilgili düzenlemeler yapılmış, itfai hizmetlerin bu yerleşim yerlerinde de planlı, etkin ve uyum içinde yürütülmesinin sağlanması için esaslar belirlenmiştir. Ayrıca gönüllü itfaiyecilerin belirlenmesine, yetkilendirilmesine, eğitimlerine, görevlerine, haklarına, sorumluluklarına, kıyafetlerine, araç-gereçlerine, istasyonlarına, çalışma ve denetimine dair usul ve esasları belirtilmiştir (İBB İtfaiye Daire Başkanlığı, Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği, 2007).

Yönetmelikten de anlaşıldığı üzere belediyeler; yangın çıkma sıklığı yüksek olan yerlere “Profesyonel İtfaiye İstasyonu”, düşük olan yerlere “Gönüllü İtfaiye İstasyonu” kurarak itfai olaylara karşı önlem almaktadır. Gönüllü İtfaiye İstasyonları yangın ve itfai olay harici zamanlarda boştur ve gönüllü itfaiyeciler kendi işleriyle meşguldürler. Herhangi bir yangın durumunda olaya müdahale ederek kendi işlerine devam ederler (İnce, 2009).

Gönüllü itfaiyecilik uygulamaları ülkemizde merkeze uzak kırsal alanlarda istasyon veya araç desteği sağlanan ve eğitim desteği verilen yerel halkın ilk müdahale birimi olarak algılandığı ve bu yaklaşıma benzer şekilde uygulandığını söyleyebiliriz. Birçok ülkedeki profesyonel itfaiyecilerle birlikte karma şekilde kent sakinleriyle yürütülen gönüllü itfaiyecilik uygulamasının ülkemizdeki uygulamalar içerisinde yok denecek

kadar az olduğu bilinmektedir. Bu durum kentli halkın gönüllü itfaiyecilik uygulamasından faydalanamaması anlamına gelmektedir. Son zamanlarda yaşanan Elazığ ve İzmir depremleri; itfaiyeciliğin sadece yangın söndürmek olmadığını, diğer doğal afetlerde, özellikle deprem gibi büyük afetlerde çok önemli bir yere haiz olduğunu bir kez daha gözler önüne sermiştir. Gönüllü itfaiyecilik konusunun bu pencereden tekrar gözden geçirilmesi ve uygulamanın daha geniş kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini söyleyebiliriz.

2.6.3. Dünyada Gönüllü İtfaiyecilik

Türkiye’de gönüllü itfaiyecilik konusunda genel kanaat merkeze uzak kırsal bölgelerde gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının gerekli olduğu yönündedir. Fakat birçok ülkenin nüfusu kalabalık şehirlerinde gönüllü itfaiyecilerin istihdam edildiği de bilinmektedir. Bunlardan; Güney Kore’nin başkenti Seul (nüfusu: 9,86 milyon), Vietnam’ın başkenti Hanoi (nüfusu: 7,59 milyon), Hırvatistan’ın başkenti Zagreb (nüfusu: 790 bin) gibi kentlerde gönüllü itfaiyecilerin oranı toplam itfaiyeci sayısının %90’larını bulmaktadır. Ülkeler bazında ise; Avusturya, Vietnam, Çin, Slovenya, Singapur, Almanya, Polonya, Slovakya, Hırvatistan ve Portekiz’de gönüllü itfaiyecilerin toplam itfaiyeciler içindeki oranı %90’lar düzeyindedir. Bu oran Lihtenştayn’da %100’dür. Gönüllü itfaiyeciler Çekya, Japonya, Yeni Zelanda ve Romanya’da %80’ler, Fransa ve Rusya’da %70’ler, ABD, Belçika ve Brunei’de %60’lar düzeyindedir (Pektaş, 2017).

ABD’de takribi 1.115.000 itfaiyeci bulunmakta olup, bunun 370.000’i profesyonel, 745.000’i ise gönüllü itfaiyecidir. Yani itfaiyeci sayısının %67’si gönüllü itfaiyecilerden oluşmaktadır (National Fire Protection Association, 2018). Bu bilgiler gönüllü itfaiyeciliğin önemini ortaya koyması açısından önemlidir.

Ülkemizde gönüllü itfaiyecilik konusunda öncü olan İstanbul’da ise 2020 yılı itibariyle 4233 profesyonel, 361 aktif gönüllü itfaiyeci bulunmaktadır (İBB İtfaiye Daire Başkanlığı, 2020). Bu oran gönüllü itfaiyecilerin toplam itfaiyeci sayısına oranının yaklaşık %8 olduğunu gösterir ki, bu gönüllü itfaiyecilik konusunda dünya nezdinde yeterli seviyede olmadığımızı göstermektedir. Fakat aktif olan gönüllü itfaiyecilerle birlikte eğitim ve sertifika işlemleri tamamlanmış, gönüllü itfaiye istasyonu, araç ve

malzeme temin edilmediği için pasif durumda olan gönüllü itfaiyeciler de bulunmaktadır. Eğitim verilmiş gönüllü itfaiyeciler de şartların oluşturulmasıyla aktif hale getirilebilirse bu oranın %23'e ulaştığı görülecektir.

Bu oranlarda dünyadaki karma itfaiye düzeninin, profesyonel itfaiye birimlerinde gönüllü itfaiyecilerin birlikte çalışabilmesinin, teşvik unsurlarının ve halkın bu konuda duyarlılığının etkisi büyüktür. Ülkemizdeki uygulamaların birçoğu profesyonel itfaiye birimlerinden ayrı kırsal kesimde küçük bir istasyon, bir araç ve gerekli ekipman takviyesiyle desteklenen gönüllü köylülerden oluşmaktadır. Gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının kentlere yayılması, teşvikler ve kurumsal yapının buna uygun hale gelmesi halinde bu oranların artması sağlanabilir.

ABD'de nüfusu 5.000'in altında olan yerlerde itfaiyecilerin % 98 gibi büyük bir bölümü Gönüllü İtfaiyecilerden oluşmakta olup, ABD'nin gönüllü itfaiyecilik uygulaması ile her yıl 37,2 Milyar \$ tasarruf ettiği ifade edilmiştir (İnce, 2009).

Tablo 2.3. 2001-2016 Yılları Arasında Dünya Ülkelerinde İtfaiye İstatistikleri

S. No	Ülke	Nüfus, 1000	İtfaiye İstasyonu	Profesyonel İtfaiyeci	Part Time İtfaiyeci	Gönüllü İtfaiyeci	Toplam	Gönüllü İtfaiyeci Oranı
1	Litvenşayn	37	16	-	0	586	586	100%
2	Vietnam	86.000	169	10.579	0	920.729	931.308	99%
3	İsviçre	8.327	1.319	1.144	0	80.862	82.006	99%
4	Avusturya	8.740	5.192	4.340	0	259.103	263.443	98%
5	Çin	1.321.852	-	130.000	0	7.500.000	7.630.000	98%
6	Slovenya	2.064	1.359	850	0	40.000	40.850	98%
7	Singapur	5.800	14	1.300	0	52.300	53.600	98%
8	Almanya	82.218	33.460	31.308	0	996.688	1.027.996	97%
9	Slovakya	5.412	116	3.740	0	69.700	73.440	95%
10	Hırvatistan	4.290	1.923	3.425	1.100	57.138	61.663	93%
11	Portekiz	11.000	473	4.100	0	45.000	49.100	92%
12	Polonya	38.454	16.805	29.907	0	259.519	289.426	90%
13	Çek Cum.	10.579	7.349	12.525	0	69.738	82.263	85%
14	Japonya	128.130	1.706	161.204	0	864.347	1.025.551	84%
15	Yeni Zellanda	4.271	637	2.331	0	11.633	13.964	83%
16	Kanada	35.544	-	26.000	0	126.650	152.650	83%
17	Fransa	66.628	6.528	40.646	0	193.800	234.446	83%

Tablo 2.3. (devamı)

18	Romanya	20.121	349	26.910	0	103.417	130.327	79%
19	Hollanda	16.979	1.206	5.152	0	18.799	23.951	78%
20	Tayvan	22.450	544	8.180	0	26.500	34.680	76%
21	Güney Kore	49.000	144	30.000	0	87.000	117.000	74%
22	Ukrayna	42.673	968	55.241	0	156.749	211.990	74%
23	ABD	323.128	58.750	345.000	0	814.850	1.160.450	70%
24	Belçika	10.667	252	5.519	0	12.230	17.749	69%
25	Macaristan	9.830	309	10.075	0	19.030	29.105	65%
26	Brunei	333	16	987	0	1.695	2.682	63%
27	Finlandiya	5.463	887	3.695	3.462	11.550	18.707	62%
28	Malezya	23.800	193	8.928	0	11.338	20.266	56%
29	Estonya	1.315	186	1.582	0	1.959	3.541	55%
30	Belarus	9.498	823	10.499	0	7.674	18.173	42%
31	İtalya	61.000	902	28.870	0	20.060	48.930	41%
32	Rusya	146.270	21.931	271.000	0	164.000	435.000	38%
33	Bulgaristan	7.245	243	6.011	0	2.639	8.650	31%
34	Litvanya	2.889	83	2.992	0	1.258	4.250	30%
35	Danimarka	5.710	286	1.750	4.500	1.350	7.600	18%
36	İsveç	9.851	1.002	4.906	10.654	2.400	17.960	13%
37	Yunanistan	10.788	275	12.441	1.712	1.507	15.660	10%
38	Moldova	3.553	62	1.381	0	90	1471	6%
39	Letonya	1.969	92	2.711	0	76	2.787	3%
40	İngiltere	61.370	2.053	40.100	19.000	1.400	60.500	2%
41	İran	64.000	452	9.285	0	0	9.285	0%
42	Kazakistan	17.000	421	15.431	0	0	15.431	0%
43	Sırbistan	7.187	186	3.169	0	0	3.169	0%
44	Laos	6.522	17	244	0	0	244	0%
45	Gürcistan	5.266	119	5.128	0	0	5.128	0%
46	Norveç	5.109	597	3.718	8.152	0	11.870	0%
47	İrlanda	4.581	281	2.012	2.076	0	4.088	0%
48	Kuveyt	3.800	39	3.800	0	0	3.800	0%
49	Arnavutluk	3.601	45	724	0	0	724	0%
50	Moğolistan	3.120	42	2.396	0	0	2.396	0%
TOPLAM		2.785.434	170.821	1.393.236	50.656	13.015.364	14.459.856	53%

Kaynak: CTIF_Report23_World_Fire_Statistics_2018, s.30'dan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere; dünya ülkelerinin birçoğunda gönüllü itfaiyecilik uygulamaları yaygın olmakla beraber, gönüllü itfaiyeci oranının profesyonel itfaiyeci oranından çok yüksek olduğu örnekler de fazladır. Lihtenştayn gibi nüfusu az olan bir ülkenin tüm itfai hizmetleri gönüllü itfaiyeciler tarafından görülmekle birlikte, Çin gibi nüfusu fazla olan birçok ülkenin de gönüllü itfaiyecilik oranı %90'ların üzerindedir.

Almanya, Avusturya, Singapur, İsviçre gibi birçok dünya ülkesinin gönüllü itfaiyeci oranının profesyonel itfaiyecilere göre %90'ların üzerinde olduğunu, Japonya, Yeni Zellanda, Kanada gibi ülkelerde %80'lerde, Amerika Birleşik Devletleri, Hollanda, Güney Kore ve Romanya gibi ülkelerde %70'lerde, Belçika, Macaristan, Finlandiya, Malezya, Estonya gibi bazı ülkelerde %50-60 civarında olduğunu görmekteyiz. Yine İngiltere, Yunanistan, Letonya, Danimarka, Rusya gibi bir kısım ülkelerin de gönüllü itfaiyecilik konusunda %50'nin altında olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının hiç olmadığı Norveç, Arnavutluk, Sırbistan, İran, Gürcistan, İrlanda gibi ülkeler de vardır.

Lihtenştayn gibi nüfusu az, Çin gibi nüfusu çok ülkelerdeki gönüllü itfaiyeci oranının profesyonel itfaiyecilere göre %90'ların üzerinde olması bu konuda tek belirleyici faktörün nüfus olmadığını, Norveç gibi milli gelir düzeyi yüksek ülkeler ile Moğolistan gibi milli gelir düzeyi düşük ülkelerde gönüllü itfaiyecilik faaliyetinin olmaması tek belirleyici unsurun gelir düzeyi olmadığını, birçok gelişmiş ülkenin gönüllü itfaiyeci oranının profesyonel itfaiyeci oranına göre %50'lerin üzerinde olması ise bu konunun üzerinde durulması gerektiği, sosyal, kültürel ve ekonomik katkılarının irdelenerek araştırılması ve değerlendirilerek geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

2.6.3.1. Dünyada Gönüllü İtfaiyecilik Teşvikleri

Şüphesiz gönüllü itfaiyeciliğin esas faydası itfaiyecilik eğitimi almış gönüllü itfaiyecilerin kendi ve çevresindeki insanların can ve mal güvenliğini sağlaması, itfaiyecilik ve yangın güvenliği konusunda daha bilinçli bir toplum oluşturmaya vesile olmasıdır. Bunun yanında gönüllü olarak böyle bir faaliyete insanları teşvik etmek veya ödüllendirmek için bir takım kolaylıklar ve teşvik unsurları devreye sokulmuştur.

Dünyadaki uygulamalara baktığımızda bazı farklılıklar bulunmakla beraber genel olarak gönüllü itfaiyecilere maaş ödenmemekte, fakat gönüllü itfaiyecilikle ilgili tüm masrafları bağlı buldukları kamu kurumlarınca karşılanmaktadır. Bazı ülkelerde gönüllü itfaiyecilerin çalıştıkları mesai saatleri içerisinde meydana gelen bir itfai olaya müdahale ettiklerinde iş ve işgücü kaybı özgün ücret olarak geri ödenmektedir. Bazı ülkelerde müdahil oldukları itfai olay durumuna göre ücret ödenmekte, kaza tazminatları ve emekli ikramiyeleri verilmektedir. Eğitim ve tedavi masrafları

karşılanan uygulamalar da bulunmaktadır. Bazı ülkelerde ise teşvik olarak vergilendirmelerde indirim veya muafiyet uygulanmaktadır (İnce, 2009).

2.6.4. Türkiye’de Gönüllü İtfaiyecilik Uygulamaları

Fetih sonrası İstanbul’da meydana gelen ve o zamanların genel yapı tarzı olan ahşap binalarla donatılmış mahalleleri adeta yok eden büyük yangınların etkisiyle her binada büyük bir fiçı su bulundurulması ve mahalle sakinleri tarafından el birliğiyle yangınların söndürülmesiyle başlayan yangın tedbirleri, farklı uygulamalarla dönüşerek tulumbacılar gibi bir teşkilata dönüşmüş ve gönüllü itfaiyeciliğin ülkemizdeki ilk örneklerini ortaya koymuştur. Gönüllü olarak başlayan bu uygulamalar yönetsel ihtiyaç ve değişiklikler sonrası profesyonelleşmiş ve gönüllülük alanından ayrılmıştır.

Dünyanın diğer ülkelerindeki gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının ülkemizde görülme sahası olan 1999 Marmara Depremi’nin acı tablosunun ve yardıma gelen diğer ülke gönüllü itfaiyecilerinin katkısıyla konu ülkemizde gündeme alınmış, başta depremin etkisinin ziyade olduğu İstanbul ve Kocaeli olmak üzere diğer şehir yönetimlerimiz tarafından çalışmalar başlatılmıştır (Mergen, 2020).

Tablo 2.4. Türkiye’de Gönüllü İtfaiyeci ve Araç Sayıları

Sıra No	İl Adı	Gönüllü İtfaiyeci Sayısı	İtfaiye Aracı ve Tanker Sayısı
1	Adıyaman	50	
2	Artvin	6	
3	Balıkesir		130 tanker
4	Bolu	1	
5	Diyarbakır	20	
6	Erzurum	400	
7	Eskişehir	159	30 tanker
8	İstanbul	1303	25 itfaiye aracı
9	İzmir	95	111 tanker
10	Kahramanmaraş	1620	50 tanker
11	Kocaeli	374	5 itfaiye aracı ve 67 tanker

Tablo 2.4. (devamı)

12	Konya	1571	550 tanker
13	Kütahya	100	
14	Malatya	269	10 tanker
15	Muğla		111 tanker
16	Muş	45	
17	Ordu	269	5 itfaiye aracı ve 10 tanker
18	Sakarya	28	14 tanker
19	Samsun	25	
20	Sinop	5	
21	Tekirdağ	5	1 itfaiye aracı
22	Yalova	300	
23	Zonguldak	670	
TOPLAM		7315	36 itfaiye aracı ve 1083 tanker

Kaynak: İşbiririci, Erdoğan ve Bayram, 2017: 218'den Mergen, 2020.

Tablodan, gönüllü itfaiyecilik projelerinin Türkiye'nin 23 ilinde başlatılmış olduğu, 2017 yılına kadar 7.315 gönüllü itfaiyeci yetiştirilmiş, 36 itfaiye aracı ve 953 tankerle gönüllü itfaiyecilik çalışmalarının desteklenmiş olduğu anlaşılmaktadır. 2017 yılından sonra bu faaliyetlerin geliştirilerek artırıldığını da görmek için bazı illerimizdeki gönüllülük çalışmalarına biraz daha detaylı değinmeye çalışacağız.

2.6.4.1. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı

Kocaeli İtfaiye Daire Başkanlığınca 2000 yılında, birer itfaiye aracı ve onar eğitimli gönüllü itfaiyeci ile Mollafenari, İshakçılar, Akçaova, Akmeşe ve Eşme köylerinde Gönüllü İtfaiyecilik programı çalışmaları başlatılmıştır. 2019 yılı itibariyle 7 bölgede Gönüllü İtfaiye Müfrezesi ile 7 Arazöz ve Merdivenli Arazöz ile 94 gönüllü itfaiyeci ve 80 mahallede 3 tonluk su tankeri ile 255 gönüllü itfaiyeci, 7/24 hizmet veriyor. Ayrıca tüm Kocaeli itfaiye müfrezelerinde her gün ortalama 15 gönüllü itfaiyeci aktif olarak görev yapıyor (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik, 2019).

Gönüllü İtfaiyeciliğe geçiş için verilen eğitimlerine öğrenci, işçi, mühendis, gazeteci, ev hanımı, sağlık personeli gibi toplumun her kesiminden gönüllü itfaiyeciler katılıyor.

40 saat teorik ve uygulamalı eğitimlerin sonunda sadece 2019 yılı içerisinde 40 saat itfaiye müfrezelerinde staj yaptırılarak Gebze'den 36, Kartepe'den 21, İzmit'ten 30, Gölcük'ten 24, Karamürsel'den 21 olmak üzere toplam 132 yeni gönüllü itfaiyeci kazandırıldı. 2019 yılı itibari ile Kocaeli Büyükşehir Belediyesi İtfaiyesi bünyesinde 1750 gönüllü itfaiyeci görev yapmaktadır (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik, 2019).

2.6.4.2. Antalya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı

Yaklaşık %57 gibi büyük bir alanı ormanlarla kaplı olan Antalya sınırları 6360 sayılı yasa ile birlikte tamamen Antalya Büyükşehir Belediyesinin sorumluluk alanı dahiline girmiş ve bölge itfaiye teşkilatının da sorumluluk alanı genişlemiştir. Yasanın ardından sorumluluk bölgesi genişleyen Antalya İtfaiye teşkilatı kademeli olarak; istasyon sayısını 11'den 42'ye, araç sayısını 35'ten 178'e, personel sayısını ise 260'tan 587'ye yükseltmiştir (Antalya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı, 2019).

Antalya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı; sivil toplum kuruluşları, gönüllü itfaiyeciliğe kişisel olarak başvurular, kırsal alandaki küçük belediyeler ve muhtarlıkları kendine paydaş yaparak "Gönüllü İtfaiyecilik Projesini" hayata geçirmiş ve devam ettirmektedir. Proje, içeriği gereği süreklilik arz etmektedir. Bu Proje kapsamında (Antalya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı, 2014);

1. Sivil Toplum Kuruluşlarından bir Afet Platformu oluşturulmuş, Arama Kurtarma Derneği (AKUT), Acil ve Afet Derneği (ACAT), Yeni Yüksektepe Kültür Derneği (GEA), Kızılay Muratpaşa Şubesi, Toroslar Doğa Sporları Kulübü (TODOSK), Antalya Off Road (ANTOFF), Akdeniz Motosiklet Kulübü, Radyo Amatörleri Cemiyeti (TRAC) gibi sivil toplum kuruluşları ile ortak işbirliği protokolü imzalanarak platform hayata geçirilmiştir. Bu sivil toplum kuruluşlarının üyelerine de eğitimler verilerek, olası bir afet durumunda İtfaiye Daire Başkanlığı'nın yönetiminde, koordineli, hızlı ve etkin hareket edebilecek bir yedek güç oluşturulmuştur.

2. Yapılan tanıtım çalışmaları ile projeden haberdar olan ve gönüllü itfaiyeci olmak için başvuru yapan vatandaşlar teorik ve uygulamalı eğitimlerden geçirilmiş, Gönüllü İtfaiyeci olarak sisteme dahil edilmiştir.

Balıkadam, dağcı, sporcu, öğrenci gibi değişik özellikleri bulunan Gönüllü itfaiyeciler, gerek aldıkları eğitimlere göre ve gerekse kendi mesleki branşlarına göre İtfaiyenin yaptığı operasyonlarda profesyonel itfaiyecilerle birlikte çalışıp, itfaiye hizmetlerine ve dolayısıyla da Antalya'nın güvenliğine büyük katkı sağlamaktadırlar.

3. Proje Kapsamında Antalya il sınırları içinde profesyonel İtfaiye teşkilatlarına uzak bulunan belde ve köyler, belediye başkanları ya da muhtarlar aracılığıyla örgütlenmiş; beldede yaşayan, Gönüllü İtfaiyecilik şartlarına uygun, istekli vatandaşlara teorik ve uygulamalı eğitimler verilmiş, İtfaiye Daire Başkanlığının ihtiyaç fazlası araç ve ekipmanları da tahsis edilerek bu belde ve köyler birer Gönüllü İtfaiye İstasyonuna kavuşturulmuştur. Ayrıca mevcut itfaiye istasyonları içinde de yalnızca gönüllülerden oluşan birlikler kurulmuştur.

Bu çalışmaların sonucu olarak; Hürriyet Gönüllü İtfaiye İstasyonu, Elmalı Yuva Gönüllü İtfaiye İstasyonu, Akseki Pınarbaşı Gönüllü İtfaiye İstasyonu, Korkuteli Sülekler Gönüllü İtfaiye İstasyonu, Elmalı Bayrallar Gönüllü İtfaiye İstasyonu ve Döşemealtı Dağbeli-Bağdemağacı Gönüllü İtfaiye İstasyonu kurularak hizmet sunmaya başlamıştır (Antalya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı, 2014).

Antalya Büyükşehir Belediyesi 2009 yılında gönüllü itfaiyecilik yönetmeliğini çıkarmış ve 2011 yılında da gönüllü itfaiyeci yetiştirmeye başlamıştır. Gönüllü itfaiyeciler, teorik ve uygulamalı eğitimlerde başarılı olduktan sonra itfaiye daire başkanlığı bünyesinde çalışmaya başlayıp, profesyonel itfaiyecilerle müdahalelere katılmaktadırlar. Gönüllü itfaiyeciler yangın söndürme ve her türlü kaza, çökme, patlama, mahsur kalma olaylarında teknik kurtarmanın yanı sıra, su altında arama, doğal afetler ve olağanüstü durumlarda oluşan enkaz altında can ve mal kurtarma gibi her türlü müdahale edebilecek donanımına sahip olarak yetiştiriliyor (Antalya Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik, 2019).

2.6.4.2.1. Antalya Büyükşehir Belediyesi "Gönüllü İtfaiyeciliğin Geliştirilmesi için İtfaiyecilerin Mesleki Eğitimi (VOLFIRE)" isimli projesi

Antalya Büyükşehir Belediyesi Erasmus programı 2016 yılı döneminde Türkiye Ulusal Ajansı'na "Yenilik Geliştirmeye Yönelik Mesleki Eğitim Stratejik Ortaklıklar"

faaliyeti kapsamında başvurarak, "Gönüllü İtfaiyeciliğin Geliştirilmesi için İtfaiyecilerin Mesleki Eğitimi (VOLFIRE)" isimli projesi ile hibe desteği almaya hak kazanmıştır (Mergen, 2020).

Antalya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığının Slovenya, Çek Cumhuriyeti ve İrlanda ülkeleriyle ortak olarak yürüttüğü ve 2 yıl süren VOLFIRE projesi kapsamında; Antalya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı bünyesinde görev yapan 10 personelini Avrupa ülkelerindeki itfaiye departmanlarına göndermiştir. Avrupa itfaiyelerindeki gönüllü itfaiyecilik uygulamaları giden personel tarafından incelenmiş ve benzer uygulamaların Antalya'nın özellikle merkeze uzak kırsal bölgelerde de uygulanması için merkeze uzaklık, yangın riski gibi hususlar değerlendirilerek çalışmalar başlatılmıştır. Proje ile yangın risk durumu, maliyet ve nüfus yoğunluğu gibi hususlar değerlendirilerek profesyonel itfaiye istasyonu kurulmasının uygun olmadığı merkeze uzak kırsal bölgelerdeki vatandaşlar belirlenen bu 10 eğitmen itfaiyeci ile eğitilecek, buralarda gönüllü itfaiye istasyonları kurulacak, yangın ve diğer itfai olaylara profesyonel itfaiye istasyon ekiplerinden önce eğitilmiş yerel halk tarafından ilk müdahalenin yapılması sağlanarak, can ve mal kayıpları asgari düzeye indirilecektir (Antalya İtfaiyesi VOLFIRE Projesi, 2019).

2.6.4.3. Bursa Büyükşehir İtfaiye Daire Başkanlığı

Gönüllü İtfaiyecilik çalışmaları Bursa Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı bünyesinde 2004 yılında kırsal alanlardaki köylerde muhtarların sorumlulukları altında 7 kişilik ekipler halinde başlatılmıştır. Tahsis edilen küçük bina ve birer araçla 79 saatlik eğitim ve sertifikalandırma sonrası ekipler oluşturulmuştur. Eğitim verilen gönüllü itfaiyeciler büyük çaplı yangınlara telefonla iletişim yolu ile çağrılarak destek istenmekteydi. (Bursa İtfaiyesi, 2019).

2.6.4.3.1. Bursa Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı Digi-FIRE Projesi

Bursa Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı'nca hazırlanan Digi-FIRE, Uludağ Üniversitesi, Bursa Gönüllü İtfaiyeciler Derneği ve Konya Tüm Gönüllü

İtfaiyeciler Derneği'nin yanı sıra Almanya, İspanya ve Romanya'dan itfaiye ve kurtarma birliklerinin ortaklığıyla hayata geçirildi. 'Gönüllü İtfaiyeciler için Dijital Destek' adıyla hazırlanan eğitim projesi için Avrupa Birliği fonlarından 173 bin Euro'luk kaynak kullanıldı. Proje ile Bursa ve Türkiye'deki gönüllü itfaiyeciler için uzaktan eğitim portalı oluşturulması hedeflendi (Bursa İtfaiyesi Digi Fire Projesi, 2019).

Bursa Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı 2018 yılında Digi-FIRE Projesi kapsamında, Avrupa Birliğinden hibe almaya hak kazanmıştır. Bu proje kapsamında aktif ve gönüllü olarak hizmet veren itfaiyecilerin, mesleki gelişimleri için eğitimlerinin e-öğrenme yolu ile ekonomik, hızlı ve kolay olması hedeflenmiştir. Bursa Büyükşehir İtfaiye Daire Başkanlığı 28 itfaiye grubu, 112 araç ve 585 itfaiye personeli; ayrıca 64 istasyonda da 50 traktör tankeri, 12 itfaiye aracı ve 655 gönüllü itfaiyeci ile hizmet vermektedir (Bursa Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik, 2019).

2.6.4.4. Konya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı

Konya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı, yeni büyükşehir yasası sonrası 584 köyün mahalleye dönüşmesi ve büyükşehir sorumluluk alanına dahil olması ile 31 ilçe, 184 belde ve 1188 mahalleye hizmet veren itfaiye istasyon sayısını 110'a çıkararak ekipman olanaklarını da güçlendirmiştir. Gönüllü itfaiyecilik kapsamında yerel bölgede yaşayan vatandaşlara itfaiyecilik konusunda eğitim verilerek 550 mahalleye yangın söndürme tankerleri teslim edilmiş, yangınlara ilk müdahale konusunda önemli aşama katedilmiştir. Şehrin stratejik noktalarına kurulan profesyonel ve gönüllü itfaiye istasyonları ile itfai olaylara ulaşma süresi merkezlerde 6-8 dakikaya, ilçelerde 10-15 dakikaya düşürülmüştür. Konya ili sınırları içerisindeki 550 mahallede eğitilen Gönüllü İtfaiyecilerin kullanımına sunulan 3 tonluk yangın söndürme tankerleri ile gönüllü itfaiyeciler 678 yangına müdahale etmiştir (TİBDER Konya İtfaiyesi, 2018).

2.6.4.5. İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı

İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı, gönüllü itfaiyecilik yönetmeliğini çıkarmış olmasına ve stratejik planlarında da gönüllü itfaiyecilik çalışmalarına yer vermesine rağmen henüz bu konuda somut bir çalışma ortaya koyamamıştır.

İzmir’de 18 Ağustos 2019 tarihinde meydana gelen büyük orman yangını sonrası gönüllü itfaiyecilik çalışmalarına ağırlık verilmesi kararı alınmıştır. Bölgede meydana gelen İzmir tarihinin en büyük orman yangınının etkisiyle ortaya çıkan kararlılık sonrası, köy statüsünden mahalleye geçen yerleşimlerde var olan 137 yangın su tankerine ilaveten 106 adet yangın su tankeri daha alınarak kırsal bölgelerin takviye edilmesi hedeflenmiştir (Şahin, 2019). Muhtarların, sanayi kuruluşlarının, üniversitelerin desteği ve iş birliği ile İzmir İtfaiyesi öncülüğünde oluşturulacak olan gönüllü itfaiye birimlerinin, profesyonel itfaiyecilere lojistik destek sağlaması hedeflenmektedir (İzmir Büyükşehir Gönüllü İtfaiyecilik, 2019).

2.6.4.6. Denizli Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik Uygulaması

Denizli’de biraz farklı olarak traktöre takılabilen yerli üretim yangın söndürme tankerleri 125 muhtarlığa teslim edilip, eğitim verilerek Orman Bölge Müdürlüğü ve İl Özel İdaresi koordinasyonunda gönüllü itfaiyecilik uygulamaları başlatılmıştır. Bu ve buna benzer gönüllü itfaiyecilik uygulamaları ülkemizin çeşitli illerinde mevcuttur (İnce, 2009).

2.6.5. İstanbul’da Gönüllü İtfaiyecilik

İstanbul genelinde 2019 yılı içerisinde toplam 63.284 itfai olay meydana gelmiştir ve bu sayı önceki yıllarda da 55-60 bin arasında yer almaktadır. İstanbul İtfaiyesi bu olaylara 96 profesyonel ve 27 gönüllü itfaiye istasyonu, çeşitli özellikte 862 araç, 4.272 profesyonel ve 361 gönüllü itfaiyeci ile müdahale etmektedir. 2019 yıl sonu itibariyle İstanbul İtfaiyesinin yangınlara ortalama varış süresi 05:33 olarak kayda girmiştir. İstanbul İtfaiyesi eğitim ve farkındalık çalışmaları kapsamında 2019 yılı

içerisinde hizmetiçi eğitimler, okul ve kurumlarda yapılan eğitim çalışmaları, gönüllü itfaiyeci eğitimleri, ilkyardım eğitimleri kapsamında 706.124 çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmalar yıllık ortalama 700.000-800.000 bandında gerçekleştirilmektedir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı, 2020).

Verilerden de anlaşıldığı üzere İstanbul'un itfai olay yükü oldukça fazladır. Bununla birlikte İstanbul'un köyelerine ulaşım, köylerin nüfusu, köylerde meydana gelen itfai olayların azlığı gibi hususlar düşünüldüğünde profesyonel itfaiyeci istihdamı ekonomik açıdan masraflı, itfai olaylara geç müdahale de can ve mal kaybına sebep olacaktır. Gönüllü itfaiyecilik uygulamaları bu duruma çözüm getirmiş, sadece küçük bir bina ve ekipman masrafiyla eğitim verilmiş gönüllü itfaiyeciler ile bölgede meydana gelen yangınlara erken müdahale imkanı sağlanmış, aynı zamanda tasarruf sağlanmıştır.

2.6.5.1. İstanbul İtfaiyesi'nde Gönüllü İtfaiyecilik Çalışma Aşamaları

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İtfaiye Daire Başkanlığı tarafından İstasyonun kurulacağı bölgeler, İtfaiye Daire Başkanlığı ve bağlı Bölge Müdürlükleri tarafından itfaiye istatistikleri, bölgenin yangın riski, ilgili Bölge Müdahale Amirlikleri ile bölge halkının talep ve ihtiyaçları çerçevesinde belirlenmekte, akabinde İtfaiye Eğitim Merkezi koordinasyonunda ilgili Bölge Müdürlüğü personeli tarafından bölgede yerleşik halka yönelik Mahalle Muhtarı öncülüğünde duyuru ve tanıtım faaliyetleri icra edilmekte ve gönüllülerin tespit işlemi gerçekleştirilmekte, sonrasında İtfaiye Eğitim Merkezi tarafından, gönüllülere yönelik olarak hazırlanan eğitim programı uygulanmakta, uygulanan eğitimlerden başarıyla geçen yerleşim yeri sakinlerinin belgelendirilmesi işlemleri gerçekleştirilmektedir (İBB İtfaiye Daire Başkanlığı, 2020).

Eğitim programının hazırlanması ve uygulanması işlemleriyle birlikte İtfaiye Daire Başkanlığı Tesisler Yönetim Amirliği ve Bölge Müdürlüklerine bağlı İnşaat-Emlak Amirlikleri, Mahalle Muhtarıyla birlikte bölgede kurulacak olan Gönüllü İtfaiye İstasyonunun yer-arsa tespitini yaparak, kurulacak istasyonun proje hazırlık ve inşaat yapım süreçlerini gerçekleştirmekte, İtfaiye Daire Başkanlığı Ambar Amirliği, Bakım-

Onarım Amirliği ve ilgili Bölge Müdürlüğüne bağlı muadil amirlikler tarafından gönüllü itfaiye istasyonlarına yangınlarda kullanılmak üzere zimmetle verilecek şekilde araç, söndürme malzeme-ekipman ve kişisel koruyucu donanım temin, tedarik ve dağıtım işlemlerini gerçekleştirmektedir (İBB İtfaiye Daire Başkanlığı, 2020).

Eğitim, istasyon kurulum, malzeme ve teçhizat işlemlerinin tamamlanması akabinde müdahale faaliyetlerine yönelik iletişim-haberleşme ile müdahale faaliyetine ilişkin kayıtların tutulmasına yönelik ihtiyaçlar, istasyonun elektrik, su, doğalgaz (varsa) ve bakım-onarım ihtiyaçlarının karşılanması, söndürme araç ve ekipmanının bakım-onarım ihtiyaçları ile gönüllü itfaiyecilerin çeşitli talep ve ihtiyaçlarının karşılanması işlemleri, 15.07.2015 tarih ve 1153 sayılı İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclis kararıyla İtfaiye Daire Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği çerçevesinde Bölge Müdahale Amirlikleri aracılığıyla Bölge Müdürlükleri ve İtfaiye Daire Başkanlığınca karşılanmaktadır (İBB İtfaiye Daire Başkanlığı, 2020).

2.6.5.2. İstanbul'da Gönüllü İtfaiyecilik Uygulamaları

Gönüllü İtfaiyecilik uygulaması İstanbul'da ilk olarak 2005 yılında Sedef adasında bir orman aracı ve eğitilmiş on gönüllü itfaiyeciyle faaliyete başlamıştır (İnce, 2009). Daha sonra bu çalışmalar neticesinde bu faaliyetler geliştirilmiş, 2012 yılı ve sonrasında daha yaygın hale getirilmiştir.

Tablo 2.5. İstanbul İtfaiyesi Gönüllü İtfaiye İstasyon ve Gönüllü İtfaiyeci

Tablosu

SIRA NO	GÖNÜLLÜ İSTASYON ADI	İLÇE	BAĞLI OLDUĞU İSTASYON	GÖNÜLLÜ İTFAİYECİ SAYISI
1	Akpınar Mah. Gönüllü İtfaiye İstasyonu	Eyüpsultan	Şişli	11
2	Büyükkılıçlı Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Silivri	Silivri	7
3	Çayırdere Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Silivri	Silivri	9
4	Dağyenice Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Çatalca	Çatalca	27
5	Danamandıra Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Silivri	Silivri	7
6	Fener Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Silivri	Silivri	2
7	Gümüşpınar Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Çatalca	Çatalca	15
8	Hallaçlı Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Çatalca	Silivri	-

Tablo 2.5. (devamı)

9	Karaburun Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Arnavutköy	Arnavutköy	21
10	Örencik Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Çatalca	Çatalca	17
11	Rumelifeneri Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Sarıyer	Sarıyer	13
12	Yalıköy Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Çatalca	Çatalca	7
13	Balaban Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Arnavutköy	Arnavutköy	12
14	Kestanelik Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Çatalca	Çatalca	12
15	Kabakça Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Çatalca	Çatalca	20
16	Sedef Adası Gönüllü İtfaiye İstasyonu	Adalar	Adalar	7
17	Alacalı Mahallesi Gönüllü İtfaiye İstasyonu	Şile	Şile	31
18	Riva Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Beykoz	Beykoz	12
19	Oruçoğlu Mah. Gönüllü İtfaiye İstasyonu	Şile	Şile	10
20	Değirmençayırı Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Şile	Şile	19
21	Geredeli Mah. Gönüllü İtfaiye İstasyonu	Şile	Şile	18
22	Gökmaslı Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Şile	Şile	11
23	Teke Mahallesi Gönüllü İtfaiye İstasyonu	Şile	Şile	23
24	Poyrazköy Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Beykoz	Beykoz	7
25	Osmanköy Mah. Gönüllü İtfaiye İstasyonu	Şile	Şile	20
26	Kalemköy Mahallesi İtfaiye İstasyonu	Şile	Şile	13
27	Anadolu Kavağı Mah. İtfaiye İstasyonu	Beykoz	Beykoz	10
TOPLAM				361

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı, 2020.

2005 yılında Sedef Adasında başlatılan gönüllü itfaiyecilik faaliyetleri yapılan özverili çalışmalar neticesinde 27 istasyon ve 361 aktif gönüllü itfaiyeci ile devam ettirilmektedir. Her ne kadar Sedef Adasındaki faaliyetler 2005 yılında başlamış olsa da, diğer gönüllü itfaiye istasyonları ve faaliyetleri 2012 yılı ve sonrasında aktif hale gelmiştir. Tabloda gönüllü itfaiyeci sayısı “0” görünen Hallaçlı Gönüllü İstasyonunun bulunduğu bölgede de eğitim almış 16 gönüllü itfaiyeci bulunmakta, fakat kimlik verilme seviyesinde olmadığı için gönüllü itfaiyeci olarak gösterilmemiştir. Gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının durumu hakkında detaylı bilgiye ulaşmamıza katkı sağlaması açısından, faaliyetin başlangıç tarihleri, bina-araç durumları, müdahale edilen olay sayıları, profesyonel itfaiye istasyonlarına olan uzaklığı gibi bilgilerin edinilebildiği Avrupa ve Anadolu Yakası Gönüllü İstasyon Durum Tablosuna aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 2.6. İstanbul İtfaiyesi Avrupa Yakası Gönüllü İtfaiye İstasyonu Durum Tablosu

S.N.	İSTASYON	AÇILIŞ TARİHİ	HANE SAY.	NÜFUS	EN YAKIN İSTASYON	UZAKLIK	BİNA DURUMU	ARAÇ DURUMU	ÇIKIŞ SAYISI
1	KARABURUN	19.11.2012	700	7200	Germe İstasyonu	10 km	Prefabrik	Kamyonet	39
2	BALABAN	31.12.2015	250	500	Germe İstasyonu	5 km	Prefabrik	Kamyonet	13
3	AKPINAR	28.04.2010	400	1213	Kemberburgaz İstasyonu	19 km	Betonarme	İlk Müd. İtfaiye Aracı	50
4	RUMELİ FENERİ	19.11.2012	1000	2040	Sarıyer Grup Amirliği	15 km	Prefabrik	Kamyonet	41
5	ÇAYIRDERE	19.11.2012	450	1500	Büyükçavuşlu İstasyonu	10 km	Prefabrik	Kamyonet	24
6	FENER	15.08.2012	1700	7134	Silivri Grup Amirliği	18 km	Muhtarlık Binası	Kamyonet	41
7	BÜYÜKKILIÇLI	7.10.2013	250	1167	Silivri Grup Amirliği	16 km	Prefabrik	Kamyonet	8
8	HALLAÇLI	7.10.2013	500	1600	Büyükçavuşlu İstasyonu	15 km	Prefabrik	Kamyonet	25
9	DANAMANDIRA	7.10.2013	710	1326	Binkılıç İstasyonu	15 km	Prefabrik	Kamyonet	32
10	GÜMÜŞPINAR	15.08.2012	250	1250	Çatalca Grup Amirliği	28 km	Prefabrik	Kamyonet	37
11	DAĞYENİCE	7.10.2013	350	1400	Çatalca Grup Amirliği	16 km	Prefabrik	Kamyonet	41
12	ÖRENCİK	7.10.2013	375	1544	Karacaköy İstasyonu	16 km	Prefabrik	Kamyonet	47
13	YALIKÖY	7.10.2013	390	1588	Karacaköy İstasyonu	13 km	Prefabrik	Kamyonet	76
14	KESTANELİK	31.12.2015	500	2300	Çatalca Grup Amirliği	14 km	Prefabrik	Kamyonet	82
15	KABAKÇA	31.12.2015	201	1503	Çatalca Grup Amirliği	13.7 km	Prefabrik	Kamyonet	47
TOPLAM			8026	33265	TOPLAM				603

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı, 2020

Mevcut Gönüllü itfaiye istasyon durumu, gönüllü itfaiyeci sayılarını ve gönüllü bina ve araç durumlarını görebildiğimiz tablodan; çoğunluğu prefabrik küçük istasyonlar şeklinde kurulan gönüllü itfaiye istasyonlarının kamyonet aracı üstünde yüksek basınçlı ekipman ve bazı ilk müdahalede önemli teçhizatla desteklendiğini, Avrupa Yakasında Germe, Kemberburgaz, Sarıyer, Büyükçavuşlu, Silivri, Binkılıç, Çatalca, Karacaköy istasyonlarına bağlı, profesyonel itfaiye istasyonlarına 5 ila 28 km arasındaki uzaklıklarda kurulduğu ve istasyonların kurulduğu toplam 33.265 nüfusa ve civar köyleri düşündüğümüzde daha çok nüfusa hitap ettiği anlaşılmaktadır. Yine tablodan Avrupa Yakasında 2020 yılına kadar 603 itfai olaya gönüllü itfaiye istasyonları tarafından müdahale edildiği de anlaşılmaktadır.

Tablo 2.7. İstanbul İtfaiyesi Anadolu Yakası Gönüllü İtfaiye İstasyonu Durum Tablosu

S.N	İSTASYON	AÇILIŞ TARİHİ	HAN E SAY.	NÜFUS	EN YAKIN İSTASYON	UZAKLIK	BİNA DURUMU	ARAÇ DURUMU
1	SEDEF ADASI	28.07.2006	122	600	Adalar Grubu	3 km	Betonarme	Rot Fire
2	ALACALI	27.07.2012	80	455	Şile Grubu	20 km	Yer tespiti yapıldı	Rot Fire
3	RİVA	18.10.2012	650	1794	Bozhane İstasyonu	15 km	Prefabrik	Rot Fire
4	ORUÇOĞLU	29.03.2013	120	333	Ömerli İstasyonu	19 km	Prefabrik	Rot Fire
5	DEĞİRMENÇAYIRI	28.10.2013	140	462	Karacaköy İstasyonu	29 km	Prefabrik	Rot Fire
6	GEREDELİ	28.10.2013	300	567	Ağva İstasyonu	11 km	Prefabrik	Rot Fire
7	GÖKMASLI	28.10.2013	120	183	Ağva İstasyonu	8 km	Prefabrik	Rot Fire
8	TEKE	28.10.2013	150	228	Karacaköy İstasyonu	17 km	Yer tespiti yapıldı	Rot Fire
9	POYRAZKÖY	28.10.2013	470	942	Beykoz Grubu	13 km	Prefabrik	Rot Fire
10	OSMANKÖY	31.12.2015	100	272	Karacaköy İstasyonu	12 km	Prefabrik	Rot Fire
11	KALEMKÖY	28.12.2016	174	218	Ağva İstasyonu	8 km	Prefabrik	Rot Fire
12	ANADOLU KAVAĞI	12.12.2018	-	2014	Beykoz Grubu	9 km	Yer tespiti yapıldı	Rot Fire
TOPLAM			2.426	8.068				

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı, 2020

İstanbul Anadolu Yakasındaki gönüllü itfaiye istasyonu, araç ve en yakın istasyona uzaklık gibi bilgilerin görülebildiği tablodan; İstanbul Anadolu Yakasında 12 köy ve kırsal kesimde gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının başlatıldığı, en yakın profesyonel itfaiye istasyona 3 ila 29 km arasında değişen uzaklıklarla gönüllü itfaiye istasyonu kurulduğu, yüksek basınçlı itfaiye aracı (rot fire) ile desteklendiği, Sedef Adası gönüllü itfaiye binasının betonarme olduğu, diğer binaların prefabrik olduğu, üç yerde de henüz gönüllü istasyon binası bulunmadığı, ancak yer tespiti yapıldığı anlaşılmaktadır. 2006 ile 2018 yılları arasında 12 gönüllü itfaiyecilik faaliyeti ile başlayan uygulama ile toplam 2.426 hane ve 8.068 nüfuslu köy ve mahalleye, yakın köy ve mahalleler düşünüldüğünde daha fazla hane ve nüfusa hizmet sunulduğu görülmektedir.

Gönüllü itfaiyecilik, profesyonel itfaiyeci istihdamı yerine maaş almadan bölgesindeki yangın ve diğer afetlere müdahale eden yerel halktan gönüllü itfaiyecilerin istihdamı şeklinde ekonomik katkı sunmakla beraber, en yakın profesyonel itfaiye istasyonuna 5 ila 29 km uzaklıktaki gönüllü itfaiye istasyonlarının bazı yangın ve diğer itfai olaylara profesyonel itfaiyeden destek almadan kendi imkanlarıyla müdahale etmeleri de; hem uzak mesafedeki araçların yakıt sarfiyatını düşürmekte, hem de profesyonel itfaiye istasyonu yakınlarındaki olaylara müdahale etmesi gerekirken uzakta olması nedeniyle yaşanabilecek yangın için hayati öneme sahip olan erken müdahalede gecikme durumunu önlemektedir.

Örneğin; Karacaköy İtfaiye İstasyonu'na 16 km uzaklıktaki Örencik Gönüllü İtfaiye İstasyonu gönüllüleri 2020 yılında müdahale ettiği 7 itfai olaydan 6'sına kendi imkanlarıyla müdahale etmiş, merkezden bu konuda araç ve personel desteği almamıştır.

Bu durum mesafe dikkate alındığında; hem yakıt sarfiyatını azaltmış, hemde olay yerine varış, müdahale ve dönüş esnasında Karacaköy İtfaiye İstasyonu'nun sorumluluk alanında meydana gelebilecek potansiyel bir yangın veya diğer itfai olaya müdahalede gecikmelerin önüne geçmiştir. Merkezden destek olarak yapılan müdahale durumunda da itfai olaylara erken müdahale ve yangınların yayılımını önleme bakımından da oldukça önemli katkıları olmuştur. Gönüllü itfaiye istasyonu ve gönüllü itfaiyecilik uygulamaları değerlendirilirken bu hususların da dikkate alınması faaliyetin gerekliliği konusunda yardımcı olacaktır.

Bu uygulamaların yanında birçok köyde de eğitim çalışmaları yapılmış, gönüllü itfaiyecilere sertifika verilmiştir. Bina ve araç desteği ile bu köylerde de aktif gönüllü itfaiyecilik uygulaması başlatılması için zemin oluşturulmuştur. Aşağıda İstanbul Avrupa ve Anadolu Yakasında henüz gönüllü istasyon kurulmayan, fakat eğitim çalışmalarına başlanan bölgelerin bilgisi bulunmaktadır.

Tablo 2.8. İstanbul İtfaiyesi Avrupa Yakası Gönüllü İtfaiyecilik Eğitim Çalışmaları

S.N.	İLÇE	MAHALLE	EĞİTİM BİTİŞ TAR.	HANE SAYISI	NÜFU S	EN YAKIN İSTASYON	UZAKLI K (KM)	EĞİTİM ALAN
1	SARIYER	KİLYOS	24.03.2013	575	2000	Sarıyer Grup Amirliği	14	15
2	SİLİVRİ	DEĞİRMENKÖY	9.03.2013	1500	5865	Gümüşyaka İstasyonu	7.5	25
3	SİLİVRİ	BEYCİLER	9.03.2013	370	1138	Çanta İstasyonu	7.7	20
4	SİLİVRİ	SAYALAR	9.03.2013	175	826	Binkılıç İstasyonu	13	20
5	SİLİVRİ	AKÖREN	9.03.2013	450	1332	Çatalca Grup Amirliği	15	20
6	ÇATALCA	KARAMANDERE	9.03.2013	130	551	Karacaköy İstasyonu	10	25
7	ÇATALCA	AYDINLAR	16.03.2013	285	1016	Binkılıç İstasyonu	5	22
8	ÇATALCA	İZZETTİN	30.03.2013	410	1450	Çatalca Grup Amirliği	7	14
9	ÇATALCA	ORMANLI	6.04.2013	390	1400	Karacaköy İstasyonu	10	21
10	ÇATALCA	İHSANİYE	30.03.2013	445	1668	Çatalca Grup Amirliği	17	14
11	ÇATALCA	BAŞAKKÖY	20.04.2013	120	454	Karacaköy İstasyonu	12	16
TOPLAM				4.850	17.700	TOPLAM		212

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı, 2020

Tablodan İstanbul Avrupa Yakasında en yakın itfaiye istasyonuna 5 ila 17 km uzaklıklarda olan, toplam 4.850 hane ve 17.700 nüfuslu 11 yerde daha gönüllü itfaiyecilik çalışmalarının eğitim ayağının başlatılmış olduğu, 212 vatandaşın daha gönüllü itfaiyecilik eğitimi aldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 2.9. İstanbul İtfaiyesi Anadolu Yakası Gönüllü İtfaiyecilik Eğitim Çalışmaları

S.N.	İLÇE	MAHALLE	HANE SAYISI	NÜFUS	EN YAKIN İSTASYON	UZAKLIK (KM)	EĞİTİM ALAN
1	BEYKOZ	ANADOLU FENERİ	280	744	Beykoz Grubu	24	8
2	BEYKOZ	MAHMUT ŞEVKET PAŞA	575	1749	Beykoz Grubu	13	22
3	BEYKOZ	POLENEZKÖY	347	409	Buzhane İstasyonu	11	44
4	SULTANBEYLİ	GEREDELİ	200	433	Yenişehir İstasyonu	14	29
5	SULTANBEYLİ	KURNAKÖY	170	1272	Kurtköy İstasyonu	9	5
6	SULTANBEYLİ	KURDOĞMUŞ	170	488	Yenişehir İstasyonu	16	21
7	ŞİLE	AHMETLİ	250	1332	Şile Grubu	5	16
8	ŞİLE	BIÇKIDERE	65	273	Ömerli İstasyonu	17	13
9	ŞİLE	ÇATAKLI	78	219	Ağva İstasyonu	12	20
10	ŞİLE	ÇELEBİ	77	150	Ağva İstasyonu	8	20
11	ŞİLE	DARLIK	34	119	Ömerli İstasyonu	32	16
12	ŞİLE	DOĞANCILI	1100	676	Şile Grubu	21	16
13	ŞİLE	GÖÇBEYLİ	220	1119	Yenişehir İstasyonu	16	23
14	ŞİLE	TEKE	72	255	Ağva İstasyonu	18	24
15	ŞİLE	KERVANSARAY	84	265	Ömerli İstasyonu	15	12
16	ŞİLE	KIZILCAKÖY	315	444	Şile Grubu	12	14
17	ŞİLE	KÖMÜRLÜK	80	213	Ömerli İstasyonu	13	23
18	ŞİLE	MEŞRUTİYET	50	1569	Şile Grubu	10	7
19	ŞİLE	SAHİLKÖY	65	813	Şile Grubu	22	25
20	ŞİLE	ULUPELİT	105	177	Ömerli İstasyonu	23	17
21	ŞİLE	UVEZLİ	104	336	Ömerli İstasyonu	13	25
22	ŞİLE	YAZIMANAYIR	80	213	Şile Grubu	20	28
TOPLAM			4.521	13.268	TOPLAM		428

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı, 2020

Tablodan İstanbul Anadolu Yakasında gönüllü itfaiye istasyonu bulunan Tek ve Geredeli de dahil olmak üzere en yakın itfaiye istasyonuna 5 ile 32 km uzaklıktaki toplam 4.521 hane ve 13.268 nüfusa sahip 22 yerde daha gönüllü itfaiyecilik çalışmalarının ilk ayağı olan eğitim aşamasının başlatılmış olduğu, 428 gönüllüye eğitim verilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Her iki tablodan; kimlikli 361 gönüllü itfaiyeciye ilave olarak 640 kişinin daha potansiyel gönüllü itfaiyeci bulunduğu, şartların yerine getirilmesiyle İstanbul'da gönüllü itfaiyeci sayısının oldukça yükselebileceği anlaşılmaktadır. Bu da gönüllü itfaiyeci sayısının profesyonel itfaiyeci sayısına oranını artıracaktır. Ayrıca gönüllü itfaiye istasyonu bulunan köylerde de kimlikli gönüllü itfaiyecilerin haricinde de eğitim ve sertifika verilmiş potansiyel gönüllü itfaiyeciler de mevcuttur.

İstanbul'un 39 ilçesinin 11 ilçesinde köyler bulunmakta olup, toplam köy sayısı 151 olarak belirlenmiştir. Şimdiye kadar bu köylerin 27'sinde gönüllü itfaiye istasyonu kurulmuş veya araç tahsis edilmiş ve bu istasyonların olduğu bölgelerde 361 gönüllü itfaiyeci aktif olarak görev yapmaya devam etmektedir. İstasyon ve araç desteği verilen bölgelere ilaveten 31 köyde de eğitim çalışmaları başlatılmış, gönüllü itfaiyecilik eğitimleri verilmiş 640 potansiyel gönüllü itfaiyeci yetiştirilmiştir. Gönüllü itfaiye istasyonu bulunan köylere yakın olan köyler de değerlendirildiğinde uygulamanın hitap ettiği nüfus ve bölge sayısı artmaktadır.

Henüz gönüllü itfaiyecilik çalışması başlatılmayan köylerde de ulaşım, talep ve istatistik verilerine göre faaliyete geçilerek eğitim çalışmaları başlatılabilir. Tüm bunlarla birlikte gönüllü itfaiyecilik konusunda kent nüfusu da harekete geçirilebilir. Kentlerde yerleşik olan itfaiye istasyonları ve araç durumu değerlendirildiğinde kırsal kesimdeki gibi yeni tesis kurulumu ve araç desteği de gerekmeyecek olan uygulama ile hem personel ihtiyacı karşılanabilir, hem de deprem, sel baskınları gibi şehir içi ve dışında yaşanabilecek büyük afetlerde gönüllüler değerlendirilebilir.

BÖLÜM III

YEREL YÖNETİMLERDE İNOVATİF YAKLAŞIMLAR: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NDE SOSYAL İNOVASYON, KATILIMCILIK, GÖNÜLLÜLÜK VE GÖNÜLLÜ İTFAİyecİLİK

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu kısımda İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösteren gönüllü itfaiye istasyonları ve gönüllü itfaiyecilik çalışmalarının nasıl başladığı, geliştiği, şu anki durumu, sürdürülebilirliği, topluma katkı ve faydaları araştırılacaktır. Araştırmamızın amacına ulaşması için proje sahibi İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı bünyesinde görev yapan yöneticilerle ayrı, projenin uygulayıcısı olan köy temsilcisi pozisyonundaki muhtar ve gönüllü itfaiye uygulaması sorumlularıyla ayrı mülakatlar gerçekleştirilmiştir. İstanbul İtfaiye Daire Başkanlığı bünyesinde görev yapan İtfaiye Ekip Amiri, İtfaiye Grup Amiri ve İdari İşler Müdür Yardımcısı pozisyonundaki üç yönetici ile gönüllü itfaiye istasyonu bulunan iki köy muhtarı ve bir köyün halen gönüllü itfaiyeci olan eski muhtarı ile derinlemesine mülakat tekniğiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Yönetici ve gönüllü itfaiye temsilcileri ile yapılan görüşmeler önce tek tek soruların altında cevaplar şeklinde sunulmuş, ardından sorulara verilen cevapların ortak noktaları alınarak toplu bir şekilde değerlendirilmiştir. Araştırmada; yerel yönetimlerde katılımıcılık ve gönüllülük kapsamında dünya ve ülkemizdeki uygulamalar karşısında İstanbul İtfaiyesinin gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının durum tespiti, geliştirilmesi için yapılan ve yapılması planlanan çalışmalar, gönüllü itfaiyecilik uygulamasının topluma ve kuruma katkı ve faydası ile ilgili hem yöneticilerin hem de yerel temsilcilerin görüşlerinin alınarak bilgi sağlanması amaçlanmıştır.

3.2. Mülakat Soruları ve Cevapları

Bu bölümde İBB İtfaiye Daire Başkanlığı Avrupa Yakası İtfaiye Şube Müdürlüğünde görevli yöneticiler ve gönüllü itfaiyecilik projesinin uygulayıcısı olan köy muhtarları ve gönüllü itfaiye sorumluları ile yapılan mülakat soruları ve sorulara verilen cevaplar yer almaktadır.

3.2.1. Yöneticiler İle Yapılan Mülakat Soruları ve Cevapları

1. Yerel yönetimlerde “Katılımcılık” ve “Gönüllülük” hakkında düşünceleriniz nelerdir? Kurumunuzun bu konulardaki çalışmaları hakkında bilgi verebilir misiniz?

Avrupa Yakası İtfaiye Şube Müdürlüğü İdari İşler Müdür Yardımcısı; Katılımcılık ve gönüllülük faaliyetlerinin halkın yerel yönetim hizmetlerine katılımı, aidiyet ve hemşerilik bilincinin gelişmesi açısından oldukça önemli olduğunu, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin geçtiğimiz sene kent konseyi kurarak halkın yönetime katılması açısından çok önemli bir adım atmış olduğunu, İstanbul İtfaiyesi olarak 2005 yılında Sedef Adasında başlatılıp, halen devam ettirilmekte olan gönüllü itfaiye istasyonu ve eğitimli gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının katılımcılık ve gönüllülük faaliyetleri açısından oldukça önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmiştir.

Gönüllü itfaiyecilik uygulaması ile hem yerel bölge halkı kendi muhitinde meydana gelen yangın olaylarına erken müdahale edilmekte olduğunu, can ve mal kayıplarının azaldığını, aldıkları eğitimle yangın yönünden daha bilinçli hale geldiklerini, yaşadığı şehri ve itfaiyeyi daha fazla sahiplendiğini beyan etmiştir.

İtfaiye Amiri; Bu konu hakkında yapılan ve yapılacak çalışmaların büyük önem arzettiğini, özellikle itfaiye açısından itfai olaylarda ilk müdahalenin çok önemli olduğunu, itfai olayın meydana geldiği olay yerine en kısa zamanda ulaşıp doğru tekniklerle müdahale etmenin bazen bir canlının hayatını kurtarmak demek olduğunu belirtmiştir. Profesyonel itfaiye teşkilatının mesafe nedeniyle ulaşamadığı veya ulaşmakta gecikme yaşadığı kırsal alanlardaki yerleşim yerlerinde meydana gelen itfai

olaylara burada yaşayan vatandaşların bir araya gelerek küçük bir müdahale birimi oluşturması gönüllülük esasına dayandığı için gönüllü itfaiyecinin öneminin burada devreye girmekte olduğunu beyan etmiştir.

İtfaiye Ekip Amiri; Belediyelerde katılımcılık ve gönüllülük faaliyetlerinin çok faydalı sonuçlara vesile olduğunu, özellikle gönüllü itfaiyecilik uygulamasının merkeze uzak kırsal kesimlerde yangınlara ilk müdahale açısından çok önemli bir yere sahip olduğunu, bu konuda en çok istasyona sahip olan bölgenin kendi görev yaptıkları Çatalca bölgesi olduğunu, fakat halkın ilgisinin artırılması için çalışmalar yapılmasının daha verimli sonuçlara vesile olacağını beyan etmiştir.

2. “Gönüllü İtfaiye İstasyonları” ve “Gönüllü İtfaiyecilik” uygulamalarının İstanbul İtfaiyesinde başlama ve gelişme süreci hakkında bilgi verebilir misiniz?

İdari İşler Müdür Yardımcısı; Gönüllü itfaiyecilik uygulamaları İstanbul İtfaiyesinde 2005 yılında sedef adasında eğitim verilen 10 gönüllü itfaiyeci ile başlatılmış olduğunu, gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının kurulma süreci hakkında; İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İtfaiye Daire Başkanlığı tarafından İstasyonun kurulacağı bölgeler, İtfaiye Daire Başkanlığı ve bağlı Bölge Müdürlükleri tarafından itfaiye istatistikleri, bölgenin yangın riski, ilgili Bölge Müdahale Amirlikleri ile bölge halkının talep ve ihtiyaçları çerçevesinde belirlenmekte olduğunu, istasyonların kurulacağı bölgelerin belirlenmesinin akabinde, İtfaiye Eğitim Merkezi koordinasyonunda ilgili Bölge Müdürlüğü personeli tarafından bölgede yerleşik halka yönelik Mahalle Muhtarı öncülüğünde duyuru ve tanıtım faaliyetleri icra edilmekte ve gönüllülerin tespit işlemi gerçekleştirilmekte olduğunu ifade etmiştir.

İlgili bölgedeki gönüllülerin tespit edilmesi sonrasında; İtfaiye Eğitim Merkezi tarafından, gönüllülere yönelik olarak hazırlanan eğitim programı uygulanmakta olduğunu, uygulanan eğitimlerden başarıyla geçen yerleşim yeri sakinlerinin belgelendirilmesi işlemleri gerçekleştirilmekte olduğunu, eğitim programının hazırlanması ve uygulanması işlemleriyle birlikte İtfaiye Daire Başkanlığı Tesisler Yönetim Amirliği ve Bölge Müdürlüklerine bağlı İnşaat-Emlak Amirlikleri, Mahalle

Muhtarıyla birlikte bölgede kurulacak olan Gönüllü İtfaiye İstasyonunun yer-arsa tespitini yaparak, kurulacak istasyonun proje hazırlık ve inşaat yapım süreçlerini gerçekleştirmekte olduğunu beyan etmiştir.

Aynı şekilde İtfaiye Daire Başkanlığı Ambar Amirliği, Bakım-Onarım Amirliği ve ilgili Bölge Müdürlüğüne bağlı muadil amirlikler tarafından gönüllü itfaiye istasyonlarına yangın ve diğer itfai olaylarda kullanılmak üzere zimmetle verilecek şekilde araç, söndürme malzeme-ekipman ve kişisel koruyucu donanım temin, tedarik ve dağıtım işlemlerini gerçekleştirmekte olduğunu belirtmiştir.

Eğitim, istasyon kurulum, malzeme ve teçhizat işlemlerinin tamamlanması akabinde müdahale faaliyetlerine yönelik iletişim-haberleşme ile müdahale faaliyetine ilişkin kayıtların tutulmasına yönelik ihtiyaçlar, istasyonun elektrik, su, doğalgaz (varsa) ve bakım-onarım ihtiyaçlarının karşılanması, söndürme araç ve ekipmanının bakım-onarım ihtiyaçları ile gönüllü itfaiyecilerin çeşitli talep ve ihtiyaçlarının karşılanması işlemleri, 15.07.2015 tarih ve 1153 sayılı İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclis kararıyla İtfaiye Daire Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği çerçevesinde Bölge Müdahale Amirlikleri aracılığıyla Bölge Müdürlükleri ve İtfaiye Daire Başkanlığınca karşılanmakta olduğunu ifade etmiştir.

İtfaiye Amiri; İstanbul İtfaiyesinde gönüllü istasyonlarının kurulduğu yerlerin; kırsal, şehirden uzak, mesafe olarak profesyonel istasyonlara uzak olması gibi nedenlerin buralarda bu faaliyetin yapılmasına sebep olan en önemli faktör olduğunu belirtmiştir. Anadolu Yakasında; Şile, Beykoz, Avrupa Yakasında; Arnavutköy, Çatalca, Silivri ve diğer ilçelerdeki profesyonel itfaiye istasyonlarımıza bağlı gönüllü istasyonların yapılan fizibilite çalışmaları ile yerlerin belirlendiğini ve şu anda bu sayının 27 rakamına ulaştığını beyan etmiştir.

İtfaiye Ekip Amiri; İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı öncülüğünde muhtarlarla görüşülerek gönüllü itfaiyecilik hakkında bilgilendirme yapıldığını, muhtarların yardımıyla gönüllü itfaiye adayları belirlendiğini, belirlenen adalara itfaiye ve yangın güvenliği eğitimleri verilerek sertifikalandırma yapıldığı, ardından uygun yerlerin belirlenerek gönüllü istasyonların kurulduğu, bu istasyonlara birer adet kamyonet aracı, yangına müdahale için gerekli teçhizat ve yangına dayanıklı

İtfaiyeci elbiseleri verilerek faaliyetlerin başladığı ve halen devam ettirildiğini beyan etmiştir.

3. Şu anki Gönüllü İstasyon ve Gönüllü İtfaiyeci durumu hakkında bilgi verebilir misiniz?

İdari İşler Müdür Yardımcısı; Şuanki gönüllü itfaiye istasyon ve gönüllü itfaiyeci durumu hakkında; İtfaiye Daire Başkanlığı bünyesinde 27 gönüllü itfaiye istasyonu bulunduğunu, bunların 15'inin Avrupa Yakası İtfaiye Şube Müdürlüğü bünyesinde olduğunu, şimdiye kadar Avrupa Yakasında 659 gönüllü itfaiyeciye sertifika verildiğini, bunlardan 180'ine gönüllü itfaiyeci kimliği verildiğini, bu istasyonlar ve eğitilen gönüllü itfaiyeciler vasıtasıyla 2020 yılına kadar sadece Avrupa Yakasında 603 itfai olaya müdahale edildiğini, bu müdahaleler vesilesiyle birçok can ve mal kayıplarının engellediğini ifade etmiştir.

İstasyon kurulan yerlerden; Karaburun 32, Balaban 25, Akpınar 12, Rumeli Feneri 29, Çayırdere 20, Fener 11, Büyükkılıçlı 16, Hallaçlı 16, Danamandıra 68, Gümüşpınar 33, Dağyenice 39, Örencik 40, Yalıköy 23, Kestanelik 40, Kabakça 43 olmak üzere toplam 447 vatandaşımıza eğitim verilerek sertifika teslimi yapıldığını, bunlardan 180'ine Gönüllü İtfaiyeci Kimliği verilerek aktif olarak görev yaptığını beyan etmiştir.

İstasyon kurulan yerler hariç Avrupa Yakasında; Kilyos 15, Değirmen 25, Beyciler 20, Sayalar 20, Akören 20, Karamandere 25, Aydınlar 22, İzzettin 14, Osmanlı 21, İhsaniye 14, Başakköy'de 16 olmak üzere, toplam 212 gönüllü itfaiyeciye eğitim verilerek sertifikaları teslim edilmiştir. Gerekli çalışmaların ardından itfai olay sıklığı, profesyonel itfaiye istasyonuna uzaklığı gibi durumlar değerlendirilerek öncelik sırasıyla bu yerlerde de gönüllü itfaiyecilik çalışmalarının başlatılabileceğini beyan etmiştir.

İtfaiye Amiri; Şu anki Anadolu ve Avrupa Yakasında faaliyet gösteren Gönüllü İtfaiye İstasyonlarının başında yönerge gereği genelde mahalle muhtarlarının görevlendirilmiş olduğunu, onların da aynı şekilde 24 saat esasına göre görev yaptıklarını, ihbarların profesyonel istasyonlardan veya bizzat vatandaşlardan muhtar veya yetkili kişi tarafından alındığını ve değerlendirildiğini ifade etmiştir.

İtfaiye Ekip Amiri; Gönüllü İtfaiyecilik uygulaması başlatılan köylerde halen devam etirildiğini, köylerde çıkan yangınlara ilk müdahaleyi gönüllülerin yaparak yangının büyümesini önlediklerini, profesyonel itfaiyecilerin de olay yerine daha sonra katılarak destek sağladığını, aynı zamanda köylerdeki gönüllülerin profesyonel itfaiyecileri yönlendirme konusunda da diğer vatandaşlara göre daha duyarlı olduğunu ve ellerinden geldiğince yardımcı olmaya çalıştığını beyan etmiştir.

4. Afet Yönetimi ve İtfaiye hizmetlerinde gönüllü katılımın İtfaiye faaliyetlerine veya yurttaşlarımıza katkısı konusunda düşünceleriniz nelerdir?

İdari İşler Müdür Yardımcısı; köylerin de Büyükşehir Belediye sorumluluk alanına dahil edilmesiyle İstanbul İtfaiyesi olarak sorumluluk sınırlarımıza giren köylerde meydana gelen her türlü itfai olaya en kısa zamanda müdahale etmenin İstanbul İtfaiyesinin vazifesi olduğunu, kırsal bölgelerde yangın ve diğer itfai olay sıklığının az olmasına rağmen zamanında ulaşılamayan yangınların meydana getirebileceği tahribat, profesyonel itfaiyeci istihdamının ise mali açıdan getireceği yük düşünüldüğünde, gönüllü itfaiyeci istasyonları ve gönüllü itfaiyeciler hem merkeze uzak kırsal alandaki yangınlara zamanında müdahale imkanı sağlamış, hem de gönüllülük kapsamında olduğu için bina, araç ve malzeme hariç personel istihdam külfetini yönetimin üzerinden almış olduğunu, ayrıca verilen eğitimlerle daha bilinçli bir toplum inşasına katkı sağlamış, yurttaşlarımızın yönetime katılımı açısından da köprü olmuş, hemşerilik bilincini de geliştirmiş olduğunu ifade etmiştir.

İtfaiye Amiri; İtfaiye teşkilatına katkısı düşünüldüğünde itfai olaylara varış süresini olumlu yönde etkilediğini, olayın büyümesini engelleyerek maddi ve manevi kayıpların önüne geçilmesine vesile olduğunu, vatandaşların bilinçlenmesi sağlandığından ihmal, tedbirsizlik, dikkatsizlik gibi nedenlerden dolayı çıkan itfai olayların önüne geçilmesine vesile olabileceğini, profesyonel istasyon ve personele yapılan harcama yönünden değerlendirildiğinde; belediyelerin küçük bir yatırımı ile belediyeye ekonomik katkı sağladığını, Gönüllü itfaiyeciler açısından düşünüldüğünde; gönüllü itfaiyeci olduğuna dair kimlik kartı verildiğini, bu kartlarla sosyal tesislerde bir indirim sağlandığını, bu anlamda gönüllülerin bu işe teşvik

edilmesi amacıyla çeşitli avantajlar sağlanması için çalışmalar (ör; su faturası indirimi gibi) devam ettiğini ifade etmiştir.

İtfaiye Ekip Amiri; Yangınlarda ilk dakikaların çok önemli olduğunu, yangınlarda ilk aşamada müdahale eden hazır gönüllü itfaiyecilerin olmasının birçok olayda can ve mal kaybını engellediğini veya asgari düzeye indirdiğini, ayrıca itfaiyenin başka bir görevi olan yangın ve diğer afet konusunda vatandaşların bilinçlendirilmesi konusunda verilen eğitimlerle daha bilinçli insanların yetişmesine vesile olduğunu beyan etmiş, itfaiye teşkilatından birçok emekli itfaiyecinin aktif görevi bıraktığını, emekli itfaiyecilerin koordine edilerek gönüllü itfaiyecilik faaliyeti içerisine dahil edilmesinin bu uygulamaya önemli ölçüde katkı sağlayacağını ifade etmiştir.

5. Gönüllü İtfaiyecilerin fiziki mekân, araç-gereç-malzeme ve koruyucu kıyafetleri ne durumda ve nasıl karşılanıyor?

İdari İşler Müdür Yardımcısı; Gönüllü İtfaiye İstasyonlarımızın bina, araç-gereç, malzeme, ekipman, koruyucu kıyafet gibi her türlü ihtiyaçları İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılanmakta olduğunu, binaların prefabrik yapıda olduğunu, araçların kamyonet ve üzerinde yüksek basınç ile su ve köpük işleyebilen pompa ile birlikte istasyonda yangına müdahale için hazır bulunduğunu, yine koruyucu ekipmanların yeterli sayıda istasyon dahilinde hazır bulundurulduğunu, harici olarak talep edilmesi halinde diğer ihtiyaçlara da cevap verildiğini ifade etmiştir.

İtfaiye Amiri; İtfaiye istasyonu olarak istasyonun fiziki yapıları prefabrik olup, koruyucu teçhizat olarak da dünya itfaiyelerinin kullandığı ve gönüllülere tahsis ettiği koruyucu elbiselere eşdeğer olduğunu, araç olarak, kamyonet üzeri yüksek basınçlı ve aynı zamanda köpük de işleyebilen bir pompa ile müdahalede bulunulduğunu ifade etmiştir.

İtfaiye Ekip Amiri; Gönüllü İtfaiye istasyonları, araç, malzeme ve koruyucu kıyafet ihtiyaçlarının İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılanmakta olduğunu, bu konuda gönüllü istasyonlarının oldukça yeterli teçhizatla donatıldığını, ihtiyaç ve talep

olduğunda iletişime geçilerek gerekli taleplerin yine İstanbul İtfaiyesi tarafından karşılandığını beyan etmiştir.

6. Fayda/maliyet açısından Gönüllü İtfaiyecilik uygulamalarını değerlendirebilir misiniz?

İdari İşler Müdür Yardımcısı; Kırsal alanların Büyükşehir Belediye sorumluluk alanı dahiline girmesi sonucu, yangın ve itfai olayların sorumluluğunun da itfaiyenin görevine dahil olduğunu, ancak merkeze uzaklık nedeniyle erken müdahale gerektiren yangınlara ulaşımında gecikme yaşandığı, yangın meydana gelme sıklığının az olması dolayısıyla profesyonel itfaiyeci istihdamının da mali yük getireceğinin söz konusu olduğunu, gönüllü istasyonlar için yapılan profesyonel istasyonlara ve itfaiyecilere nazaran küçük sayılacak bir yatırım ile hem sorumluluğumuz dahilinde olan kırsal bölgedeki yangınlara erken müdahale imkanı sağlandığını, hem de personel istihdamı yönünden tasarruf sağlandığını ifade etmiş, aynı zamanda yerel halkın yangınlar konusunda aldığı eğitimle bilinçlendiğini, bunun yönetime katılım ve hemşerilik bilincini de geliştirdiğini ifade ederek, faydalarının maliyeti yanında oldukça fazla olduğunu, bu nedenle devam ettirilmesi ve geliştirilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir.

İtfaiye Amiri; Belediyedeki profesyonel itfaiyeciliğin ulaşamadığı daha çok kırsal alanlarda meydana gelen itfai olaylara yerinde ve yerelde müdahale etmek ve çözüm bulmanın her açıdan olumlu değerlendirilmesi gerektiğini; olayın hukuki, manevi, maddi ve ekonomik kazanımları düşünüldüğünde; gönüllülük esaslı maliyetini en kısa zamanda amorti ederek fayda/maliyet açısından oldukça olumlu yönde değerlendirilebileceğini ifade etmiştir.

İtfaiye Ekip Amiri; Can ve mal kayıplarını önlemesi, en azından asgariye indirmesi, özellikle canın para ile ölçülemediği düşünüldüğünde faydası ölçülemeyen bir uygulama olduğunu, faydaları düşünüldüğünde maliyetinin belediye açısından çok büyük sayılmayacağını, bu faaliyetin aynı zamanda halkın aidiyet duygularını da geliştirdiğini, itfaiyeyi daha çok sahiplendiklerini ve daha bilinçli bir toplum için oldukça faydalı bir uygulama olduğunu beyan etmiştir.

7. Gönüllü İtfaiye İstasyonlarının ve Gönüllü İtfaiyecilerin kurum açısından dezavantajlı durumları nelerdir?

İdari İşler Müdür Yardımcısı; Gönüllü İtfaiye İstasyonlarının kurulumu esnasında, gönüllü itfaiyecilerin belirlenerek eğitilmesi esnasında, uygulamanın sürdürülebilirliğinin sağlanması esnasında elbette belli zorluklar yaşanmakta olduğunu, fakat yukarıda belirtilen faydaları düşünüldüğünde bu dezavantajlı durumların nazarı dikkate alınmaması gerektiğini ifade etmiştir.

İtfaiye Amiri; Adından da anlaşılacağı gibi gönüllülük esasına dayanan bir sistem olduğu için kurumla uyuşmayan personel olsun, çevre faktörleri olsun dezavantajlı noktaların kendiliğinden absorbe olduğunu, fayda/maliyet analizinde belirtildiği gibi dezavantajlarının faydalarına bakıldığında önemli bir yer tutmayacağını ifade etmiştir.

İtfaiye Ekip Amiri; Bir önceki maddede belirtilen ve hayati öneme haiz olan faydaları düşünüldüğünde dezavantajları hiç göze gelmeyecek durumda olduğunu ifade etmiştir.

8. Önümüzdeki dönem için İtfaiye Hizmetlerinde Katılımcılık ve Gönüllülük konularında düşünülen yeni proje ve planlar var mı, varsa bu konuda bilgi verebilir misiniz?

İdari İşler Müdür Yardımcısı; Kırsal bölgelerde kurulan istasyonlar, eğitilen gönüllü itfaiyeciler ile köy muhtarlarının koordinesiyle devam ettirdiğimiz gönüllü itfaiyecilik uygulamamız halen aktif olarak devam ettirilmekte, bazı bölgelerde yeni gönüllü itfaiyeci eğitimleri yapılmaya devam ettirilmekte ve hali hazırdaki uygulamanın genişletilmeye çalışılmakta olduğunu ifade etmiştir.

İtfaiye Amiri; Şu anki gönüllülük esasına dayalı yapılan projenin uygulamada yerel yönetici olan muhtarlar sayesinde yürütüldüğünü, elini taşın altına koyan ve gerçekten o yörenin sorunlarını kendisine sorun eden muhtarlarımızla herhangi bir problem yaşanmadığını, bu projenin şu anki haliyle gayet verimli olarak devam ettiğini, mesai saatlerinde müdahale açısından muhtar yalnız kalmakla birlikte mesai harici muhtarın yardımına diğer gönüllülerin de koştüğünü ifade etmiştir.

İtfaiye Ekip Amiri; Bilindiği kadarıyla hali hazırdaki uygulamanın devam ettirildiği, gönüllü itfaiyecilerin belediyenin sosyal tesislerinden indirimli faydalandırıldığını, kaza durumlarında sigortadan faydalandırıldığını, teşvik unsurlarının yelpazesinin genişletilmesinin hali hazırdaki gönüllü itfaiyecilerinin bu uygulamayı sahiplenme düzeyini artırabileceği ve yeni gönüllülerin daha kolay kanalize edilebileceğini beyan etmiştir.

9. Gönüllü İtfaiyecilik uygulamalarının yasal dayanağı ve Gönüllü İtfaiyecilerin faydalandığı sosyal haklar konusunda bilgi verebilir misiniz?

İdari İşler Müdür Yardımcısı; İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2015 yılında hazırladığı Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliğinin bulunduğunu, bu yönetmeliğin de konuyla ilgili diğer yönetmelik ve yasalara muvafık şekilde oluşturulduğunu, gönüllü itfaiyecilerin Büyükşehir Belediyesinin sosyal tesis ve diğer sosyal alanlarından indirimli faydalandığını, ferdi kaza sigortasına tabi olduklarını ifade etmiştir.

İtfaiye Amiri; 6331 sayılı Büyükşehir Belediyeleri kanununda gönüllü itfaiyecilikle alakalı 2005 tarihli 5393 sayılı belediye kanununun 13. Maddesinde hemşerileri belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları tanımlanmakta olduğunu, yine aynı kanunun belediye hizmetlerine gönüllü katılımı düzenleyen 77. maddesi de bu nitelikte olduğundan yürütülen gönüllü hizmet faaliyetine yasal dayanak oluşturduğunu belirtmiştir.

İtfaiye yönetmeliğine uygun belediyelerin almış oldukları meclis kararı ile gönüllü itfaiye teşkilatları kurulabileceğini, 2015 yılında 1153 sayılı İstanbul Büyükşehir Belediye meclis kararı ile kabul edilen Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği 3. Maddesinde profesyonel itfaiyeci, gönüllü itfaiyeci, gönüllü itfaiye istasyonu ve karma itfaiye istasyonu kavramlarını tanımladığını beyan etmiştir.

Gönüllü İtfaiyecinin; mesleği itfaiyecilik olmayan ve maaş almayan profesyonel itfaiyecilerin istihdam edilmesinin uygun olmadığı, nüfusu az, itfai olay çıkma sıklığı düşük olan yerleşim yerlerinde gönüllü olarak görev üstlenen, eğitim, beceri ve

donanım olarak profesyonel itfaiyeci imkan ve kaynaklarına sahip olan itfai olay meydana geldiğinde kendi meşguliyetini bırakıp emir komuta zincirine tabi olarak olaylara müdahale eden ve olay sonrası kendi meşguliyetine dönen itfaiyeciyi ifade ettiğini beyan etmiştir.

İtfaiye Ekip Amiri; İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Gönüllü İtfaiyecilik yönetmeliğinin olduğunu, gönüllü itfaiyecilik hakkında gerekli düzenlemelerin bu yönetmelikte belirtilmiş olduğunu, sosyal haklar konusunda kaza sigortası olduğunu, belediyeye ait sosyal tesislerde indirim sağlandığını, fakat bu sosyal hakların daha cazip hale getirilmesinin faydalı olacağı kanaatini belirtmiştir.

10. Dünyanın diğer gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeleri düşünüldüğünde; ülkemizdeki ve kurumunuzdaki Gönüllü İtfaiyecilik uygulamalarını yeterli buluyor musunuz? Bu uygulamaları geliştirmek için neler yapılmalıdır?

İdari İşler Müdür Yardımcısı; Dünyanın gelişmiş ülkelerinin birçoğunda gönüllü itfaiyeci sayılarının profesyonel itfaiyeci sayılarından fazla olduğu, birçok ülkede, ülkemizdeki gibi kırsal bölgelerde gönüllü istasyon şeklinde gönüllü itfaiyecilik uygulamasıyla birlikte, profesyonel itfaiyecilerle birlikte gönüllü itfaiyecilerin de görev yaptığı karma itfaiye istasyonlarının bulunduğu, sadece kırsal bölgelerde değil, merkezdeki profesyonel itfaiye istasyonlarında da gönüllü itfaiyecilerden faydalandığı, %80, %90 oranlarında gönüllü itfaiyecinin görev yaptığı ülkeler bulunduğunu, İstanbul İtfaiyesi için aktif gönüllü itfaiyecilerin profesyonel itfaiyecilere oranının % 8 civarında olduğunu, henüz istasyon, araç, ekipman olmadığı için aktif görev yapamayan fakat eğitim almış gönüllü itfaiyeci sayısının dahil edilmesi durumunda bu oranın daha yüksek olduğu, bu oranın yeni gönüllü istasyonları kurularak, eğitim verilen gönüllü itfaiyecilere araç ve ekipman desteği sağlanarak, gönüllü itfaiyeciliğin öneminin algılanması için halkın bilinçlendirilerek yükseltilebileceğini, gönüllü itfaiyecilik eğitimlerinin devam ettirilerek bu oranın yükseltilmesi için çalışıldığını ifade etmiştir.

İtfaiye Amiri; Dünya genelinde gönüllü itfaiyeciliğin yıllar yılı yapılan faaliyet olarak izlendiğini, ancak ülkemizde bu çok yaygın olmamakla birlikte son 10 yılda az da olsa

ilerleme kaydedilmekte olduğunu, Avusturya, Vietnam, Çin, Almanya, Polonya, Slovakya, Hırvatistan, Portekiz gibi ülkelerde gönüllü itfaiye sayısına baktığımızda gönüllü itfaiyecilerin oranının profesyonel itfaiyecilere göre %70, %90, %100'lere ulaşmakta olduğunu, ülkemizde ilk olarak 2005 yılında Sedef adasında gönüllü itfaiye istasyonu açılmış olduğunu, 1 adet orman aracı, 10 adet gönüllü itfaiyeciyle faaliyete başladığını, 2012 ve sonrasındaki yoğun çalışmalarla gönüllü itfaiye sayısının 27'ye ulaştığını ve bu konuda çalışmaların devam ettiğini ifade etmiştir.

İtfaiye Ekip Amiri; Dünyanın gelişmiş ülkelerinin düşünce yapısının çok farklı olduğunu, gönüllülük konusunda çok ileri düzeyde ülkeler olduğunu, Avrupa'da yaşayan tanıdıkları bu konu görüşüldüğünde gönüllü itfaiyecilik uygulamasının gelişmiş ülkelerde daha çok önemsendiği ve kapsamının daha geniş olduğunu, ülkemiz açısından insanların hayatını kolaylaştıracak ortak insani değerlerin daha çok ön plana alınması gerektiğini, insani değerlerin toplum olarak benimsendiği bir ülke oluşturmak için çalışmalar yapılması gerektiğini, bunun örneklerinin fazla olduğu gelişmiş dünya ülkelerinin uygulamalarından istifade edilebileceğini, böyle bir toplum bilinci olduğunda insani değerleri öne alan faaliyetlerin daha kolay algılanacağını ve uygulanabileceğini beyan etmiştir.

3.2.2. Gönüllü İtfaiye İstasyonu Bulunan Köy Muhtarları İle Yapılan Mülakat Soru ve Cevapları

1. Gönüllü itfaiyecilik uygulaması ne zaman ve nasıl başladı?

Balaban Muhtarı Harun Reşit YILMAZ; Yaklaşık 7 sene önce İtfaiye'den gelen teklifle haftada 2-3 gün 1 ay eğitim verilmek suretiyle sertifika verilerek Gönüllü İtfaiyecilik uygulamasının başladığını ifade etmiştir.

Karaburun Muhtarı Mustafa KARALI; Gönüllü İtfaiye İstasyonu ve Gönüllü İtfaiyecilik uygulamasının kendisinden önceki muhtar döneminde 12-13 kişiye eğitim ve sertifika verilerek başladığını, fakat yıllar geçtikçe bu sayının azaldığını, şuan özellikle gündüz vakti çıkacak bir yangın durumunda ilk müdahale için gönüllü itfaiyeci bulmakta zorlandığını ifade etmiştir.

Örenci Köyü Eski Muhtarı ve Gönüllü İtfaiyeci Bilgi BAYINDIR; İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı Çatalca İtfaiye Grup Amirliği tarafından bölge köy muhtarlarından gönüllü itfaiyecilik konusunda eğitim verilmek üzere talepte bulunulmuş, fakat ilk etapta karşılık görmediğini, ilgili dönemde muhtar olan kendisinin olaydan haberi olduğunda Çatalca İtfaiye Grup Amirliğine giderek talepte bulunduğunu, yaklaşık 2-3 ay eğitim sürecinin ardından İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından bina yapıldığını ve araç verildiğini, kendi bölgelerindeki gönüllü itfaiyecilerin çoğunluğunun bayan olduğunu, bu uygulamanın bölge halkı ve yangınlara erken müdahale imkanı sağlaması açısından çok faydalı olduğunu, birçok yangına profesyonel itfaiye gelmeden müdahale edildiğini beyan etmiştir.

2. Gönüllü İtfaiye İstasyonu ve Gönüllü İtfaiyeci uygulamasının faydası hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Balaban Muhtarı Harun Reşit YILMAZ; Bu projenin hayata geçirilmesinin yerel halk için çok faydalı olduğunu, meydana gelebilecek yangınlara ilk etapta yerel halk olarak müdahale ettiklerini, Germe İtfaiyesi gelene kadar birçok olayı büyümeden önleyebildiklerini, genellikle tarla ve bahçelerde yangın meydana geldiğini, bu sene 3 büyük olaya yerel halk ile birlikte müdahale edildiğini, gönüllülük çalışması halkın bilinçlenmesi açısından da çok faydalı olduğunu, yangınlara karşı daha bilinçli bir halk yetişmesine vesile olduğunu, aynı zamanda yangınlara da bilinçli müdahale ettiklerini ifade etmiştir.

Karaburun Muhtarı Mustafa KARALI; Halkın yangın ve itfaiyecilik konusunda bilinçlenmesi, büyüme potansiyeli olan yangınlara ilk etapta müdahale edilip büyümenin önlenmesi açısından çok faydalı bir proje olduğunu ifade etmiştir.

Örenci Köyü Eski Muhtarı ve Gönüllü İtfaiyeci Bilgi BAYINDIR; Bölge halkı açısından oldukça faydalı olduğunu, yangınlara ilk müdahaleyi kendilerinin yaptığını, birçok yangını kendilerinin kontrol altına aldığını, profesyonel itfaiyenin çoğu zaman soğutma yaptığını, can ve mal kaybının bu uygulama ile birlikte azaldığını, bölge halkının ayrıca yangın ve itfaiyecilik hakkında bilgilenererek daha bilinçli bireyler haline geldiğini beyan etmiştir.

3. Teçhizat, araç-gereç durumunuz hakkında bilgi verebilir misiniz?

Balaban Muhtarı Harun Reşit YILMAZ; Teçhizat ve araçlarının yeterli miktarda olduğunu, Germe İtfaiyesi tarafından her hafta bakım ve kontrol yapıldığını, kendilerinin de zaman zaman araç ve malzeme kontrolü yaptıklarını ifade etmiştir.

Karaburun Muhtarı Mustafa KARALI; Bina ve malzeme ihtiyaçlarının İstanbul İtfaiyesi tarafından temin edildiğini, periyodik olarak profesyonel itfaiyeden gönüllü istasyona gelinerek bakım yapıldığını ifade etmiştir.

Örenci Köyü Eski Muhtarı ve Gönüllü İtfaiyeci Bilgi BAYINDIR; Bina, araç-gereç, yangına dayanıklı kişisel koruyucu donanım, bütün ihtiyaçların İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılandığını, her hafta profesyonel itfaiye istasyonundan birinin gelerek bina ve araç bakımlarını yaptığını, ayrıca itfaiye aracının yıllık bakımının da itfaiye tarafından yapıldığını ifade etmiştir.

4. Gönüllü İtfaiyecilik konusunda şuanki durumunuz nedir?

Balaban Muhtarı Harun Reşit YILMAZ; Şuan itibariyle 1 gönüllü istasyonumuz, 1 aracımız ve 20 gönüllü itfaiyecimiz bulunmaktadır. Sayımız 22 iken 2 arkadaşımızın vefat etmesi nedeniyle 20'ye düşmüş oldu, özellikle gündüz meydana gelen yangınlar için gönüllülere ulaşmakta zorluk çekildiğini ifade etmiştir.

Karaburun Muhtarı Mustafa KARALI; İlk etapta yapılan çalışma ile bölgelerinin 1 gönüllü istasyonu, araç ve malzeme imkânına eriştiğini, yaklaşık 12-13 kişinin eğitim alarak gönüllü itfaiyeci olduğunu, fakat bu sayının gençlerin muhtelif yerlerde işe girmesi sonucu 4-5 sayılarına düştüğünü, yeniden bir eğitim çalışması yapılarak bu sayının artırılması gerektiğini, bazen yangın durumunda gönüllü bulmakta zorlandığını ifade etmiştir.

Örenci Köyü Eski Muhtarı ve Gönüllü İtfaiyeci Bilgi BAYINDIR; Köylerinde şuan 17 gönüllü itfaiyecinin bulunduğunu, yangın durumunda kim müsaitse onların müdahaleye katıldığını, mutlaka gönüllülerden birkaç kişinin müsait olduğunu, gönüllü itfaiyeci sayılarının yeterli olduğunu beyan etmiştir.

5. Bu konu hakkında İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul İtfaiyesinden beklentileriniz nelerdir?

Balaban Muhtarı Harun Reşit YILMAZ; Özellikle gündüz vakitlerinde sabit profesyonel itfaiyeci bulundurulmasının iyi olacağını, herkes işinde olduğu için bazen gündüz olabilecek olaylar için gönüllü bulmakta zorlanabildiğini, ayrıca itfaiye alımlarında özellikle genç gönüllülerden tercih yapılırsa hem gönüllülüğe teşvik olacağını, hem de köylerimizde profesyonel itfaiyeci bulunmuş olacağından yangınlara müdahalede daha bilinçli ve daha profesyonel çalışabileceklerini ifade etmiştir.

Karaburun Muhtarı Mustafa KARALI; Gönüllü İtfaiyeci sayısının zamanla azalması nedeniyle yangına ilk müdahalede kişi bulmakta zorlanıldığını, yeniden bir çalışma ile bu sayının artırılması gerektiğini, bu çalışmaya katılacak bölge halkından kişi bulmak hususunda kendisinin yardımcı olabileceğini, teşvik için gönüllü itfaiyecilere itfaiye alımlarında yardımcı olunması, belediyenin bazı imkânlarından (su faturası, akbil, sosyal tesislerden fayadalanma vb.) indirimli yararlanmasının uygun olabileceğini ifade etmiştir.

Örenci Köyü Eski Muhtarı ve Gönüllü İtfaiyeci Bilgi BAYINDIR; İstanbul Büyükşehir Belediyesinin her türlü ihtiyaçlarını karşıladığını, gerekli tüm desteği sağladığını, merdiven temini için müracaat yaptıklarını, onun da temin edilmesini beklediklerini beyan etmiş, desteklerinden dolayı yetkililere teşekkürlerini belirtmiştir.

3.3. Mülakat Çıktılarının Değerlendirilmesi

Bu bölümde İstanbul İtfaiyesi yöneticileri ve gönüllü itfaiye sorumluları ile yapılan mülakatların kısaca değerlendirilmesi yapılmıştır.

3.3.1. İBB İtfaiye Daire Başkanlığı Yöneticileri İle Yapılan Mülakat Değerlendirmesi

Bu bölümde; “Yerel Yönetimlerde İnovatif Yaklaşımlar: İstanbul Büyükşehir Belediyesinde Sosyal İnovasyon, Katılımcılık, Gönüllülük ve Gönüllü İtfaiyecilik”

isimli araştırmamızın derinlemesine görüşme yöntemiyle sorulan sorulara verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Gönüllü İtfaiyecilik konusunda proje sahibi olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı bünyesinde görevli yöneticilere 10 soru, uygulayıcı pozisyonunda olan köy muhtarları ve gönüllü itfaiyecilere ise 5 soru yöneltilmiştir. Her iki tarafın da değerlendirilmesine zemin hazırlayan görüşmeler sonucunda önemli veriler elde edilmiştir.

Görüşmelerde yöneticilere yerel yönetimlerde katılımcılık ve gönüllülük hakkında görüşlerinin neler olduğu, gönüllü itfaiyecilik uygulamasının nasıl başladığı, hali hazırdaki durumu, kuruma ve vatandaşlara katkısı, tesis, araç-malzeme durumu, fayda/maliyet analizi açısından değerlendirilmesi, dezavantajlı durumları, yasal dayanağı, ileriye dönük projeler olup olmadığı, dünyadaki ve ülkemizdeki diğer gönüllü itfaiyecilik uygulamaları açısından değerlendirilmesi konularında sorular yöneltilerek İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığının gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının durumu, yöneticilerin bu konudaki farkındalığı, ilgi, bilgi ve bakış açıları öğrenilmeye çalışılarak hem yangın hem de diğer afetlerde çok önemli bir yere haiz olan gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının İstanbul İtfaiyesi nezdindeki mevcut durumu, mevcut durumun sürdürülebilirliği, gelişmiş dünya ülkelerinin başarılı uygulamalarının İstanbul İtfaiyesinde uygulanabilirliği belirlemek üzere 10 soru sorulmuştur.

İstanbul'da gönüllü itfaiyecilik projesinin sahadaki uygulayıcısı olan muhtarlara ve gönüllü itfaiye temsilcilerine de; gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının nasıl başladığı, mevcut durumu, bölgeye katkıları, tesis, araç-malzeme durumu ve İstanbul Büyükşehir Belediyesinden bu konu hakkında beklentileri hakkında 5 soru sorularak proje sahibi yöneticiler ile uygulayıcı köy muhtarları olarak her iki tarafın bilgisine başvurulmuş ve mevcut durum analiz edilmiştir.

1. Yerel yönetimlerde "Katılımcılık" ve "Gönüllülük" uygulamaları hakkında düşünceleriniz nelerdir? Kurumunuzun bu konulardaki çalışmaları hakkında bilgi verebilir misiniz?

Sorusuna verilen cevaplarda; katılımcılık ve gönüllülük hakkında genel değerlendirme ile birlikte gönüllü itfaiyecilik konusunda yapılan ve yapılacak çalışmaların büyük bir öneme haiz olduğu, yerel halkın aidiyet ve hemşerilik bilinç düzeyini artırdığını, özellikle profesyonel itfaiye birimlerine uzak kırsal kesimlerde yangınlara erken yapılacak ilk müdahalenin can ve mal kayıplarının asgariye indirilmesi açısından çok önemli olduğunu, gönüllü itfaiyecilerin böyle kritik bir değere sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Verilen cevaplardan katılımcılık ve gönüllülük uygulaması olarak gönüllü itfaiyeciliğin değerlendirildiği, halkın aidiyet ve hemşerilik bilincine katkı sağladığı, yangın ve acil durumlar hakkında daha bilinçli bir toplumun yetişmesine katkı sağladığı ve merkeze uzak köylerdeki yangın yerlerine erken ulaşım için gönüllü itfaiyenin büyük bir öneme haiz olduğu anlaşılmaktadır.

2. “Gönüllü İtfaiye İstasyonları” ve “Gönüllü İtfaiyecilik” uygulamalarının İstanbul İtfaiyesinde başlama ve gelişme süreci hakkında bilgi verebilir misiniz?

Sorusuna verilen cevaplarda; Gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının İstanbul İtfaiyesinde 2005 yılında sedef adasında eğitim verilen 10 gönüllü itfaiyeci ile başlatıldığı belirtilmiştir. Gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının kurulma süreci hakkında; İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İtfaiye Daire Başkanlığı tarafından İstasyonun kurulacağı bölgeler, itfai olay istatistikleri, bölgenin yangın riski, bölge halkının talep ve ihtiyaçları çerçevesinde belirlenmekte olduğunu, Mahalle Muhtarı öncülüğünde duyuru ve tanıtım çalışması ile gönüllülerin tespit işlemi gerçekleştirilmekte olduğunu, İtfaiye Eğitim Merkezi tarafından, eğitim programı uygulanmakta, belgelendirilme işlemleri gerçekleştirilmekte, ardından Mahalle Muhtarıyla birlikte bölgede kurulacak olan Gönüllü İtfaiye İstasyonunun yer-arsa tespitini yaparak, kurulacak istasyonun proje hazırlık ve inşaat yapım süreçlerini gerçekleştirmekte olduğu, daha sonra gönüllü itfaiye istasyonlarına yangınlarda kullanılmak üzere zimmetle verilecek şekilde araç, söndürme malzeme-ekipman ve kişisel koruyucu donanım temin, tedarik ve dağıtım işlemlerini gerçekleştirmekte olduğu ifade edilmiştir.

Tüm bu işlemlerin akabinde; müdahale faaliyetlerine yönelik iletişim-haberleşme ile müdahale faaliyetine ilişkin kayıtların tutulmasına yönelik ihtiyaçlar, istasyonun elektrik, su, doğalgaz (varsa) ve bakım-onarım ihtiyaçlarının karşılanması, söndürme araç ve ekipmanının bakım-onarım ihtiyaçları ile gönüllü itfaiyecilerin çeşitli talep ve ihtiyaçlarının karşılanması işlemleri, 15.07.2015 tarih ve 1153 sayılı İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclis kararıyla İtfaiye Daire Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği çerçevesinde Bölge Müdahale Amirlikleri aracılığıyla Bölge Müdürlükleri ve İtfaiye Daire Başkanlığınca karşılanmakta olduğunu ifade etmiştir.

Bu cevaplardan gönüllü itfaiyecilik uygulamasının İstanbul İtfaiyesi bünyesinde 2005 yılında Sedef Adasında başladığı, kurulum için merkeze uzak bölgelerin yangın istatistikleri, bölge halkının talep ve ihtiyaç durumu değerlendirilerek, yerel halk temsilcisi muhtarlarla birlikte belirlenen gönüllülere eğitim verilmesi, sertifikalandırılması, yer tespiti, istasyon kurulumu, araç ve malzeme temini ardından Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği çerçevesinde her türlü ihtiyaçlarının İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılandığı, gönüllü itfaiyeciliğin profesyonel itfaiye istasyonlara uzak olduğu için yangınlarda gecikme yaşanabilen köylerde erken müdahale amaçlı düşünüldüğü ve uygulandığı, birçok gelişmiş ülkede olduğu gibi profesyonel itfaiyecilerle birlikte çalışacak gönüllü itfaiyecilik uygulaması şeklinde karma itfaiyecilik uygulamasının henüz oluşmadığı anlaşılmaktadır.

3. Şu anki Gönüllü İstasyon ve Gönüllü İtfaiyeci durumu hakkında bilgi verebilir misiniz?

Sorusuna verilen cevaplarda; gönüllü itfaiyecilik uygulamasının başlatıldığı köylerde uygulamanın devam ettiği, gönüllü itfaiyecilerin başında köy muhtarlarının bulunduğu, ihbarların muhtarlar tarafından en yakın profesyonel itfaiye veya vatandaşlardan muhtarlar tarafından alınarak diğer gönüllü itfaiyecilere iletiildiği, köy ve yakınlarında meydana gelen yangınlara ilk olarak gönüllü itfaiyecilerin müdahale ederek yangınların büyümesini önlediklerini, profesyonel itfaiyecilerin de olaya dahil olarak takviye yaptığını, gönüllü itfaiyecilerin diğer vatandaşlara göre yangın ve itfaiyeye yardım konusunda daha duyarlı olduğu bilgisi alınmıştır. 2020 yılı itibariyle

İtfaiye Daire Başkanlığı bünyesinde 27 gönüllü itfaiye istasyonu bulunduğunu, bunların 15'inin Avrupa Yakası İtfaiye Şube Müdürlüğü bünyesinde olduğunu, şimdiye kadar Avrupa Yakasında 659 gönüllü itfaiyeciye sertifika verildiğini, bunlardan 180'ine gönüllü itfaiyeci kimliği verildiğini, bu istasyonlar ve eğitilen gönüllü itfaiyeciler vasıtasıyla 2012-2020 yılları arasında Avrupa Yakasında 603 itfai olaya müdahale edildiğini, bu müdahaleler vesilesiyle birçok can ve mal kayıplarının engellediğini ifade edilmiştir.

Bu cevaplardan; gönüllü itfaiyecilik uygulamasının başladığı yerlerde halen sürdürülmekte olduğu, İstanbul genelinde 27 gönüllü istasyonu bulunduğunu, Avrupa Yakasında 180 gönüllü itfaiye kimliğine sahip vatandaşın aktif olarak uygulamaya devam ettiği, bugüne kadar sadece Avrupa Yakasında 15 gönüllü istasyon gönüllülerinin 603 itfai olaya müdahale ettiği, köylerdeki gönüllülerle iletişimin muhtarlar aracılığıyla sağlandığı, gönüllü itfaiyecilerin diğer vatandaşlara göre itfaiye ve yangınlar konusunda daha duyarlı olduğu, gönüllü itfaiyecilik uygulamasının sadece yangın söndürme değil, yangın konusunda daha duyarlı bir toplum oluşması açısından da faydalı olduğu anlaşılmaktadır.

4. Afet Yönetimi ve İtfaiye hizmetlerinde “Gönüllü Katılım”ın İtfaiye faaliyetlerine veya yurttaşlarımıza katkısı konusunda düşünceleriniz nelerdir?

Sorusuna aldığımız cevaplarda; itfai olayların büyümesinin önüne geçilmesi ve maddi-manevi kayıpların önlenmesi açısından, vatandaşların bilinçlenerek yangınlara sebep olan ihmal, tedbirsizlik, dikkatsizlik gibi nedenlerle çıkabilecek yangınların azaltılması, ekonomik olarak profesyonel itfaiye istasyonu ve itfaiyeci istihdamı yerine yerel halkın gönüllü katılımı ile tasarruf sağlanması, gönüllü itfaiyecilerin aldığı eğitimlerle kendi bölgelerindeki yangın güvenliğini sağlaması gibi katkıları olduğu bilgisi alınmış, emekli itfaiyecilerin tecrübelerinden istifade edebilmek için bu uygulamaya entegre edilmesinin katkı sağlayacağı yönünde görüş alınmıştır.

Alınan bu bilgilerden; gönüllü itfaiyecilik uygulamasının yangınlara erken müdahale, can ve mal kayıplarının azalması, vatandaşların yangınlar konusunda eğitilerek bilinçli bir toplum yetiştirilmesi, gönüllü vatandaşların katılımı ile profesyonel itfaiyeci personel giderlerinden tasarruf sağlanması, bölge halkının kendi mal ve can

güvenliğini sağlaması, aidiyet ve hemşerilik bilincinin gelişmesi gibi katkılar sağladığı, emekli itfaiyeciler de bu uygulamaya dahil edilebilirse mevcut uygulamaya katkı sağlayacağı anlaşılmaktadır.

5. Gönüllü İtfaiyecilerin fiziki mekân, araç-gereç-malzeme ve koruyucu kıyafetleri ne durumda ve nasıl karşılanıyor?

Sorusuna verilen cevaplarda; gönüllü istasyonlarının fiziki yapılarının prefabrik olduğu, koruyucu ekipmanlarının dünya itfaiyelerinin kullandığı standartlarda olduğu, araç olarak, kamyonet üzeri yüksek basınçlı ve aynı zamanda köpük de işleyebilen bir pompa ile müdahalede bulunulduğunu, tüm masrafların İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılandığı yönünde bilgi alınmıştır.

Alınan bilgilerden; gönüllü itfaiye uygulamasında kullanılan bina, ekipman, araç-malzeme ve koruyucu elbise gibi tüm gereksinimlerin İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılandığı ve bu malzemelerinin köylerin yangın söndürme potansiyeli açısından yeterli düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

6. Fayda/maliyet açısından Gönüllü İtfaiyecilik uygulamalarını değerlendirebilir misiniz?

Sorusuna verilen cevaplarda; profesyonel itfaiyecilerin ulaşmakta gecikme yaşayabileceği merkeze uzak köylerde olan yangın ve itfai olaylara yerel halkın erken müdahale ederek yangınların sebep olabileceği can ve mal kayıplarını önlemesi açısından faydasının çok büyük olduğu, profesyonel itfaiyeci istihdamının getireceği personel giderlerini de azalttığı, halkın bilinçlenmesine katkı sağladığı, yerel halkın aidiyet duygularını geliştirdiği, itfaiyeyi daha çok sahiplenerek daha bilinçli bir toplum yetiştirmekte de faydalı olduğu, hukuki, maddi, manevi ve ekonomik açıdan değerlendirildiğinde faydasının maliyetinin çok ötesinde olduğu, uygulamanın devam ettirilmesi ve geliştirilmesinin uygun olacağı yönünde bilgi alınmıştır.

Alınan bilgilerden; gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının her ne kadar kuruluşunda tesis, araç-gereç, malzeme, ekipman gibi belirli bir külfeti olsa da; can ve mal kayıplarını önlemesi, yerel halkın bilinçlenmesi, yaşadığı şehre aidiyet ve hemşerilik bilincini geliştirmesi, daha bilinçli bir toplum yetişmesine katkı sunması açısından oldukça faydalı olduğu, fayda/maliyet analizinde faydalarının maliyetine oranla oldukça yüksek seviyede olduğu, geliştirilerek devam ettirilmesinin düşünüldüğü anlaşılmaktadır.

7. Gönüllü İtfaiye İstasyonlarının ve Gönüllü İtfaiyecilerin kurum açısından dezavantajlı durumları nelerdir?

Sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde; gönüllü itfaiyecilik konusunda halkı bilinçlendirmekte ve ikna etmekte, devamlılığı sağlamada yaşanan bir takım güçlükler olduğu, fakat faydalarının düşünüldüğünde bunun gibi güçlüklerin çok önemli olmadığı bilgisi alınmıştır.

Alınan bilgiler doğrultusunda; gönüllü itfaiyecilik konusunda yerel halkın bilinçlendirilerek ikna edilmesi, eğitimlere kanalize edilmesi, gönüllülük bilincinin sürekliliği yönünde bir takım güçlükler yaşandığı, fakat faydaları düşünüldüğünde bu güçlüklerin aşılabileceği ve herşeye rağmen devam ettirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

8. Önümüzdeki dönem için İtfaiye Hizmetlerinde Katılımcılık ve Gönüllülük konularında düşünülen yeni proje ve planlar var mı, varsa bu konuda bilgi verebilir misiniz?

Sorusuna aldığımız cevaplarda; hali hazırda uygulanan programın muhtarlar aracılığı ile verimli bir şekilde devam ettirildiği, gönüllü itfaiyecilik eğitim çalışmalarının sürdürüldüğü, şuan uygulanan sosyal tesislerde indirim, kaza sigortası gibi gönüllülüğe teşvik edici unsurların genişletilerek yeni gönüllülerin katılımının sağlanmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir.

Alınan bilgilerden; mevcut gönüllü itfaiyecilik uygulamasının devam ettirilmesi, teşvik unsurlarının devreye sokularak genişletilmesi yönünde bir eğilim olduğu, bazı bölgelerde eğitim çalışmalarının devam ettirildiği anlaşılmaktadır.

9. Gönüllü İtfaiyecilik uygulamalarının yasal dayanağı ve Gönüllü İtfaiyecilerin faydalandığı sosyal haklar konusunda bilgi verebilir misiniz?

Sorusuna verilen cevaplarda; 6331 sayılı Büyükşehir Belediyeleri kanununun, gönüllü itfaiyecilikle ilgili 5393 sayılı belediye kanununun 13. maddesinde; hemşerileri belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları tanımlanmakta olduğunu, yine aynı kanunun belediye hizmetlerine gönüllü katılımı düzenleyen 77. maddesi de bu nitelikte olduğundan yürütülen gönüllü hizmet faaliyetine yasal dayanak oluşturduğunu, bu kanunlara muvafık olarak 2015 yılında 1153 sayılı İstanbul Büyükşehir Belediyesi meclis kararı ile kabul edilen Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliğinin de gönüllü itfaiyecilik uygulamalarına yasal dayanak teşkil ettiği bilgisi alınmıştır. Gönüllü itfaiyecilerin faydalandığı sosyal haklar konusunda da; kaza sigortası ve sosyal tesislerde indirim uygulanmasının bulunduğu belirtilmiştir.

Alınan bu bilgilerle; gönüllü itfaiyecilik uygulamasının gerek 6331 sayılı Büyükşehir Belediyeleri kanunu, gerek 5393 sayılı Belediye kanunu, gerek İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliğinde yasal dayananının bulunduğu, sosyal haklar konusunda da kaza sigortası ve sosyal tesislerde indirim gibi haklarının bulunduğu anlaşılmaktadır.

10. Dünyanın diğer gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeleri düşünüldüğünde; ülkemizdeki ve kurumunuzdaki Gönüllü İtfaiyecilik uygulamalarını yeterli buluyor musunuz? Bu uygulamaları geliştirmek için neler yapılmalıdır?

Sorusuna verilen cevaplarda; dünya genelinde gönüllü itfaiyeciliğinin ülkemizdeki örneklere göre çok daha eski tarihlere dayandığı, birçok gelişmiş ülkenin bu konuda büyük aşama kaydettiği, bazı ilkelere gönüllü itfaiyeci sayısının profesyonel itfaiyecilere göre çok daha fazla olduğu, İstanbul'da gönüllü itfaiyecilik

uygulamasının 2005 yılında Sedef Adasında 1 orman aracı ve 10 gönüllü itfaiyeci eğitilerek başladığı, dünyanın gelişmiş ülkelerinde insanların düşünce yapısının bu tür insani uygulamalara daha yatkın olduğu ve çok önemsendiği, ülkemizde bu gibi konulara ilginin daha az olduğu, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de ortak insani değerlerin daha çok ön plana çıkarılarak daha bilinçli bir toplum yapısı oluşturulması durumunda bu tür sosyal, katılımcı ve gönüllü faaliyetlere insanımızı yönlendirme ve sonuç almanın daha kolay olabileceği, aktif gönüllü itfaiyeci sayısının profesyonel itfaiyecilere göre %8 civarında olduğu, bu oranın eğitim ve sertifika verilen fakat henüz bina ve araç temini yapılamayan bölgelere gerekli desteğin sağlanmasıyla, bilinçlendirme çalışmaları ve profesyonel itfaiyecilerle birlikte çalışacak gönüllü itfaiyeci uygulamasıyla yükseltilebileceği yönünde bilgi alınmıştır.

Alınan bilgiler doğrultusunda; dünyanın gelişmiş ülkelerinde çok eski tarihlere dayanan gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının ülkemiz için oldukça geç başladığı, 2005 yılında Sedef Adasında başlatılan uygulamanın gün geçtikçe daha da ilerletildiği, fakat profesyonel itfaiyeci sayısından daha fazla gönüllü itfaiyeci istihdam eden dünya ülkeleri ile kıyaslandığında oldukça geride olduğumuz, profesyonel itfaiyecilerle birlikte çalışacak gönüllü itfaiyeci uygulaması, eğitim verilen fakat bina ve araç desteği sağlanamadığından aktif olmayan gönüllü itfaiyecilerin gerekli destekle aktif hale gelmesiyle gönüllü oranının artırılabilmesi, gelişmiş ülkelerdeki gibi ülkemizde de ortak insani değerlerin ön plana alınması, bu konuda toplum bilincinin oturması durumunda vatandaşlarımızı bu tür katılımcı, sosyal ve gönüllü faaliyetlerine yönlendirmenin daha kolay olacağı anlaşılmaktadır.

3.3.2. Muhtarlar İle Yapılan Mülakat Değerlendirmesi

Bu bölümde gönüllü itfaiyecilik projesinin uygulayıcısı olan köylerdeki gönüllü itfaiyeci temsilcileri konumunda olan muhtarlarla yapılan mülakatların değerlendirilmesi yer alacaktır.

1. Gönüllü itfaiyecilik uygulaması ne zaman ve nasıl başladı?

Sorusuna verilen cevaplarda; yaklaşık 7-8 sene önce İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığından gelen teklifle, haftada 2-3 gün verilen eğitim sonucunda sertifikalandırılan gönüllü itfaiyeciler, kurulan gönüllü istasyonu ve araç-gereç temini ile gönüllü itfaiyecilik uygulamasının başladığı, bölgedeki yangınların erken söndürülmesi açısından çok büyük katkı sağladığı bilgisi alınmıştır.

Alınan bu bilgilerle; İstanbul'da gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı tarafından başlatıldığı, yapılan tekliflere yerel halkın muhtarlar öncülüğünde karşılık verdiğini, verilen eğitimler sonrası sertifikalandırma, bina, tesis, araç-gereç temini yapılarak başladığı anlaşılmaktadır.

2. Gönüllü İtfaiye İstasyonu ve Gönüllü İtfaiyeci uygulamasının faydası hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Sorusuna alınan cevaplarda; gönüllü itfaiyecilik uygulamasının yerel halk için çok faydalı olduğunu, meydana gelen yangınlara profesyonel itfaiye gelmeden müdahale edildiğini, can ve mal kayıplarının azaltıldığını, yerel halkın yangınlara karşı bilinçlenmesi açısından da oldukça önemli olduğu bilgisi alınmıştır.

Alınan bu bilgilerle; gönüllü itfaiyecilik uygulamasının merkeze uzak köyler için hayati öneme haiz olduğu, can ve mal kayıplarını düşürdüğü, halkın yangın ve itfaiyecilik konusunda daha bilinçli hale geldiği anlaşılmaktadır.

3. Teçhizat, araç-gereç durumunuz hakkında bilgi verebilir misiniz?

Sorusuna verilen cevaplarda; bina, araç-gereç, yangına dayanıklı kişisel koruyucu donanım, bütün ihtiyaçların İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılandığı, her hafta profesyonel itfaiye istasyonundan birinin gelerek bina ve araç bakımlarını

yaptığı, ayrıca itfaiye aracının yıllık bakımının da itfaiye tarafından yapıldığı bilgisi alınmıştır.

Bu bilgilerle; Gönüllü İtfaiye İstasyonlarının tesis, bina, araç-gereç, ekipman ihtiyaçlarının tümünün İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılandığı ve bakımlarının da periyodik olarak yapıldığı anlaşılmaktadır.

4. Gönüllü İtfaiyecilik konusunda şuanki durumunuz nedir?

Sorusuna verilen cevaplarda; gönüllü itfaiyecilik uygulamasının bazı köylerde ilk başladığı gibi verimli şekilde uygulanmaya devam ettiği, fakat bazı köylerde zamanla değişik yerlere göçenler nedeniyle gönüllü sayılarının azaldığı, özellikle gündüz meydana gelen yangınlara gönüllü bulmakta zorlandığı, bazen muhtarların yalnız kalabildiği, yeniden eğitim çalışması yapılarak gönüllü itfaiyeci sayısının artırılmasının faydalı olacağı bilgisi alınmıştır.

Alınan bu bilgilerle; gönüllü itfaiyecilik uygulamasının oldukça etkin bir şekilde başlatıldığı, birçok köyde hala verimli şekilde uygulanmaya devam ettirildiği, fakat bazı köylerde özellikle gündüz meydana gelebilecek yangınlarda gönüllü itfaiyeci bulmakta zorlandığı, gönüllü sayısının yeni bir eğitim çalışmasıyla artırılması gerektiği anlaşılmaktadır.

5. Bu konu hakkında İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul İtfaiyesinden beklentileriniz nelerdir?

Sorusuna verilen cevaplarla; İstanbul Büyükşehir Belediyesinin her türlü bina, araç-gereç, malzeme konusunda gönüllü istasyonlara destek olduğu, özellikle gündüz vakitlerinde yangınlara müdahale için itfaiyeci bulmakta zorluk çekildiği için gündüz çalışacak profesyonel bir itfaiyecinin bulundurulmasının uygun olacağı, gönüllü itfaiyeci sayısının azaldığı köylerde yeni bir eğitim çalışması ile gönüllü itfaiyeci sayısının artırılması gerektiği, itfaiyeci alımlarında gönüllü itfaiyeci olan gençlere

imtiyaz tanınmasının gençlerin bu uygulamaya teşvik edilmesi için fayda sağlayacağı, yine teşvik için belediyenin bazı imkanlarından indirimli yararlandırılması gönüllü itfaiyeciliğe teşvik sağlayacağı gibi taleplerin olduğu bilgisi alınmıştır.

Alınan bu bilgilerle; bina, araç-gereç ve malzeme konusunda her türlü ihtiyacın karşılandığı, özellikle gündüz vakitlerinde insanlar işlerinde olduğu için yangınlara müdahale konusunda muhtarların yalnız kalabildiği, bu nedenle gündüz görev yapacak profesyonel bir itfaiyecinin olmasının faydalı olabileceği, gönüllü sayısının artırılmasının yangınlarda kişi bulmak için zorlanan muhtarlara kolaylık sağlayacağı, bunun için yeni bir eğitim çalışması başlatılmasının uygun olabileceği, gönüllü itfaiyeciliğe teşvik için belediyenin bazı imkanlarının gönüllülere indirimli sunulmasının düşünülebileceği anlaşılmaktadır.

3.3.2. Sonuçlar ve Öneriler

Bu araştırmada; Gönüllü İtfaiyecilik, “Yerel Yönetimlerde Sosyal İnovasyon, Katılımcılık ve Gönüllülük” kapsamında değerlendirilmiştir. Değişen ve gelişen dünyada birçok sosyal problemin sosyal girişim ve sosyal inovasyon uygulamaları ile çözülmeye çalışıldığı, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarında gittikçe daha çok yer alan inovasyon ve sosyal inovasyon kavramlarının kamu kurumları ve kamu kurumlarının halka en yakını olan yerel yönetimlerin de gündeminde yer almaya başladığını görmekteyiz.

Monarşik yönetim yapısının gelişmiş ülkelerde halkın seçtiği yönetici ve meclislerle yönetilen demokratik yapıya dönüşmesi ile halkın seçimden seçime de olsa yönetimlere dolaylı olarak katılımı gerçekleşmiştir. Gelişmiş ülkelerin bir çoğunda halkın sadece seçimlerle yönetime dolaylı katılımının yanı sıra doğrudan katılımı da bazı uygulamalarla sağlanmış ve gün geçtikçe bu uygulamaların sayısı artmıştır. Kent konseyleri, sosyal yardımlaşma programları, gönüllülük çalışmaları gibi bazı uygulamalarla daha katılımcı bir yönetim, başka bir ifadeyle yönetişim halini almış olan örnekler gittikçe artmaktadır.

Halkın yönetime dahil edildiği uygulamalardan birçok ekonomik, kültürel, sosyal fayda elde edilmiş, insanların yaşadığı ülke ve şehre karşı hemşerilik ve aidiyet bilinci artarak toplumsal bütünlüğe de katkı sağlanmıştır.

Toplum kapasitesinin değerlendirilmesine yol açan katılımcılık ve gönüllülük faaliyetlerinin afet yönetimi ve itfaiye alanında da yaygın olarak uygulandığı gelişmiş dünya ülkelerindeki gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının, ülkemizde özellikle büyük bir yıkıma yol açan Marmara Depremi sonrası gündeme alındığı, ilk olarak depremin en çok etkilediği İstanbul ve Kocaeli İtfaiyeleri tarafından uygulamaya konulduğu görülmüştür.

Gelişmiş dünya ülkelerine nazaran geç de başlamış olsa; ülkemizde birçok ilde gönüllü itfaiyecilik çalışmaları başlatılmış ve farklı şekillerde uygulanmaya devam ettirilmektedir. Fakat yapılan araştırmalarda, profesyonel itfaiyecilerin sayısına oranla oldukça fazla sayıda gönüllü itfaiyeci ile yangın ve afetlere müdahale eden ülkelere nazaran ülkemiz itfaiye teşkilatlarının bu konuda oldukça geride olduğu görülmektedir.

Dünyanın birçok ülkesinde başarıyla uygulanan gönüllü itfaiyecilik konusunda toplumda oldukça önemli bir potansiyel bulunmakta ve bu uygulama halkın yönetime katılımına yol açmakta, aidiyet bilincini artırmakta, daha bilinçli bir toplum inşasına yardımcı olmaktadır. Ülkemiz için de bu potansiyel iyi değerlendirilmeli, afet yönetimi ve itfaiye çalışmalarında daha etkin ve verimli bir şekilde uygulanmalıdır.

Öncelikle, kurum yöneticilerinin inovasyon, sosyal inovasyon, tasarım odaklı düşünme, katılımcılık, gönüllülük ve bu uygulamaların önemi konusunda bilinç düzeyinin artırılması uygulayıcıların bu konunun değerlendirilmesinde, bölge potansiyelinin farkındalığının gözlemlenmesinde, halkın bilinçlendirilmesinde ve uygulamanın yönetilmesinde daha etkin ve verimli olmasını sağlayacaktır.

Gönüllü itfaiyecilik konusunda uygulayıcı ve sorumluların net bir şekilde belirlenmesi, takip ve kontrol açısından oldukça önemlidir. Konu hakkındaki düşüncelerin, projelerin, sorunların iletilerek yanıt alınacak sorumluların bilinmesi etkinliği artıracaktır.

Kurum personelinin konu hakkındaki farkındalık durumu, konu hakkında fikri ve çalışması olanların yönlendirilmesi, teşvik edilmesi ve uygulamanın ilk önce bizzat kurum personeli tarafından sahiplenilmesi topluma anlatmada samimiyeti ve etkinliği netice verecektir.

Yapılan ve yapılacak her türlü gönüllülük faaliyetinin gelişi güzel değil, stratejik bir yönetim planlaması kapsamında değerlendirilmesi, uygulamaların planlanması, hayata geçirilmesi, sürdürülebilirliği konusunda atılacak adımların net bir şekilde ortaya konulması ve değerlendirilmesi süreklilik açısından oldukça önemlidir.

Araştırma sonucunda; şimdiye kadar başarılı uygulamalar yapılmış olduğu görülmüş, bu uygulamaların devam ettirilmesi, aktif iletişim sağlanarak mevcut heyecanın diri tutulması sağlanmalıdır.

Eğitimi tamamlanmış, fakat istasyon ve araç olmadığı için aktif olmayan gönüllü itfaiyecilerin bulunduğu bölgelerin mevcut olduğu görülmüştür. Bu bölgeler desteklenerek bu konudaki potansiyel değerlendirilebilir.

Gerek ilgisizlik, gerek diğer bölgelerin projelerinin henüz tamamlanmamış olması, gerek kaynak sorunları nedeniyle; gönüllü itfaiyecilik konusunda henüz çalışma yapılamayan köyler hakkında kaynak durumu değerlendirilip, bu bölge temsilcileriyle görüşülerek bu konuda bilinçlendirme çalışmaları değerlendirilebilir.

Ülkemizde ve dünyada yaşanan afetler itfaiyeciliğin sadece yangın söndürmek olmadığını, aynı zamanda deprem, sel, fırtına gibi büyük afetlere müdahale konusunda da öncü olduğunu tekrar gözler önüne sermiştir. Gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının bu kapsamda düşünülerek sadece ulaşılması zor olan kırsal bölgelerdeki halkın değil, kentlerde yaşayan halkın da potansiyelinin değerlendirilmesinin gerektiği, olası büyük afetlerde afet eğitimi almış gönüllü itfaiyecilerin de çalışmalara dahil edilebileceği göz ardı edilmemelidir. En son yaşanan Elazığ ve İzmir depremleri itfaiyenin büyük afetlerde de vazgeçilmez bir yeri olduğunu gözler önüne sermiştir. Deprem, sel baskınları ve boğulma gibi afet ve olumsuz durumlar için eğitilmiş gönüllü itfaiyecilerin varlığı İstanbul'un mevcut itfai olaylarının fazlalığı ve personel ihtiyacı düşünüldüğünde oldukça önemli bir yer teşkil edecektir.

Ülkemizdeki gönüllü itfaiyecilik uygulamasının genellikle kente uzak kırsal kesimdeki bölgeler için düşünüldüğü görülmüştür. Dünyanın birçok ülkesinde sadece kırsal kesimde değil, kentlerde de itfaiye istasyonlarında gönüllü ve profesyonel itfaiyecilerin birlikte çalıştığı karma itfaiye istasyonları görülmektedir. Buna benzer uygulamalar ülkemiz itfaiyeleri için de değerlendirilebilir. Bu şekilde kentlerdeki gönüllü potansiyeli değerlendirilmiş olacaktır.

Gönüllü itfaiyecilik yönetmeliğinin amaç kısmında; “Profesyonel itfaiyeci istihdam edilmesinin uygun olmadığı, nüfusu az ve buna bağlı olarak itfai olay çıkma sıklığı düşük olan köy, merkezden uzak mahalle ve benzeri yerleşim yerlerinde kurulan Gönüllü İtfaiye İstasyonlarının çalışma, denetim usul ve esasları ile gönüllü itfaiyecilerin nitelik, görev, sorumluluk, eğitim, araç-gereç, kıyafet ve mali hakları ile ilgili düzenlemeleri yapmak suretiyle, itfai hizmetlerin bu yerleşim yerlerinde de planlı, etkin ve uyum içinde yürütülmesini sağlamaktır” ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerden yönetmeliğin sadece nüfusu ve itfai olay çıkma sıklığı az yerler için hazırlandığı anlaşılmaktadır. Yönetmeliğin tüm il sınırlarını kapsayan daha kapsamlı bir hale dönüştürülmesi kentin gönüllülük potansiyelini değerlendirmekte ve buna yasal dayanak sağlanmasında katkı sağlayabilir.

Deniz kıyılarına yakın köylerde itfaiyenin can kurtarma hizmeti verdiği bilinmektedir. Bu köylerdeki gönüllülük potansiyeli yüzme seviyesi uygun olan vatandaşlarımız için de değerlendirilebilir, can kurtarma hizmeti de gönüllülük kapsamında değerlendirilebilir.

Gönüllü itfaiyecilerin yasal hak ve güvencelerinin net bir şekilde ortaya konulması, kendilerine açık bir şekilde bildirilmesi bu konudaki çekinirlik düzeyini azaltabilir.

Bursa İtfaiyesi, AFAD ve bazı sivil toplum kuruluşlarının gönüllülerin ön kayıt ve eğitimleri için dijital platform oluşturduğu görülmektedir. Uygun örnekler değerlendirilerek gönüllü itfaiyecilik için ön kayıt, eğitim ve bilgilendirme için dijital platform oluşturularak hayata geçirilebilir.

Araştırma sonucunda; gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının başladığı zaman görevde olan muhtarlarının bilinç düzeyinin fazla, fakat sonraki seçimlerde muhtarların

değişmesiyle yeni muhtarların konuya biraz daha mesafeli olduğu görülmüştür. Gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının başlamasından sonra göreve gelen muhtarların gönüllü itfaiyecilik konusunda bilinç ve eğitim düzeyinin artırılması için çalışmalar yapılmasının sürdürülebilirlik açısından faydalı olacağı gözlemlenmiştir.

Gönüllü itfaiyecilik uygulayıcısı olan muhtarlarla yapılan görüşmelerde; özellikle genç gönüllü itfaiyecilerin işe alımı gibi bir beklentiye girdiklerini, ilk süreçte böyle bir algı oluştuğu ifade edilmiştir. Gönüllü İtfaiyecilik uygulamasının özellikle yerel halkın kendi mal ve canları açısından önemli olduğu, yangınlarla mücadele için öncelikle kendileri ve çevredeki komşuları için hayati öneme haiz olduğu vurgulanmalıdır.

Gönüllü itfaiyecilik konusunda teşvik unsurları hususunda tekrar değerlendirme yapılarak, belediyenin imkanlarından yararlanma konusunda kolaylıklar sağlanarak bu konuda teşviklerin artırılması sağlanabilir. Bazı ülkelerde müdahale edilen itfai olay esnasındaki iş kaybı geri ödenmekte, bazı ülkelerde vergi muafiyeti veya indirim uygulanmakta, bazı ülkelerde müdahil olunan olay durumuna göre ücret ödenmektedir. İmkanlar ölçüsünde uygun örnekler teşvik açısından değerlendirilebilir. Bu konuda sadece belediyelerin değil, merkezî hükûmetin de devreye girmesi daha kapsamlı bir teşvik uygulamasına zemin teşkil edilebilir.

Muhtarlarla yapılan görüşmede; özellikle herkesin kendi işinde olması dolayısıyla gündüz vakitleri gönüllü itfaiyecilere ulaşmakta zorlanıldığını, gündüz sabit bir itfaiyecinin bulunmasının olası yangın durumlarında fayda sağlayacağı yönünde bilgi alınmıştır. Bu durum mevcut şartlar düşünülerek değerlendirilebilir.

İstanbul İtfaiyesi köklü bir geçmişi olan önemli bir kuruluştur. Dolayısıyla İstanbul İtfaiyesinden emekli olan birçok itfaiyeci bulunmaktadır. Her biri farklı yerlerde ikamet edebilen itfaiye emeklilerinin gönüllü itfaiyecilik konusunda teşvik edilmesi, bulunduğu bölgelerdeki faaliyetlerin daha profesyonelce yönetilmesine olanak sağlayacaktır.

Üniversite ve Liselerde Sivil Savunma ve İtfaiyecilik bölümleri giderek artmaya başlamış, bu da itfaiye istasyonlarında staj yapan stajyer sayılarını gittikçe artırmıştır.

Stajyerlerin yapmış olduğu stajların eğitim kapsamında değerlendirilerek gönüllü itfaiyeciliğe teşvik edilmesi, eğitim takviyeleriyle gönüllü itfaiyeci olmaları ve staj sonrası gönüllü itfaiyeci olarak itfaiye istasyonlarında görev yapmalarının sağlanması da genç gönüllü potansiyelinin kullanılmasına olanak sağlayacaktır. Hatta bu konuda aktif olmasa da bilinçlenme açısından daha küçük yaşta çocuklar da gönüllü itfaiyeci potansiyeli olarak değerlendirilerek teşvik edilebilir.

Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulan kent konseyinde gönüllü itfaiye temsilcilerine de yer verilerek aidiyet ve sahiplenme düzeyi artırılabilir. Toplumun diğer temsilcileriyle yakınlık sağlanarak bu konuda toplumsal bilinçlenme düzeyi artırılabilir.

İtfaiye Teşkilatının İtfaiye Haftası gibi önemli zamanlarında gönüllü itfaiyecilerin hatırlanması, küçük de olsa hediyeler veya davet verilmesi aidiyet bilincine katkı sağlayacaktır.

Son olarak; yangın ve acil durumlar hayati öneme haiz bir alandır. Ülkemiz de gerek yangınlar, gerek diğer büyük çaplı afetler konusunda oldukça büyük bir potansiyele sahiptir. Özellikle büyük afetlerde kamu kaynaklarının yetersiz kaldığı durumlar görülmüş, bunlar da maddi ve manevi kayıpların artması sonucunu doğurmuştur. Kamu hizmetlerine katılımcılık ve gönüllülük faaliyetleri dünyanın gelişmiş ülkelerinde oldukça fazla örnekleriyle karşımıza çıkmakta, ülkemizde de gittikçe yaygınlaşmaktadır.

Hem afetlerin verdiği kayıplar, hem ülkemizin gönüllülük konusundaki potansiyeli iyi değerlendirilmeli, gerekli köprüler güçlü iletişim kanallarıyla kurularak afet yönetimi ve itfaiyecilik hususunda etkin ve verimli bir şekilde uygulamaya konulmalıdır. Bu konuda ülkemizdeki uygulamaların geçmişinin fazla olmadığı, birbirine benzer uygulamalar olmakla beraber, farklılıkların da çok olduğu, bunda itfaiye teşkilatlarının tek bir çatı altında olmayıp, farklı yerel yönetimler bünyesinde oluşunun etkili olduğu, gönüllü itfaiyecilik potansiyelinin değerlendirilmesinde dünyanın gelişmiş ülkelerine nazaran geride olduğumuz görülmektedir. Fakat birçok ilde uygulamanın başlamış olması gelecek için umut vericidir.

Afetlerin vermiş olduğu zararlar, gönüllülük faaliyetlerinin sosyal ve ekonomik kazanımları, ülkemizin gönüllülük potansiyeli iyi değerlendirilebilir ve bu konuda toplumsal bir bilinç sağlanabilirse birçok ülkeyi geride bırakacak adımlar atılabilir.

REFERANSLAR

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2018). AFAD Hakkında.
<https://www.afad.gov.tr/>

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2019). AFAD Gönüllüsü.
<https://gonullu.afad.gov.tr/>

Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun
(2009). T.C. Resmi Gazete (27261, 17 Haziran 2009).

Antalya Büyükşehir Belediyesi (2013). İtfaiye Daire Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik.
<https://antalyacityzone.com/haber/gonullu-itfaiyeciler-geliyor/2924>

Antalya Büyükşehir Belediyesi (2014). İtfaiye Daire Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik.
http://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Bultenler%2Fgonullu_itfaiyecilik.pdf

Antalya Büyükşehir Belediyesi (2019). İtfaiye Daire Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik.
<https://www.yereldeab.org.tr/TabId/243/ArtMID/1820/ArticleID/4437/Kisa-Adi-Volfire-olan-Antalyanın-Stratejik-Ortaklik-Projesi-Erasmus-Programından-Hibe-Almaya-Hak-Kazandı.aspx>

Ateş, Seyithan Ahmet (2016), Tasarım Odaklı Düşünme Derken, Güç Bende.
<http://www.gucbende.org/?p=1019>

Ateş, Seyithan Ahmet (2018), Cleveland'dan Çıksak Yozgat'a Varır mıyız, Medium.
<https://medium.com/sosyalinovasyon/clevelandtan-çıksak-yozgat-a-varir-miyiz-2e0274c69a0f>

Ateş, Seyithan Ahmet (2018), Sosyal İnovasyon Atölyeleri, Medium.
<https://seyithanahmet.medium.com/sosyal-inovasyon-atölyeleri-9ea545bc7e1e>

Ateş, Seyithan Ahmet (2018), Tuzlu Suyu Çalışan Lamba, Medium.
<https://seyithanahmet.medium.com/tuzlu-suyla-çalışan-lamba-81d6e6d8da88>

- Ateş, Seyithan Ahmet (2018), İnovasyon Ekosistemi, Medium.
<https://seyithanahmet.medium.com/inovasyon-ekosistemi-c48a93c9af40>
- Başakşehir Belediyesi (2013). Bilişim Teknolojileri ve Tasarım. <https://basaksehir-livinglab.com/BLL/hakkimizda/>
- Belediye İtfaiye Yönetmeliği (2006). T.C. Resmi Gazete (26326, 21 Ekim 2006).
- Belediye Kanunu (2005). T.C. Resmi Gazete (25874, 13 Temmuz 2005).
- Börekçi, Gülenay (2015): İstanbul'un Gezici Kitapçısı: Bisikletli Sahaf.
<https://www.haberturk.com/yazarlar/gulenay-borekci/1028933-istanbulun-gezici-kitapcisi-bisikletli-sahaf>
- Bursa Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı (2019). Gönüllü İtfaiyecilik.
<https://www.bursa.bel.tr/gonullu-itfaiyecilere-dijital-destek-/haber/27141>
- CNN Türk (2018). İtfaiyeci Dron İle Tanışın. <https://www.cnnturk.com/video/bilim-teknoloji/teknoloji/itfaiyeci-drone-ile-tanisin>
- Çöp(m)adam (2020). Çöpmadam nedir? <http://www.copmadam.com/tr/>
- Charities Aid Foundation. (30.10.2018). Değişim için Bağış. <https://degisimicinbagis.org/dunya-bagiscilik-endeksi-2018-yayimlandi/>
- Choma, B. L., & Ochocka, J. (2005). Supported volunteering: A community approach for people with complex needs. *Journal on Developmental Disabilities*, 12(1), 1-18.
- Çukurçayır, M. Akif (2011), Yerel Yönetimler: Kuram, Kurum ve Yeni Yaklaşımlar, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Göker, A. (2000). Produktivite, İnovasyon Yeteneği ve Teknoloji. Cumhuriyet Teknoloji, 1-6.
<https://www.inovasyon.gen.tr/images/makaleler/ayk/AYK.MPM.Ekim00.pdf>
- İnce, Abdurrahman (2009), Gönüllü İtfaiye İstasyonlarına Olan İhtiyaci Belirleyen Faktörler. <http://abdurrahmanince.net/GonulluItfaiye.pdf>

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2020). Askıda Fatura. <https://askidafatura.ibb.gov.tr>.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2020). İBB Beyaz Masa Başvuru Yolları. <https://halklailiskiler.ibb.istanbul/beyazmasa-basvuru-yollari/>
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2020). İBB Beyaz Masa İstatistik Bülteni. <https://istatistik.istanbul/bulten.html?bultenAd=%C4%B0BB%20BEYAZ%20MASA%20%C4%B0statistik%20B%C3%BClteni,%20Ocak%202020>
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2019). Evde Sağlık Hizmeti. <https://www.ibb.istanbul/SitePage/Index/125>
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2019). İBB Kent Konseyi. <https://www.ibb.istanbul/News/Detail/35955>
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İBİTEM (2020). Yangın ve Kazalarla Mücadele Eğitim Kitabı. http://itfaiye.ibb.gov.tr/img/111657432020__7851983905.pdf
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2015). İtfaiye Daire Başkanlığı, Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği. <http://itfaiye.ibb.gov.tr/img/2015102146341246609133481.pdf>
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2016). İtfaiye Daire Başkanlığı, İstanbul İtfaiyesi Tarihçe. <http://itfaiye.ibb.gov.tr/tr/tarihce.html>
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2020). İtfaiye Daire Başkanlığı, İstatistikler. http://itfaiye.ibb.gov.tr/img/_91719932020_.pdf
- İşbirici, C., Erdoğan, E. ve Bayram, K. (2017). Yerel Afet Yönetiminde Kurumsal ve Toplumsal İşbirliği: Konya Örneği. Disiplinlerarası Afet Yönetimi Araştırmaları Sempozyumu Kitabı (ss 77-84), Düzenleyen Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.12-13 Mayıs 2017.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi (2019). İtfaiye Daire Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik.
- Kickstarter (2020), Kitlesele Fonlama. <https://www.kickstarter.com/>

- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (2019). İtfaiye Daire Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik. https://www.google.com/search?q=kocaeli+itfaiyesi+g%C3%B6n%C3%BCll%C3%BC+itfaiyecilik&rlz=1C1GCEU_trTR874TR874&oq=kocaeli+itfaiyesi+g%C3%B6n%C3%BCll&aqs=chrome.1.69i57j0i22i30l2.7463j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8
- Mergen, Serap (2020), Türkiye’de Belediye Hizmetlerinin Finansmanına Katkı Açısından Gönüllü İtfaiyecilik, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Afet Yönetimi Anabilim Dalı Afet Yönetimi Programı (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Murray, Robin; Caulier-Grice, Julie and Mulgan, Geoff (2010) The open book of social innovation (Social innovator series: ways to design, develop and grow social innovation), London, The Young Foundation/National Endowment for Science, Technology and the Arts (NESTA).
- National Fire Protection Association (2018), CTIF_Report23_World_Fire_Statistics_2018, s.30. <https://www.nfpa.org/News-and-Research/Data-research-and-tools/Emergency-Responders/US-fire-department-profile>,
- Özçelik, Erkan (2019). Büyükşehir Yönetimi Modelinde İzmir İlinin Gönüllü İtfaiye Hizmetleri Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Afet Yönetimi Anabilim Dalı Afet Yönetimi Programı (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Öztürk, Mesude Canan (2016). İletişimci Bakış Açısıyla Sosyal İnovasyon. Ankara: Detay Matbaacılık.
- Pektaş, Ethem Kadri (2017), Gönüllü İtfaiyecilik Örneğinde Türkiye’de Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1026362>
- Satı, Z.E. (2011). İnovasyon ve Stratejik Yönetim Sinerjisi: Stratejik İnovasyon. İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme Bölümü. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/45956>

- Şahin, E. (2019). İzmir Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik. <https://www.kuzeyegehaber.com/2019/09/12/izmire-gonullu-itfaiyeciler-geliyor/>
- Şen, N. (2017). İnovasyon ve Girişimcilik: Kamuda İnovasyon ile İlgili Bir Uygulama. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Şentürk, Hulusi (2016), Belediyecilikte Değişim ve Dönüşüm 2, İstanbul: İşaret Yayınları.
- Taraktaş, Abdurrahman (2016). Avrupa Birliği Perspektifinden Kamu Kesiminde Sosyal İnovasyon: Kavramı, Önemi ve Uygulama Örnekleri, Eskişehir: Nisan Kitabevi.
- TGMP (2003). Türkiye Grameen Mikrofinans Programı. <http://www.tgmp.net>
- TİBDER (2018). Konya Büyükşehir Belediyesi Konya İtfaiyesi. <https://www.tibder.org.tr/m/tr/haberler/28/itfaiye-teskilati-konya-genelinde-110-merkezde-hizmet-veriyor.html>
- Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı. (2019). Neden Dünya Gönüllüler Günü'nü Kutluyoruz. <https://tegv.org/gonullu/gonullulerimizle-gerceklestirdiklerimiz/dunya-gonulluler-gunu/>
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2006). <https://sozluk.gov.tr>
- Uçar Kocaoğlu, B., & Seçkiner Bingöl, E. (2015). Belediye hizmetlerinde gönüllü katılım: Konya örneği. <https://earsiv.kmu.edu.tr/xmlui/handle/11492/1221>
- Usturlab (2020). Bilimin felsefe ile başlayıp, sanat ile buluştuğu yer. <https://usturlab.com.tr/hakkimizda>
- Weston, Phoebe (2019), Ecosia: Ağaç diken bir arama motoru, Amazon'u kurtarabilir mi?, İndependent Türkçe. [https://www.indytrk.com/node/69206/haber/ecosia-agac-diken-bir-arama-motoru-amazon'u-kurtarabilir-mi](https://www.indytrk.com/node/69206/haber/ecosia-agac-diken-bir-arama-motoru-amazon-u-kurtarabilir-mi)

EKLER

EK A: YÖNETİCİLER İLE YAPILAN MÜLAKAT FORMU

**İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**YEREL YÖNETİMLERDE İNOVATİF YAKLAŞIMLAR: İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NDE SOSYAL İNOVASYON,
KATILIMCILIK, GÖNÜLLÜLÜK VE GÖNÜLLÜ İTFAİYECİLİK
YÖNETİCİLER İLE YAPILAN MÜLAKAT FORMU**

Bu mülakat çalışması İbn Haldun Üniversitesi, Lisansüstü Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı bölümünde “Yerel Yönetimlerde İnovatif Yaklaşımlar: İstanbul Büyükşehir Belediyesinde Sosyal İnovasyon, Katılımcılık, Gönüllülük ve Gönüllü İtfaiyecilik” isimli yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır. Bu çalışma ile İstanbul Büyükşehir Belediyesinde sosyal inovasyon alanında, katılımcılık ve gönüllülük faaliyetleri kapsamında gönüllü itfaiyecilik çalışmalarının durum tespiti yapılarak, gönüllü itfaiyecilik uygulamasının yönetim açısından nasıl algılandığı, başlangıçtaki ve şuanki uygulama durumu, topluma ve itfaiye hizmetlerine katkı ve faydaları, uygulamanın sürdürülebilirliği ve geliştirilmesi yönünde yapılması düşünülen çalışmalar değerlendirilmiştir.

Mülakata katılımınızdan dolayı teşekkür ederim.

Hüseyin
AY

YÖNETİCİLER İLE YAPILAN MÜLAKAT SORULARI

1. Yerel yönetimlerde “Katılımcılık” ve “Gönüllülük” hakkında düşünceleriniz nelerdir? Kurumunuzun bu konulardaki çalışmaları hakkında bilgi verebilir misiniz?
2. “Gönüllü İtfaiye İstasyonları” ve “Gönüllü İtfaiyecilik” uygulamalarının İstanbul İtfaiyesinde başlama ve gelişme süreci hakkında bilgi verebilir misiniz?
3. Şu anki Gönüllü İstasyon ve Gönüllü İtfaiyeci durumu hakkında bilgi verebilir misiniz?
4. Afet Yönetimi ve İtfaiye hizmetlerinde “Gönüllü Katılım”ın İtfaiye faaliyetlerine veya yurttaşlarımıza katkısı konusunda düşünceleriniz nelerdir?
5. Gönüllü İtfaiyecilerin fiziki mekân, araç-gereç-malzeme ve koruyucu kıyafetleri ne durumda ve nasıl karşılanıyor?
6. Fayda/maliyet açısından Gönüllü İtfaiyecilik uygulamalarını değerlendirebilir misiniz?
7. Gönüllü İtfaiye İstasyonlarının ve Gönüllü İtfaiyecilerin kurum açısından dezavantajlı durumları nelerdir?
8. Önümüzdeki dönem için İtfaiye Hizmetlerinde Katılımcılık ve Gönüllülük konularında düşünülen yeni proje ve planlar var mı, varsa bu konuda bilgi verebilir misiniz?
9. Gönüllü İtfaiyecilik uygulamalarının yasal dayanağı ve Gönüllü İtfaiyecilerin faydalandığı sosyal haklar konusunda bilgi verebilir misiniz?
10. Dünyanın diğer gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeleri düşünüldüğünde; ülkemizdeki ve kurumunuzdaki Gönüllü İtfaiyecilik uygulamalarını yeterli buluyor musunuz? Bu uygulamaları geliştirmek için neler yapılmalıdır?

**EK B: YEREL HALK TEMSİLCİLERİ VE MUHTARLAR İLE YAPILAN
MÜLAKAT FORMU**

**İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**YEREL YÖNETİMLERDE İNOVATİF YAKLAŞIMLAR: İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NDE SOSYAL İNOVASYON,
KATILIMCILIK, GÖNÜLLÜLÜK VE GÖNÜLLÜ İTFAİyecİLİK**

**YEREL HALK TEMSİLCİLERİ MUHTARLAR İLE YAPILAN
MÜLAKAT FORMU**

Bu mülakat çalışması İbn Haldun Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı bölümünde “Yerel Yönetimlerde İnovatif Yaklaşımlar: İstanbul Büyükşehir Belediyesinde Sosyal İnovasyon, Katılımcılık, Gönüllülük ve Gönüllü İtfaiyecilik” isimli yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır. Bu çalışma ile İstanbul Büyükşehir Belediyesinde sosyal inovasyon alanında, katılımcılık ve gönüllülük faaliyetleri kapsamında gönüllü itfaiyecilik çalışmalarının durum tespiti yapılarak, gönüllü itfaiyecilik uygulamasının yerel halk temsilcisi konumunda olan muhtarlar ve gönüllü itfaiyeciler açısından nasıl algılandığı, başlangıçtaki ve şuanki uygulama durumu, topluma ve itfaiye hizmetlerine katkı ve faydaları, uygulamanın sürdürülebilirliği ve geliştirilmesi yönünde yapılması gerekli görülen çalışmalar değerlendirilmiştir.

Mülakata katılımınızdan dolayı teşekkür ederim.

Hüseyin
AY

YEREL HALK TEMSİLCİLERİ MUHTARLAR İLE YAPILAN MÜLAKAT SORULARI

1. Gönüllü itfaiyecilik uygulaması ne zaman ve nasıl başladı?
2. Gönüllü İtfaiye İstasyonu ve Gönüllü İtfaiyeci uygulamasının faydası hakkında düşünceleriniz nelerdir?
3. Teçhizat, araç-gereç durumunuz hakkında bilgi verebilir misiniz?
4. Gönüllü İtfaiyecilik konusunda şuanki durumunuz nedir?
5. Bu konu hakkında İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul İtfaiyesinden beklentileriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Ad ve Soyad:

Hüseyin AY

Eğitim:

2007 – 2011 İktisat Lisans Anadolu Üniversitesi, Türkiye

2018 – 2021 İşletme Yüksek Lisans İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

İş Deneyimi:

2004 – 2007 Yüzyıl Petrol Ürünleri A.Ş.

2007 – 2021 İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı